

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ ПЕРШІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

21-22 грудня 2022 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2022**

УДК 001 (063)

Сімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 21-22 грудня 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 167 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, Західноукраїнський національний університет;

Шевченко Анастасія Юрійівна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2022

© Автори статей 2022

*Yuliia Teres,
Ph.D. researcher Faculty of Law,
Economics and Finance (FDEF)
at the University of Luxembourg*

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4160/>

На сьогодні економіка України є ринковою економікою, що розвивається. В умовах інтеграції України до європейської та глобальної світової економіки, залучення іноземних інвестицій є однією з форм розвитку національної економіки. З перших днів незалежності України іноземні інвестиції виступали одним з найважливіших факторів розвитку економіки держави. Впродовж останніх років, з часів проголошення Україною курсу на євроінтеграцію роль іноземних інвестицій у економіці України набула ще більшого значення.

У сучасних умовах масштабної збройної агресії Російської Федерації проти України та введення воєнного стану залучення іноземних інвестицій є одним з основних заходів щодо підтримки національної економіки. Внаслідок військової агресії Російської Федерації економіка України зазнала значних збитків.

За оцінками Світового банку, Єврокомісії та українського уряду, вартість відбудови України та її економіки вже зараз сягає близько 349 мільярдів доларів США. За понад шість місяців від початку вторгнення Російської Федерації Україна зазнала масштабних руйнувань. Зокрема у доповіді Світового банку йдеться, що наслідки вторгнення відчуватимуться упродовж кількох поколінь.

Без перебільшення, Україна зіткнулася з цивілізаційною загрозою для незалежності, соборності й самого існування держави та українського народу. Це важке випробування і для економічної системи держави. Практично щодня агресор завдає по території нашої держави нищівних і жорстоких ударів, руйнуючи економічну інфраструктуру країни.

Також у доповіді Світового банку підкреслюється, що попри критичну важливість поетапного підходу до реконструкції протягом кількох років у короткостроковій перспективі Україна потребує близько 105 мільярдів доларів для відновлення соціальної інфраструктури, зокрема, шкіл та лікарень, відновлення транспортних зав'язків та підготовки до можливої нестачі енергії цієї зими.

На жаль із початком війни вливання коштів приватних іноземних інвесторів в українську економіку фактично зупинилося. Тільки за підсумками першого кварталу 2022 року, прямі іноземні інвестиції в Україну скоротилися на 314 млн дол. США, інвестиції з України становили 106 млн дол. США, в результаті негативне сальдо (відтік капіталу) досягло 420 млн дол. США.

Вплив прямих іноземних інвестицій важко переоцінити, вдало розподілене фінансування на технологічне переоснащення компанії, навчання персоналу, підвищення якості продукції все це допоможе не лише бути конкурентною здатною країною, але і мати переваги на ринку.

Слід відзначити, що обравши шлях євроінтеграції Україна після 2017 року активно імплементувала європейські директиви та найкращі правила країн ЄС щодо залучення іноземних інвестицій. Це сприятиме більшій прозорості, зрозумілим та чесним правилам роботи та взаємодії між державою і бізнесом. Крім того, Уряд України продовжував переводити спілкування між державою та бізнесом в електронну форму, аби такі відносини були максимально комфортними, прозорими та зручними. Наразі на електронному порталі Дія доступно понад 30 електронних сервісів для підприємств та фізичних осіб, при цьому послуги з реєстрації бізнесу є одними з найшвидших у світі.

Перед війною в середині грудня 2021 року Уряд України очікував іноземних інвестицій в розмірі майже 6,5 млрд дол. США, включаючи реінвестиції. Це мав бути найбільший обсяг іноземних інвестицій за останні 5 років. 15 млрд доларів інвестицій щороку, починаючи з 2025 року, – такий показник було затверджено в Національній економічній стратегії.

На жаль військова агресія РФ проти України загальмувала усі прогресивні інвестиційні процеси в країні, і на сьогодні мова йде про виживання нації. Через десять місяців після російського вторгнення війна серйозно вплинула на економіку України, яка стикається з надскладними завданнями. Стабільність макроекономічного та фінансового секторів має важливе значення для подальшого функціонування економіки та підтримки військових зусиль. Підтримка та стимулювання реальної економіки є ключовими елементами її економічної стійкості.

Список літератури:

1. Rasvanis E., Tselios V. Geography as a locational determinant of foreign direct investments in tourism and transport in Greece: a comparison with domestic investments. *GeoJournal*. June 2022. Volume 87, Issue 3, Pages 1593-1617
2. Soare E., Chiurciu I.-A., David L., Bolan A.-V., Dobre I. Study on foreign direct investments in Romania and their impact onto the economy. Proceedings of the 25th International Business Information Management Association Conference – Innovation Vision 2020: From Regional Development Sustainability to Global Economic Growth, IBIMA 2015. Pages 2727-2742.
3. <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-okresliv-7-klyuchovih-prioritetiv-uryadu-dlya-zaluchennya-inozemnih-investicij>

*Биців Марія,
аспірант, Дрогобицький
державний педагогічний
університет ім. Івана Франка*

FORMATION OF SYSTEM OF STATE SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN UKRAINE

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4190/>

An important area of Ukraine's economic reforms is the creation of a favorable environment for the formation and functioning of small and medium-sized business entities, which is an effective means of solving primary socio-economic problems. Small enterprises are important for the market economy, making it flexible, actively influencing economic changes, ensuring the saturation of the market with goods and services, and promoting monopoly. Medium-sized enterprises produce a small, stable range of manufacturers in significant quantities, quickly reacting to the market situation, thanks to the equipment of technologies, the possibility of introducing new ideas into production.

The problem of forming a system of state business support was studied by: A. Amosha, A. Blynov, V. Buev, A. Bulatov, Z. Varnalii, V. Gorfinkel, N. Jobava, F. Saidullaev, L. Sorokina, I. Shapkin, B. Shirokov, L. Shuklov and others.

The legislation of Ukraine provides broad rights regarding the establishment of small enterprises. Thus, their founders can be rental, collective, joint enterprises, cooperatives, joint-stock companies, and other enterprises and organizations, as well as citizens, family members, and other persons who jointly run a labor economy. The development of small business is also an effective factor that alleviates social tension and contributes to the democratization of market relations, because it is the fundamental basis of the formation of the "middle class", and therefore, the weakening of the tendency towards social differentiation inherent in the market economy. Small business has not only economic-production and socio-economic advantages, namely: flexibility, dynamism, adaptation to changes in technology, ability to quickly create and implement new equipment and technology, ensuring social stability, saturation of the labor market with new jobs, creation of additional workers places and reduction of unemployment, openness of access and ease of entry into this sector of the economy. Therefore, the development of entrepreneurship at the local level is a key direction of the state policy of promoting the development of small business [2, p. 188].

The state uses many forms of influence and mechanisms for direct or indirect influence on subjects of entrepreneurial activity, which manifest various aspects of state influence on it, including promotion of entrepreneurship, planning, regulation. The regulation will be applied in response to the need to protect public interests from abuses and violations by business entities and to protect business entities from violations of their rights by other entrepreneurs.

State regulation of entrepreneurial activity is not sufficient to create a favorable environment for entrepreneurship. It is necessary to form a complex of organizational and legal means for creating a macro-environment of entrepreneurial activity, including a developed infrastructure for supporting entrepreneurship, legal mechanisms for stimulating the development of entrepreneurial activity and an effective system for protecting the rights and legitimate interests of entrepreneurs, as well as public and state interests in the field of entrepreneurship.

Analysis of the activities of small business entities shows that a significant number of newly created small enterprises cannot start their work due to the lack of sufficient authorized capital, raw materials and materials, own space and equipment, practical skills and entrepreneurship of employees in doing business. They have problems of a production nature, difficulties in selling products, forming the appropriate clientele. Due to small volumes of economic activity, some small enterprises are unable to attract qualified specialists, hire capable workers and provide them with high wages. The development of small business is negatively affected by such restraining

factors as the general decline of domestic commodity production, rising prices, inflation, low level of solvency of the population, racketeering, corruption, etc.

The problems of the development of entrepreneurship in Ukraine require an urgent solution by introducing the following measures: creation of special organizations that will deal with regulation and support of small business; to make changes to the legislative acts regarding the procedure for establishing an enterprise and to simplify this process by reducing the number of necessary permits required for opening a firm; introduce preferential lending conditions for small and medium-sized business or develop a state program aimed at providing subventions from the state budget; to improve the system of licensing and patenting for enterprises permanently engaged in the types of activities subject to licensing by extending the terms of validity of licenses and patents. Accordingly, the implementation of a complex system of measures to improve the system of state support for small business will allow to improve the financing mechanisms of the latter, which, in turn, will expand the sources of financing, increase the efficiency of the use of financial resources, and activate the development of the MB as a whole [1, p. 42].

Small and medium-sized entrepreneurship has a significant impact on the structural restructuring of the country's economy, makes a certain contribution to increasing the total volume of production, retail turnover, promotes savings and rational use of all resources, creates a favorable environment for the development of competition and the elimination of monopolies in the implementation of entrepreneurial activities, provides powerful incentives to innovative processes and highly efficient work. The lack of modern experience of civilized entrepreneurial activity among entrepreneurs is one of the main reasons for the financial collapse of most small business. The formation of small and medium-sized business in Ukraine is a long process, which must have a certain stage, based on the economic state of the country, existing problems at the macro and macro levels in the conditions of war.

Literature:

1. Lomachynska I. A. Formation of sources of financial support for the development of small business entities. Bulletin of I. I. Mechnikov ONU. 2012. T. 17. Issue 34. P. 37-43.
2. Fedorchenko V. V. Improvement of the mechanism of formation of the state policy to support the development of small entrepreneurship. Governance. Investments: practice and experience. 2014. No. 7. P. 185-188.

*Горбач Діана Володимирівна,
студентка, Дніпровський
національний університет
ім. О. Гончара*

СТРАТЕГІЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4162/>

За часи років незалежності України введення воєнного стану та проблеми зі складністю економічного розвитку в умовах війни стали каталізатором для пошуку нових механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Складність полягає не тільки в тому, що необхідно прослідковувати ефективність роботи міжнародних торговельних відносин, а й збереження ділової активності, постійний пошук нових ринків збуту українських товарів та послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій стратегій розвитку міжнародної діяльності в умовах воєнного стану під час українсько-російської війни є достатньо новою, тому дану тему висвітлювало не так багато науковців, одними з них є Самарчук О., Балаш Л., Лисюк О., Пшоняк О., Свідерська А..

Головними проблемами з якими зіштовхнулися українські підприємства у період воєнного стану можна назвати:

- Знищення виробництв (обладнання, приміщення, сировина тощо) цілі сфери господарської діяльності.
- Складність з логістичною роботою підприємств, сповільнення бізнес-активності;
- Відтік кадрових ресурсів, зниження якості та продуктивності праці за очевидних причин [1].

Одним із напрямів формування стратегії міжнародної економічної діяльності на підприємстві є регулювання експортно-імпортних операцій, а для цього необхідно переглянути динаміку змін, в порівнянні з 2021 р., яка зображена на рис.1 та 2. За даними Укрстату.

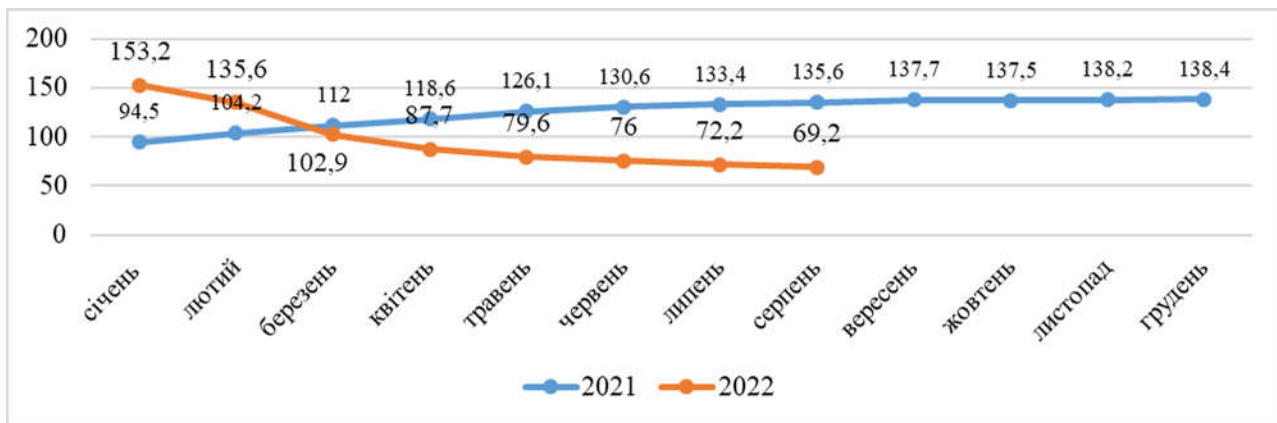

Рис. 1. Темпи зростання (зниження) експорту товарів у 2021 році та січні-серпні 2022 р. (%)

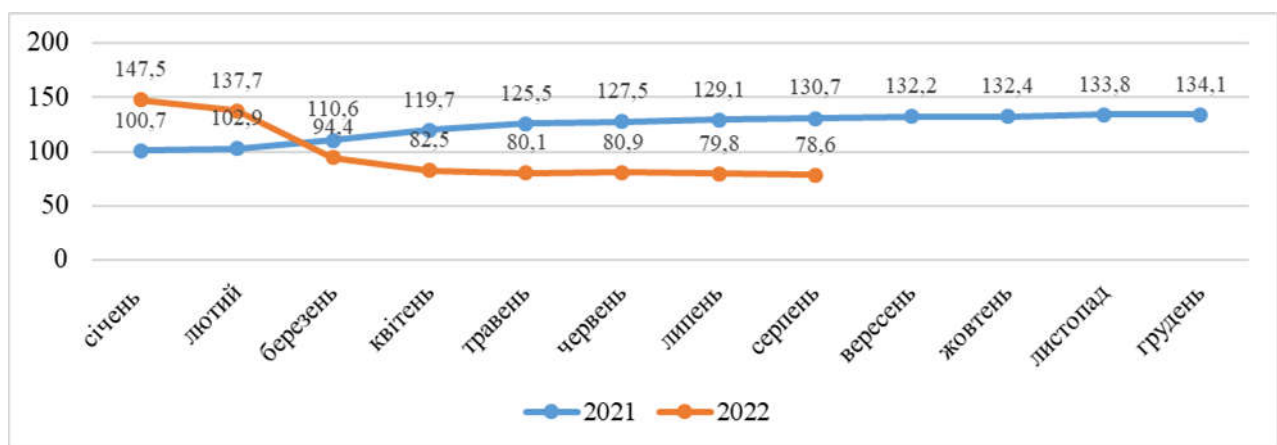

Рис. 2 темпи зростання (зниження) товарів імпорту у 2021 році та січні-липні 2022 р. (%)

Одним із прогресивних факторів, який може підвищити рівень експорту є Регламент Європейського Парламенту та Ради про заходи з лібералізації торгівлі. В даному Положенні передбачено розширення можливостей для українських експортерів [3].

В умовах сповільненого розвитку міжнародної економічної діяльності, необхідно переглянути інструменти регулювання ЗЕД. Тому потрібно розробити стратегію, в яку будуть включені такі завдання як:

1. Створення умов для стимуляції торгівлі та інновації для диверсифікації експорту;
2. Розвиток послуг для підтримки бізнесу у воєнний період;
3. Зміцнення навичок суб'єктів господарювання для участі в міжнародній торгівлі та роботі з міжнародними партнерами [1].

Таким чином, Україна перебуває не просто в умовах воєнного стану, наша держава перебуває в умовах занепаду національної економіки. Дані події передбачують постійний перегляд змін в правовому

регулюванні ЗЕД, перегляду тактичних та стратегічних інструментів [5]. Перспективною ланкою можна зазначити експорт технологій [4].

Реалізація таких стратегічних завдань потребує подальшого впровадження ефективних економічних механізмів, відносин з бізнесом як в умовах воєнного стану, так і на етапі відновлення економіки. Доцільно дослідити ефективність альтернативних підходів щодо ефективності механізмів: оподаткування у воєнний час; спрощення ведення бізнесу не тільки для підприємств, які працюють на територіях, де ведуться бойові дії, а й по всій Україні, а також оцінювання збитків і упущеної вигоди підприємств з метою оперативного визначення та формування репарацій РФ для України.

Джерела:

1. Скрипник С. В., Процевят О. С., Воронова О. В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану // Економіка та суспільство. – 2022. – №38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>.
2. Зовнішня торгівля України товарами у січні-серпні 2022 року. Державна служба статистики України, 2022. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/arh_tsztt2022_u.html.
3. Скриньковський Р. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни // Траєкторія науки. – 2022. – №6. – С. 1001-1008. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2021-1-54-9>.
4. Стасюк Ю. М. и др. Моделі міжнародного трансферу технологій // Вісник ДНУ. Серія: світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2012. – №. 4. – С. 217-225.
5. Kolosov A., Kucherenko S. Government's management concept in economy stabilization during the crisis // European Journal of Management Issues. – 2020. – Т. 28. – №. 4. – С. 151-161. <https://doi.org/10.15421/192015>.

*Гринюк Ангеліна Валентинівна,
здобувачка вищої освіти ступеня
бакалавр освітньо-професійної
програми «Облік і оподаткування»
спеціальності «Облік
і оподаткування», Львівський
торговельно-економічний
університет*

*Науковий керівник:
Марценюк Роман Анатолійович,
кандидат економічних наук,
доцент, Львівський
торговельно-економічний
університет*

ОБЛІК ДОХОДІВ ВІД НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4181/>

У сучасних економічних умовах важливим аспектом ефективного менеджменту підприємств сфери інформаційних технологій є необхідність системного удосконалення облікового забезпечення системи управління про отриманні доходи, що є важливою складовою для прийняття рішень, які в подальшому впливають на їх фінансові результати.

Відповідно до НП(С)БО 15 “Дохід”, дохід – це збільшення активів або зменшення зобов’язань, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків засновників), за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена.

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” доходи як економічна категорія в системі обліку ґрунтуються на принципах нарахування та відповідності. Зазначені принципи передбачають відображення доходів у системі обліку та звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів, а також використовуються з метою визначення фінансового результату, для одержання якого необхідно порівняти доходи і витрати звітного періоду .

Податкове законодавство України дохід тлумачить як дохід платника податку від будь-яких видів діяльності на території України так і за її межами, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах.

Дохід від надання послуг, визнається, виходячи зі ступеня завершеності операцій на дату складання балансу, якщо можна достовірно оцінити її результат. Відповідно до національних стандартів обліку, результат таких операцій може бути достовірно оцінений за наявності всіх наведених умов: можливості достовірної оцінки доходу; імовірності надходження економічних вигод від надання послуг; можливості достовірної оцінки ступеня завершеності на дату складання звітності; можливості достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення.

Проведенні дослідження засвідчують доцільність ведення обліку доходів за місцями виникнення (центрами доходів). Ведення обліку доходів за місцями виникнення пояснюється тим, що певні структурні підрозділи досліджуваних підприємств можуть реалізовувати товар і надавати послуги споживачам окремо. Відповідно, на підприємствах ІТ-бізнесу можна виділити декілька центрів доходів. В основу виділення центрів необхідно покласти економічний зміст доходів. У подальшому доцільно визначати місця виникнення доходів за видами послуг та їх видами. Це дасть змогу побудувати систему обліку доходів за окремими бізнес-процесами.

За результатами проведеного дослідження пропонуємо доповнити існуючу класифікацію доходів підприємств сфери ІТ послуг такими класифікаційними ознаками: за видами реалізованих послуг (дохід від розробки нового продукту, дохід від доробки наявного продукту, дохід від послуг консультування); за замовниками (нерезидент, резидент).

На нашу думку, запропонована класифікація доходів підприємств ІТ-бізнесу дасть змогу ефективніше побудувати систему обліково-аналітичного інформаційного забезпечення системи управління, що сприятиме у формуванні достовірної інформації та дозволить оперативно впливати на зміни в структурі доходів за видами послуг, а також ефективно проводити внутрішній контроль та оперативний аналіз.

Пропонуємо застосовувати інтегрований підхід до робочого плану рахунків управлінського обліку, шляхом відкриття аналітичних рахунків з урахуванням особливостей діяльності та виділених нами класифікаційних ознак. Для цього у робочому плані рахунків до рахунка 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” відкрити аналітичні рахунки у розрізі видів послуг, що надаються ІТ-компаніями. Це дасть змогу сформулювати аналітичну інформацію про суми отриманих доходів не лише за центрами відповідальності, а й за видами послуг, що надаються

суб'єктом підприємництва. Це також дозволить формувати аналітичну інформацію для потреб управління, яка є необхідною для планування основної діяльності підприємства.

Таким чином, запропоновані напрями удосконалення обліку доходів від надання послуг у сфері інформаційних технологій забезпечать системність до визначення та відображення належної інформації щодо діяльності відповідного центру у розрізі наданих послуг, що виступатиме основою для прийняття ефективних управлінських рішень. Чіткий поділ доходів від різних видів послуг дає змогу ефективніше побудувати облік як належну інформаційну складову системи управління, що сприяє у формуванні достовірної інформації та дає можливість оперативно впливати на зміни в структурі доходів за видами послуг, а також ефективно проводити внутрішній контроль та оперативний аналіз.

*Козакова Руслана Юріївна,
Київський національний
лінгвістичний університет*

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ БРЕНДИНГУ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ТЮТЮНОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4150/>

Сучасне бізнес середовище диктує компаніям нові умови функціонування на ринку. Світова економіка сьогодні зазнає серйозних змін, на які бізнесам необхідно навчитись швидко та дієво реагувати.

Згідно з опитуванням провідних економістів Всесвітнього економічного форуму, перспективи розвитку глобальної економіки не є чітко визначеними, і світ перебуває у стані «значної економічної небезпеки».

У звіті про опитування цитується прогноз Світового банку про те, що 2022 рік стане одним із найгірших років у світовій бідності з початку століття – поступиться лише 2020 році, який пройшов у вогні пандемії коронавірусу. COVID-19 продовжує впливати на економічне зростання, а війна в Україні спричиняє значні глобальні економічні зриви, спричиняючи стабільно високу інфляцію [3].

За статистичними даними, очікування щодо економічного зростання в усьому світі зменшилися: 64% респондентів вважають глобальну рецесію принаймні «дещо ймовірною» [3].

Майже 90% опитаних очікують, що зростання в Європі буде слабким або дуже слабким через війну в Україні, високу інфляцію та загрози постачанню енергоносіїв. Очікується, що наступного року прогнози зростання будуть гіршими на всьому континенті [3].

Згідно з даними Світового банку, наведеними у звіті, у липні 2022 року понад 125 країн зазнали зростання цін на продукти харчування понад 5%. Це відчули в 90% країн з низьким і середнім рівнем доходу і в понад 80% країн з високим доходом [3].

Після російського вторгнення на територію України 24 лютого організації оновили свій фокус діяльності, вибравши критичні аспекти потрібні для існування бізнесу та скоротили всі інші ресурси. Ринок праці також зазнав різких змін, станом на жовтень 2022 року позначка рівня безробіття сягає близько 30%, а рівень бідності населення через це зріс у 5 разів – із 5% у 2021 році до 25.5% у жовтні 2022 року [3].

За попередніми прогнозами очікується, що показник Валового Внутрішнього Продукту України скоротиться на 35% у 2022 році, якщо ситуація в країні залишиться стабільною до кінця року без додаткових економічних потрясінь. Даний прогноз був зроблений у липні, тому є велика вірогідність, що через погіршення ситуації в жовтні та листопаді, він може сягати позначки вище.

Показник інфляції сьогодні сягає теж близько 30%, валютний ринок був зміщений в сторону доллара, який зріс на 48% у порівнянні з довоєнним періодом. Кумулятивний показник індексу споживчих цін також збільшився на 30% станом на липень 2022 року [2].

Враховуючи всі підвищення вище, необхідно зазначити, що показник заробітної плати населення не збільшилась на відповідний процент. Це свідчить про те, що на однаковий бюджет споживачі мають планувати купувати меншу кількість продукції.

Таким чином, вище зазначені основні показники, що впливають на рівень купівельної спроможності населення. За прогнозами Національного банку України, у 2024 році економічна ситуація буде покороково покращуватись, але динаміка буде досить повільною.

Це свідчить про те, що організаціям сьогодні потрібно передивитись власні принципи та стратегію діяльності на ринку, а також вивести оновлені правила функціонування згідно поточної ситуації, повітряних тривог, відключень електроенергії тощо.

Тютюнова сфера впродовж останніх років зростала на 5-7% щорічно. Це було частково спричинено за рахунок інновацій, що впроваджувались із 2016 року. Сьогодні сегмент альтернативних нікотиновмісних продуктів показує більшу динаміку росту, у порівнянні з минулим роком, він збільшився на 15% [4].

В Україні на ринку тютюнової продукції присутні 5 компаній, 4 з яких інтернаціональні та 1 локальна. Серед них: РМІ (Philip Morris International) Україна, JTI (Japan Tobacco International) Україна, British American Tobacco Україна, Імперіал Тобакко Україна, Львівська тютюнова фабрика.

Тютюновий ринок в Україні представлений двома масштабними продуктовими категоріями: СС та RRP.

Перша категорія – це СС або conventional cigarettes, тобто всі продукти горіння, що виробляє компанія Філіп Морріс. Продукти горіння – це звичайні сигарети, що споживачі курть із запальничкою. Фактично, це продукти, що з'явилися понад 70 років тому. Сьогодні із розвитком тютюнового ринку споживачі вже обізнані у форматах, брендах та цінових сегментах сигарет.

Наступна категорія – це RRP або reduced risk products, тобто альтернативи звичайним сигаретам за рахунок іншого принципу взаємодії з тютюном. Якщо СС категорія була присутня на ринку ще з середини минулого століття у вигляді простих сигарет, що можна було зустріти у кожного другого, то RRP категорія є революційним проривом із 2016 року [1].

Зрозуміло, що до такого продукту як звичайні сигарети, що є продуктом горіння у споживача було більше 70 років, щоб звикнути, та зрозуміти функціональні характеристики.

З іншого боку знаходиться інноваційний продукт, що представляють станом на сьогодні тільки дві міжнародні компанії серед яких РМІ (Philip Morris International) Україна, та ВАТ (British American Tobacco) Україна із продуктами IQOS і glo. Зрозуміло, що споживачам потрібен час, щоб звикнути до продукту на ринку, зрозуміти його функціональні переваги та потреби, які він закриває, відчутти бренд, тощо [1].

Враховуючи всі економічні фактори зазначені вище, це зробити набагато складніше в сучасних умовах. Поряд із цим, брендам необхідно сьогодні реагувати швидко і коректно на зміни ринку. Таким чином, в усіх завданнях та викликах, що сьогодні постають перед організаціями, особливо із нетиповими продуктами, допомагає грамотно складена стратегія брендингу продукції.

Із якісним дослідженням ринкового середовища, споживацьких патернів, останніх змін та трендів ринку, сили бренду на ринку та інших аспектів, вона дає потрібні відповіді керівникам організацій та допомагає налаштувати фокус компанії не тільки на збереження власних позицій на ринку, а ще й на зростання навіть в умовах невизначеності [5].

Таким чином, одним з головних завдань для організацій сьогодні постає питання створення правильної стратегії брендингу продукції, що допоможе звернути увагу на ті аспекти, що потрібно покращити та навпаки підкреслити сильні сторони продукту, що цінуються споживачами.

Список використаних джерел:

1. Family Smoking Prevention and Tobacco Control Act – An Overview. [Електронний ресурс] / 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fda.gov/tobacco-products/rules-regulations-and-guidance/family-smoking-prevention-and-tobacco-control-act-overview/>
2. Ukraine: Inflation increases in September [Електронний ресурс] // September. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.focus-economics.com/countries/ukraine/news/inflation/inflation-increases-in-september>
3. World Bank. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>
4. Інфляційний звіт за жовтень 2022 року від Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiyynogo-zvitu-za-jovten-2022-roku>
5. Циганкова Т. М. Сучасні моделі та тенденції розвитку стратегічного маркетингу // Маркетинг в Україні №2, 2004, с. 31-36

*Красівський Данило Романович,
студент, Львівський національний
університет імені Івана Франка*

КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДКСУ У СФЕРІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4152/>

Державна казначейська служба України є службою, яка контролює дотримання Єдиних правил обліку та звітності по бюджетах усіх рівнів і кошторисах, спрямування коштів за цільовим призначенням на стадії здійснення операцій із виконання бюджету на підставі документів розпорядників коштів, поданих до оплати.

Метою фінансового контролю, який здійснюють органи ДКСУ, є скорочення випадків порушення відповідного чинного законодавства.

Також унеможливлення використання бюджетних коштів не за призначенням та взяття зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів понад обсяги виділених бюджетних асигнувань.

Повноваження органів казначейства щодо контролю за дотриманням бюджетного законодавства регламентуються ст. 112 Бюджетного кодексу України [1] та Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженим Указом Президента від 13 квітня 2011 р. № 460/2001.

До компетенції органів ДКСУ належить здійснення контролю за [1]:

- веденням бухгалтерського обліку надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;

- бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;

- відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;

- відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

- відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням.

ДКСУ в межах своїх повноважень забезпечує організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності.

При виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. ДКСУ забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України.

Єдиний казначейський рахунок – рахунок, відкритий центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, у Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідуються кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які відповідно до законодавства знаходяться на казначейському обслуговуванні [1] (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка залишку коштів на Єдиному казначейському рахунку

Дата	Залишки (млн грн)	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1.01.2020	17 547,5	–	–
1.01.2021	12 013,0	-5 534,5	-31,5
1.01.2022	15 671,9	+3 658,9	+30,5

Джерело: складено за даними [2]

Залишки на єдиному казначейському рахунку – це те фінансування, яке може отримати будь-яка сфера України, що фінансується з держбюджету, на початок звітного місяця. З табл. 1 видно, що залишки на Єдиному казначейському рахунку протягом останніх трьох років не мають визначеної тенденції. У січні 2021 року вони скоротилися більш стрімко в порівнянні з січнем 2020 року, ніж змогли відновитися на січень 2022 в порівнянні з січнем 2021 року. Загалом, протягом аналізованого періоду залишки коливаються в межах 12 013-17 547,5 мільйонів гривень.

Інформація про платіжні трансакції на єдиному казначейському рахунку – оприлюднення платежів державних і комунальних установ, Пенсійного фонду України та фондів загальнодержавного соціального страхування, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 року № 676 «Про затвердження Порядку оприлюднення на єдиному веб-порталі використання публічних коштів інформації про платіжні трансакції на єдиному казначейському рахунку» [2]. Дану інформацію оприлюднює Єдиний вебпортал використання публічних коштів (рис. 1).

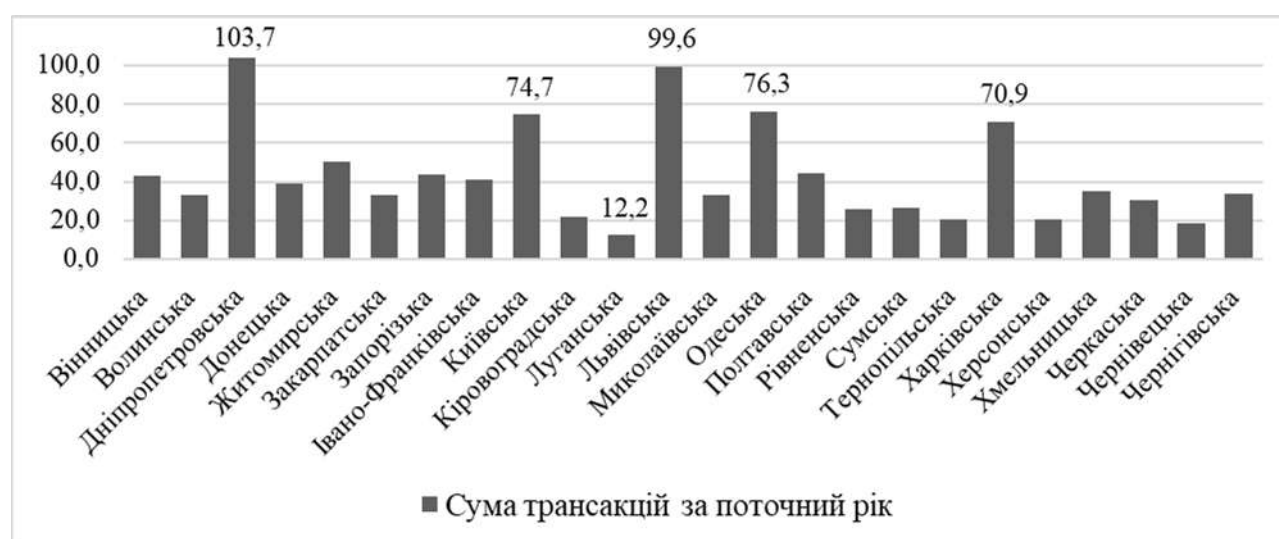

Рис. 1. Сума платіжних трансакцій на єдиному казначейському рахунку у 2022 році по областях України, млрд грн

Джерело: складено за даними [3]

Так, у 2022 році найбільший обсяг трансакцій на єдиному казначейському рахунку спостерігається у Дніпропетровській (103,7 млрд грн), Львівській (99,6 млрд грн), Одеській (76,3 млрд грн) та Київській областях (74,7 млрд грн). Найменший обсяг трансакцій у 2022 році зафіксований у Луганській області (12,2 млрд грн).

Найбільша кількість трансакцій на території України у 2022 році була здійснена у місті Київ на суму 290,9 млрд грн у кількості 1345644 штук. Загалом в Україні від вересня 2015 року до грудня 2022 року було здійснено трансакцій на єдиному казначейському рахунку на суму 22163,1 млрд грн, лише за 2022 рік було здійснено трансакцій на суму 3420,2 млрд грн. Кількість трансакцій від вересня 2015 року до грудня 2022 року становить 229,9 мільйона штук, лише за 2022 рік здійснено 20,4 мільйона штук [3].

Під час воєнного стану трансакції на єдиному казначейському рахунку спрямовані на території, які постраждали від військової агресії або переважно на оборону країни та соціальну підтримку населення. На Єдиному вебпорталі використання публічних коштів серед переліку найбільший трансакцій з початку 2022 року лідирує трансакція здійснена 9 березня на зарахування надходжень від випуску Військових ОВДП у якій платником є Мінфін, а одержувачем Державна казначейська служба України на суму 20 мільярдів гривень. Інакшою великою трансакцією було перерахування коштів для виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам за травень-червень з сумою у 6,2 мільярда гривень здійснене 24 червня від Мінсоцполітики для АТ «Ощадбанк». Також значна частина коштів протягом всього року спрямовується на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (до солідарної системи). Найбільші з даного типу трансакцій були здійснені від Державної податкової служби до Пенсійного фонду України були здійснені 31 жовтня та 23 червня на суму 7,7 мільярдів гривень та 5,5 мільярдів гривень відповідно [3].

Так, органи казначейства забезпечують обслуговування державного та місцевих бюджетів і здійснюють контроль за цим процесом, а також контролюють надходження і використання коштів державних цільових фондів. Органи казначейства здійснюють контроль за виконанням бюджетів на всіх етапах взяття зобов'язань, попередньої перевірки та оплати рахунків розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів.

Отже, фінансовий контроль, що проводиться Державною казначейською службою України та її територіальними органами за цілеспрямованим використанням коштів державного бюджету, охоплює

весь процес здійснення видатків аж до безпосереднього проведення платежів на користь суб'єкті господарювання, які виконали роботи чи надали послуги розпорядникам бюджетних коштів. Під час воєнного стану даний контроль є особливо важливий, що забезпечує найбільш раціональне то достовірне використання коштів для підтримки стабільного становища в країні.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення: 09.12.2022)
2. Єдиний казначейський рахунок. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/ekr/2022/> (дата звернення: 09.12.2022)
3. Єдиний вебпортал використання публічних коштів URL: <https://spending.gov.ua/new/> (дата звернення: 09.12.2022)

*Кречетова Ірина Геннадіївна,
студентка, Львівський
національний університет
імені Івана Франка*

*Науковий керівник:
Шевчук Ірина Богданівна,
доктор економічних наук,
професор, Львівський
національний університет
імені Івана Франка*

ВПЛИВ ІТ-РИНКУ НА ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4180/>

З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну постраждали практично всі галузі національної економіки, що призвело до спаду соціально-економічного розвитку країни, а окремих її регіонів до депресивних територій. Кожна з ланок економічної системи, що приносили прибуток та податки для країни, змушені були зменшити,

переналаштувати обсяги виробництва продукції чи послуг, або взагалі ліквідувати підприємства.

Зазначимо, що ІТ-компанії також зазнали впливу різних чинників, дія яких посилилася чи виникли після вторгнення. Але в той час, як інші сфери, що приносять вагомий прибуток та податки, наприклад, сільськогосподарського та промислового виробництва зазнають високих ризиків, ІТ-сфера має більше шляхів та способів для продовження роботи. І навіть в окремих регіонах для розвитку. Відбувається це завдяки специфічності ринкових відносин працедавця та робітника в даній сфері, що в більшості випадків є орієнтуванням на вивіз товарів та послуг. В кінцевому результаті ІТ-сфера не є повністю залежною від локальних умов, що допомагає пристосуватися до них (менш залежна від географічних та ресурсних умов).

На даний час майже усі клієнти продовжують працювати з українськими ІТ-компаніями. Великі ІТ-компанії стверджують, що зберегли всю свою робочу силу та грошові виплати, залучають нових співробітників та продовжують виплачувати податки державі. У тому числі виплати мобілізованим ІТ-фахівцям. Однак, певну кількість спеціалістів довелося евакуювати за кордон (до 20% працівників галузі) для продовження роботи. Також частину офісів перебазовано на території західних областей України.

За даними ІТ Ukraine Association, у першому кварталі 2022 р. український ІТ-сектор приніс до бюджету України 2 млрд доларів США. Зазначається, що це рекордна кількість надходжень до держбюджету саме від ІТ-галузі. Наприклад, у першому кварталі 2021 р. українські компанії заклали в бюджет 1,44 млрд доларів США. Такі дані свідчать, що обсяг ІТ-експорту зріс на третину. У звіті вказується, що завдяки цьому галузь є фінансово стабільною, з регулярними надходженнями іноземної валюти в українську економіку та державний бюджет. Проте, не зважаючи на всі незгоди, більше третини українських компаній були спроможні залучити нових клієнтів, та більш ніж половина очікують на зростання прибутків на чверть.

Попри великий внесок для підтримання економіки країни на плаву ІТ-компанії допомагають наблизити перемогу України, надаючи допомогу працівникам різними шляхами, створюючи фонди різного спрямування, сплачуючи податки наперед, забезпечуючи необхідним технічним забезпеченням та гуманітарною допомогою.

Впевнено можна сказати, що це одна з небагатьох сфер, що не тільки найменше зазнала шкоди від початку війни, але й змогла вистояти, маючи розроблені плани реагування в екстрених умовах та досвід у веденні діяльності дистанційно, швидко налаштовує необхідні умови

та зв'язки для продовження принесення високих результатів у виконанні контрактів та підтриманні держави.

На річні результати функціонування ІТ-ринку впливатимуть такі фактори як: терміни закінчення війни; сценарії досягнення перемоги України; кількість мобілізованих представників ІТ-галузі; наявність механізму для виїзду за кордон представників експортних галузей у бізнес-цілях тощо. Через війну існує ціла низка ризиків, які можуть стати критичними для ІТ-сфери. Їх постійно потрібно відстежувати, обговорювати та знаходити рішення для нейтралізації. Проте ІТ-сфера й надалі залишається основним каталізатором соціально-економічного розвитку країни, оскільки може задовольнити запит українського, європейського та світового бізнесу на якісні послуги та роботи.

Література:

1. Ukraine IT Report 2021. URL:<http://surl.li/djclv>

*Купінець Лариса Євгенівна,
доктор економічних наук,
професор, Державна установа
«Інститут ринку і економіко-
екологічних досліджень
Національної академії
наук України»*

*Шершун Ольга Миколаївна,
здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії, Державна
установа «Інститут ринку і
економіко-екологічних досліджень
Національної академії
наук України»*

СТАН ТА СПРОМОЖНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4154/>

Протягом останнього десятиріччя активізується тенденція спрямування корпоративних бізнес-моделей до нового образу ділової практики, в основу якої покладено паритетність двох цілей – прибуткова

діяльність та соціальна відповідальність без шкоди для прибутковості. Збільшується кількість компаній, які визначили свою позицію добровільно і своїми діями, що сприяють благополуччю суспільства та навколишнього середовища, зменшуючи при цьому негативний вплив на них, привернули до себе увагу конкурентів та суспільства. Узгоджуючи корпоративні стратегії та методи з цілями сталого розвитку, топові компанії реалізують можливості забезпечення фінансової віддачі, соціальних та екологічних цінностей.

В той же час ця тенденція не стала масовою, незважаючи на те, що концепція соціально-відповідального бізнесу виступає вищим рівнем взаємодії між суб'єктом господарювання та суспільством.

Результати опитувань свідчать про те, що процеси формування соціальної відповідальності бізнесу є хоч і позитивними і добровільними, але представляють скоріше виключення ніж стійку тенденцію. Корпоративні стратегії в цілому слабкі, можливості недостатні, а розуміння цілей сталого розвитку пов'язується із власною стратегією зростання, ресурсами, досвідом та іншими ключовими факторами. Тому цілком зрозуміло, що компанії обирають напрямки, на які можуть впливати тим чи іншим чином, а не ті, за їх розумінням, на які не вистачає ресурсів, можливостей або чіткої стратегії досягнення. Саме тому урядові організації, громадськість, міжнародні агенції повинні окреслити шляхи узгодження цілей сталого розвитку через корпоративні стратегії та досягнення за допомогою бізнес-середовища інклюзивного розвитку.

До найпоширеніших напрямків корпоративної соціальної відповідальності, яку демонструють сто найбільш відомих у світі корпорацій, відносяться зменшення вуглецевого сліду, удосконалення трудової політики, чесний бізнес, благодійність будь-якого рівня, волонтерство, корпоративна політика, що приносить користь навколишньому середовищу, екологічно свідомі інвестиції, пропаганда соціальних проблем, які впливають на суспільство та можуть допомогти іншим. В той же час компанії також можуть розглядати різні форми корпоративної соціальної відповідальності, такі як залучення, управління, добробут своїх працівників.

Як свідчать міжнародні оцінки соціального компонента, кількість компаній, які залучились до цієї ініціативи, збільшилися за останні п'ять років на 8-10%, що оцінюється як позитивна тенденція. Найбільш високі оцінки в області соціальної практики отримали IBM (США), SAP (Німеччина) і Tata Consultancy Services (Індія), все в секторі програмного забезпечення та ІТ-послуг. Також до компаній з високими оцінками в соціальній практиці відносяться компанії, секторів фармацевтики та медичних досліджень, банківських та інвестиційних послуг, виробництва продуктів харчування та напоїв. Треба відмітити,

що не тільки компанії, а й люди виявляють соціальну відповідальність, наприклад порядність і чесність.

Найбільш привабливим варіантом є орієнтація на чотири складові, що формують так звану піраміду соціальної відповідальності – економічну, правову, етичну та філантропічну [1], кожна з яких має соціальний прояв. Тобто точка зору про те, що соціальна відповідальність коштує компаніям гроші, більше не користується популярністю. Навпаки, соціально відповідальна поведінка допомагає компанії заощадити гроші.

В той же час бізнес розглядається як найважливіший партнер для досягнення Цілей сталого розвитку. Кожна компанія може зробити свій внесок у цей процес, не змінюючи своєї основної діяльності. Перед кожною компанією стоїть завдання оцінити свій вплив, поставити перед собою амбітні цілі та відкрито повідомляти про результати. Для досягнення цієї мети варто використовувати інструменти максимізації свого вкладу у реалізацію Цілей сталого розвитку, а саме Компасом ЦУР, розробленим GRI, Глобальною угодою ООН і Всесвітньою радою підприємців зі сталого розвитку (WBCSD) для підприємств будь-якої сфери діяльності та розміру. У відповідності до змістовного наповнення цього документу кожне підприємство буде мати орієнтир для розуміння глобальних цілей світового розвитку, визначення пріоритетів діяльності, постановка цілей соціально відповідального бізнесу, інтеграція обраних цілей у бізнес стратегії та тактичні задачі функціонування. Такий керівний документ дозволяє визначити управлінські кроки компанії у досягненні мети. Тому головним завданням для більшості підприємств є визначення власних конкретних цілей, завдань та інструментів для ефективної роботи в означеному напрямку.

Ґрунтуючись на цих напрямках бізнес повинен діяти етично, задовольняти очікування суспільства і повертати час, кошти та товари тим, для кого працюють.

Література:

1. Гарбар Ж. В., Мазур К. В., Мостенська Т. Г. Корпоративне управління та соціальна відповідальність. Частина 2. Корпоративна соціальна відповідальність: навч. посібник. Вінниця : ВНАУ, 2020. 228 с

*Курганов Василь Русланович,
студент, Міжнародний
університет фінансів, м. Київ*

*Науковий керівник:
Михайлик Ольга Михайлівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Міжнародний
університет фінансів, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4172/>

Кожне підприємство створено для того щоб приносити прибуток його власникам. Саме активи є тим інструментом, за допомогою якого підприємства створюють товари для подальшої їх реалізації і отримання прибутку. Серед активів особливе місце займають оборотні активи, оскільки обслуговують господарський процес і забезпечують його безперервність.

Економічна роль оборотних активів полягає у необхідності забезпечувати відтворення процесу, який складається з процесів виробництва і обігу. Проблематику обороту і циклічності досліджували багато вчених, як за кордоном, так і вітчизняних. Протягом тривалого часу висувалися різні трактування цього поняття. Можна виділити три найбільш поширених визначення оборотних активів: як вартість товарно-матеріальних цінностей; як вартості оборотних фондів та фондів обігу; як авансованої вартості, що функціонує у формі оборотних виробничих фондів і фондів обігу [1, с. 243].

Аналіз сучасних підходів до визначення такої економічної категорії як «оборотні активи» показав, що існує загальна ознака, за якою проводиться виділення оборотних активів з майна підприємства. Такою ознакою є часовий період, впродовж якого функціонує цей вид коштів. Цей період полягає в часі перенесення вартості коштів на готовий продукт або часі їх повного споживання у процесі виробництва [2, с. 326].

Відмінність оборотних активів від основних фондів, полягає в їх участі тільки в одному виробничому циклі, переносячи свою вартість на готовий продукт [3, с. 212]. Тому оборотні активи знаходяться в

постійному русі і проходять три стадії кругообігу: грошову, продуктивну і товарну, які умовно можна розділити на три фази: товарна фаза: $(Г - Т)$ оборотні активи $(Г)$ перетворюються на товар $(Т)$; продуктивна фаза: $(Т - П - Т')$ оборотні активи, беручи участь в процесі виробництва, беруть форму незавершеного виробництва, напівфабрикатів і готових виробів; грошова фаза: $(Т' - Г')$ оборотні активи у формі готової продукції в процесі її реалізації знову перетворюються в гроші $(Г)$, які надходять на рахунок підприємства. Якщо підприємство функціонує ефективно, процес кругообігу оборотного капіталу забезпечує безперервність виробничого процесу та зростання капіталу підприємства, оскільки в цьому випадку виручка за реалізовану продукцію перевищуватиме кошти, авансовані у виробництво.

Ефективне управління оборотними активами не тільки дає змогу максимізувати прибуток на вкладений капітал при забезпеченні стійкості, а і забезпечує задовільний рівень платоспроможності підприємства. Важливим завданням в частині управління оборотними активами підприємства є збереження балансу між платоспроможністю і рентабельністю за рахунок відповідних абсолютних величин статей оборотних активів і їх структури. Необхідно також постійно оптимізувати співвідношення власних і позикових джерел фінансування оборотних активів, тому що від цього безпосередньо залежать фінансова стійкість і незалежність підприємства. Тому завданням підприємства при розробці і удосконаленні політики управління оборотними активами є створення ефективного механізму формування та використання оборотних активів, комплексного аналізу та класифікації чинників впливу на ефективність функціонування оборотних активів.

Сьогодні підприємства працюють в умовах невизначеності, коли ефективність політики управління оборотними активами залежить від аналізу факторів впливу на діяльність підприємства. Сукупність чинників, які впливають на ефективність використання потенціалу оборотних активів на підприємствах у загальному вигляді можна поділити на дві групи: чинники зовнішнього середовища (опосередкованого впливу) – ті, якими підприємства не можуть управляти, але повинні до них пристосовуватися, і внутрішнього середовища (безпосереднього впливу), які залежать від здібностей менеджерів підприємств управляти оборотними активами [4, с. 118].

З метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства, зокрема його фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та рентабельності, на наш погляд, підприємству необхідно окрім оцінки

впливу на оборотні активи чинників зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства оцінити ризики пов'язані із кожним видом активів в залежності від ступеня їх ліквідності. Необхідно відмітити, що ризикам піддаються як високоліквідні, середньо ліквідні, так і низьколіквідні активи, але зі зменшенням ліквідності активів збільшується кількість ризиків, тобто виникає обернена залежність. Однак виникає і інша залежність – інвестиція капіталу в низьколіквідні оборотні активи хоча і підвищує ризик, але і надає можливість отримання більшого прибутку. Тобто, зростання високоліквідних та середньоліквідних активів підприємства сприяє підвищенню його ліквідності, платоспроможності, ділової активності та фінансової стійкості, однак, знижує можливість отримання додаткових прибутків. І навпаки: зростання низьколіквідних активів підвищує ризики пов'язані з втратою платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, однак надає можливість отримання додаткового прибутку.

Управління виробничим процесом і оборотними активами на підприємстві належить до завдань, які вирішують менеджери-економісти. У процесі управління оборотними активами при визначенні потреби в оборотному капіталі фінансовий менеджер насамперед аналізує структуру, оборотність, ліквідність оборотних активів, а також забезпеченість оборотним і чистим оборотним капіталом підприємства. Аналізуючи усереднені та максимальні значення таких показників на інших підприємствах галузі, а також враховуючи політику підприємства щодо фінансування оборотного капіталу, менеджер приймає відповідні управлінські рішення.

Відповідно до зазначеної мети та завдань управління оборотними активами підприємства має здійснюватися за етапами, представленими на рис. 1.

Рисунок 1 – Порядок управління оборотними активами підприємства
Джерело: [5]

Отже, процес управління оборотними активами ґрунтується на створенні системи постійного контролю за обсягами оборотних активів і як результат – станом ліквідності та платоспроможності підприємства, як етапу його стабільного функціонування та подальшого розвитку та безпосереднього проведення постійного аналізу оборотних активів та його складових, порівняння обсягів оборотних активів з поточними зобов'язаннями, дослідження їх динаміки, здійснення аналізу факторів, які впливають на стан оборотних активів.

Процеси забезпечення та ефективного використання оборотних активів потребують застосування показників, які б об'єктивно і детально їх характеризували, тому для оцінки використовуються фінансові коефіцієнти, а саме показники ліквідності та показники оборотності (ділової активності) [6, с. 167]. Таким чином, оцінка ефективності управління оборотними засобами можлива за допомогою певної збалансованої системи показників-індикаторів, які відображають та характеризують стан оборотних активів підприємства. На підставі результатів аналізу цих показників менеджмент підприємства може

приймати рішення по зміні обсягу і складу оборотних активів, а також джерел їх фінансування для досягнення стратегічних цілей та завдань управління.

Отже, політика управління оборотними активами – це багатоваріантність рішень і кроків, гнучкість та неординарність господарських комбінацій, оскільки цього вимагає унікальний характер кожної ситуації, з якою зіштовхується підприємство. Унікальність полягає в тому, що на підприємство, в різні періоду часу, по різному впливають фактори зовнішнього і внутрішнього впливу. Тому пошук і реалізація напрямків удосконалення управління оборотними активами зачіпає багато аспектів господарської діяльності.

Література:

1. Економіка підприємства: підручник; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 551 с.
2. Дядюк М. А., Васильєва В. В. Оборотні активи як об'єкт управління у процесі розробки та прийняття господарських рішень. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип. 1 (1). С. 263-271.
3. Роганова Г. О. Стратегія фінансування оборотних активів: позиція персоналістів. Економічний часопис-XXI. 2013. № 3-4 (1). С. 82-85.
4. Круш П. В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
5. Никонович Г. І. Аналіз і контроль оборотних активів торговельних підприємств: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ, 2007. 18 с.
6. Блонська, В. І. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства. Наука й економіка. 2010. № 3 (19). С. 122.-130.

*Лісеній Євген Володимирович,
кандидат економічних наук,
доцент, Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна*

*Колісник Ярослав Валерійович,
студент, Харківський
національний університет
ім. В.Н. Каразіна*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПЛАНОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4186/>

У світі існує багато типів економічних систем. Частина з них вже давно зникла, а деякі, навпаки, є базовими структурними складовими економіки багатьох країн. Наприклад, ринкова економіка зараз існує майже усюди, навіть у ніби соціалістичному Китаї. Особливим видом економічних систем є планова, або командна економіка.

Планова економіка – це унікальна державна економічна система, яка передбачає, що всі матеріальні блага – природні та виробничі, знаходяться у загальнодоступній власності і не можуть бути передані у будь-чье власне (приватне) володіння. У цьому типі економічної системи немає легального ринку, а розвиток відбувається за написаним керівництвом держави планом. Також, цей тип економіки тісно пов'язаний з дуже централізованими країнами такими, наприклад, як СРСР.

Перед тим, як говорити про недоліки планової економіки зазначимо декілька її переваг, їх небагато, але вони є.

Перший – це низький рівень безробіття. При такому типі економіки розподіл трудових ресурсів здійснюється не ринком, а компанії не набирають тільки корисних людей у конкурентному середовищі.

Також перевагою можна вважати її ефективність при великих будівництвах. Немає конкуренції та на папері все має працювати на краще. Наприклад, у 30-ті роки СРСР швидко індустріалізувався.

Серед недоліків планової економіки можливо виділити наступні.

По-перше – це відсутність конкуренції. Саме завдяки конкуренції існує розвиток. Для отримання грошей у ринковій економіці компанії вимушені або робити продукт краще, або знижувати ціни на нього. Але і у ринкових економіках також можна помітити ознаки відсутності конкуренції. Наприклад, компанія, яка є монополістом і просто перестає робити інновації. Дуже наочний приклад цього – це сучасний ринок техніки, а саме смартфонів, флагманських(найдорожчих, найновіших)

апаратів. Цей ринок звичайно не є монополістичним, це скоріше олігополія. Тому що там не домінує одна компанія, їх, 3-4 основні. Але навіть цього достатньо, для того, щоб всі нові флагманські телефони коштували приблизно однаково, а різниця була б майже непомітна.

Другий недолік – це неефективність. При командній економіці підприємства підпорядковані державі з її планом. Вони не можуть змінити курс, для пристосування під попит. Результати такої системи дуже гарно видно на прикладі СРСР. Коли в США у більшості людей були телевізори, авто, в СРСР люди стояли в черзі, щоб їх купити. Іншого виходу не було. Не могла з'явиться компанія, яка, наприклад, зробить те саме, але дешевше, або менш якісно, та у більших масштабах.

Люди ходили в одноплановому одязі, а речі з, ніби такої самої Прибалтики, були розкішшю, хоча вона зовсім трохи була краще за решту СРСР, проте різниця очевидна. Але ця держава робила танки та могла знищити світ своєю ядерною зброєю.

Існує ще один серйозний недолік. Це нездійсненні плани (керівництво СРСР робило плани, на який не було ні ресурсів, ні часу), і, як результат цього – “намальовані” результати роботи, коли результати були тільки на папері. Як у СРСР наприкінці 70х і у 80ті роки. Або коли, через план Хрущова, була знищена вся худоба у Рязані. Керівництво просить такі результати, які просто неможливо задовольнити, і державні підприємства дають неправдиві цифри, або роблять дійсно щось не ефективно для виконання плану.

Можна прослідити тенденцію, що всі ці недоліки дуже пов'язані один з одним. Через відсутність конкуренції виникає неефективність виробництва, це тягне за собою ці “намальовані” виконання планів. Коли очікування керівництва сильно відрізняються від реальної спроможності підприємства.

Останнім мінусом є твердження, пов'язане, з 1 плюсом планової економіки. Це – відсутність нерівності. Набір кадрів здійснюється не на основі їх якості, а через те, що підприємство має задовольнити квоту. Завдяки цьому, люди отримують робочі місця просто так, також їх заробітна плата не сильно відрізняється. Це серйозний недолік. Тому що дійсно розумні та кваліфіковані кадри прирівнюються до менш здібних. Це, до речі, дуже вплинуло на ситуацію, після розпаду СРСР, коли людей звільняли через їх непотрібність. Хоч це і є, з якогось боку, трагічним, звичайно, але в цьому не винні “злі капіталісти”, як раз навпаки, минула система дала їм ту роботу, де вони не потрібні.

Всі приклади були зроблені, посилаючись на СРСР, але ці проблеми не належать лише йому. Просто це яскравий приклад з, як би нам того не хотілося, нашої історії.

Отже, підсумовуючи, проблеми планової економіки виходять з жорсткої регуляції всього, і до того ж неможливості на індивідуальному рівні щось змінити на краще. Можна навіть сказати – відсутності демократії.

Список використаних джерел:

1. “Command Economy: Advantages and Disadvantages”. URL: <http://surl.li/drlvs> (Дата звернення 04.11.2022)
2. Economy System Command. URL: <http://surl.li/drlwo> (Дата звернення 04.11.2022)
3. Командна економіка, Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Командна_економіка (Дата звернення 04.11.2022)
4. Планова економічна система. URL: <http://www.uaeconomic.com/ulens-197-1.html> (Дата звернення 04.11.2022)

*Лучик Ірина Олегівна,
Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича*

*Лучик Павло Олегович,
Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТИТУТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4177/>

Найбільш впливовим важелем на шляху впровадження сталого розвитку є соціальна відповідальність. Саме інститут соціальної відповідальності, який одночасно враховує соціальні, економічні, екологічні, етичні компоненти сталого розвитку, найбільшою мірою впливає на суспільні відносини, які відносяться до Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй. Необхідність орієнтування бізнесу на забезпечення Цілей сталого розвитку визначається тим, що соціальна відповідальність виступає конкретним проявом сталого розвитку на мікрорівні. Оціночні індикатори, що дозволяють оцінити реальний прогрес досягнення національних цілей сталого розвитку, містяться у

програмних документах соціальної відповідальності та сталого розвитку на національному рівні (зокрема, у Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року) і затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку», вони побудовані відповідно до завдань Цілей сталого розвитку, а відповідальними за подання інформації Державної служби статистики України, крім нього самого, визначено профільні міністерства та відомства України.

Проаналізуємо стан досягнення низки показників, встановлених Концепцією реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз досягнення очікуваних результатів Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року станом на 2019-2021 роки

Показник, одиниця виміру	2015 рік (базовий показник)	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2025 рік (орієнтир) % до рівня 2015 року	2030 рік (орієнтир) % до рівня 2015 року
Співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків, %	74,9	77,2	79,6	81,4	83	85
Темпи номінального росту середньомісячної заробітної плати, %	100	250,2	276,3	120,9	понад 500	понад 850
Кількість осіб, потерпілих від нещасних випадків на виробництві, які призвели до втрати працездатності на один робочий день чи більше	100	103,1	156,0	72,1	60	50
Кількість осіб, що загинули внаслідок нещасних випадків на виробництві	100	109,3	104,8	91,7	50	45

Продовження Таблиці 1.

Частка працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці, у загальнообліковій кількості штатних працівників, %	26	29,6	x	x	17	12
Індекс прозорості суб'єкта господарської діяльності, %	19,3	25,5	32,0	x	45	60
Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України, млрд. дол. США	3	1,4	-6,7	7,5	16	17,5

x – немає даних

Джерело: складено та розраховано автором з використанням даних Державної служби статистики, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Центру «Розвиток КСВ»

Серед зайнятого населення у віці 15-70 років 44,9% (7406,6 тис. осіб) складають жінки. За даними Державної служби статистики за видами економічної діяльності, переважають зареєстровані юридичні особи, керівниками яких є жінки тільки у сферах освіти (73,3%), державне управління, обов'язкове соціальне страхування (56,8%). В інших сферах переважають організації, де керівниками є чоловіки: будівництво (83,1%), сільське, лісове та рибне господарство (79,9%), промисловість (79,7%), транспорт, складське господарство та кур'єрська діяльність (76,3%) [1, с. 24]. Негативним є той факт, що жінки продовжують отримувати заробітну плату, нижчу за зарплату чоловіків (у 2019 році на 22,8%, у 2020 році на 20,6%, у 2021 році на 19,6%). Проте за збереження існуючих темпів зростання показника співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків є цілком реальним досягнення цільових орієнтирів 2025 року та 2030 року.

За показником темпів номінального росту середньомісячної заробітної плати показники 2019-2021 років не досягають очікуваних результатів концепції.

За критерієм виробничого травматизму реально досягнуті показники перевищують очікувані результати найближчого 2025 року на 43,1% (2019 рік), 96% (2020 рік), 12,1% (2021 рік, проте тут враховані дані

лише за 11 місяців року). Це дає можливість зробити припущення, що даний критерій поки є недосяжним. Показники щодо кількості осіб, що загинула внаслідок нещасних випадків на виробництві, досягнуті у 2019-2020 роках перевищують очікуваний результат більше, ніж 2 рази. У 2021 році на 41,7%.

Кількість штатних працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у 2019 році була вищою за показник 2015 року на 3,6%, що відповідно перевищувало очікувані результати 2025 року та 2030 року.

Індекс прозорості суб'єктів господарювання зростає, проте досягнення встановлених орієнтирів не досягає.

Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України за очікуваними орієнтирами повинен зрости до 16% у 2025 році та 17,5% у 2030 році, проте реально досягнутий показники у 2019 році менше за показник базового 2015 року, у 2020 році даний показник мав негативне значення, а в 2021 році показник приросту ПІІ становив 7,5%.

З даних, представлених у таблиці 1, можемо зробити висновок, що найбільш реальними щодо досягнення ключових орієнтирів можуть стати показники у 2025 р. та 2030 р. щодо співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків та індексу прозорості господарської діяльності, якщо в подальшому збережуться темпи їх зростання. Інші показники, на жаль, поки є недосяжними.

Література:

1. Україна в цифрах у 2021 році. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf (дата звернення 15.12.2022).

*Мірошниченко Олександр
Володимирович,
студент 2 курсу магістратури,
факультету міжнародні
економічні відносини,
Сумський державний
університет, м. Суми*

*Науковий керівник:
Хомутенко Людмила Іванівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Сумський державний
університет, м. Суми*

ВПЛИВ ОФШОРНИХ МЕХАНІЗМІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4168/>

Офшори дають можливість підприємствам знизити рівень податкової напруженості, але з іншої сторони це призводить до величезного відтоку коштів з державного бюджету.

Офшорні зони використовувались для оптимізації податків та пришвидшенню експортно-імпортних операцій, організації виробництва та управління, але зараз основою даної діяльності є відлив коштів та ховання реального прибутку.

Різкий вплив коштів з державних бюджетів відчувається навіть в країнах з високим рівнем економіки, кошти виводяться з таких країн або інвестують у країни з низьким рівнем економіки, що мають привабливий статус для інвестицій.

Згідно даних Світового банку український бізнес сплачує більше ніж 130 видів різних податків і має 40-45% податкового навантаження, коли розвинені країни центральної Європи лише 30% в середньому. Тому, використання офшорних зон є ефективним методом зняття рівня податкового навантаження, оптимізації ведення бізнесу для резидентів та притоки закордонних інвестицій.

За останні роки, більше третини від усіх інвестицій надійшло від Кіпру, Британських та Віргінських островів. Останніми роками вплив коштів з державного Бюджету України тільки зростає, ці кошти, могли б піти на погашення зовнішніх боргів, або на вирішення інших проблем в межах країни.

Через існуючий курс політики країни, бізнес постійно відчуває себе під напругою, а в критичні часи- ситуація тільки погіршується. Приблизно 90% інвестицій з країни були переправлені на Кіпр, через угоду, що знімає необхідність у подвійному оподаткуванні та маленькому податковому зборі в країні .

Використання офшорних зон резидентами України сильно впливають на державний бюджет, також, сильно впливає рівень інфляції, корупції та інші зовнішні аспекти. За даними індикатору фінансової безпеки Україна мала негативну зміну та зростаючий дефіцит.

Необхідно зазначити, що державна антиофшорна політика стає інтегрованою у глобальну та приймає кращу практику. Країна долучилась до головних світових інституцій: ОЕСР, МВФ, ІФА. Залишається чимало великих європейських інституцій до яких Україна не залучена, або не отримує достатню допомогу і контроль у питанні регулювання відтоку державних коштів до офшорних зон .

Країні необхідно самій впроваджувати міри для запобігання даного фактору, впроваджувати лібералізацію валютно-податкового законодавства, покращувати контроль ціноутворення та робити іноземних підприємств, агресивно протидіяти плануванню переведення коштів за кордон.

Із позитивних змін можна виділити прийнятий закон, що зобов'язує оподаткуванню КІК та контролюючих осіб. До декларації необхідно додати звіт прибутковості, а якщо такий не надається, то необхідно додати аудиторський звіт про проведення фінансового звіту.

Закони, що були передані на розгляд до Державної ради України, стосовно регулювання КІК в більшості пройшли й перше слухання. Причиною є формування нової парламентської більшості у 2019 році, що майже знищило всі наробітки.

Стратегічний напрям розвитку країни в більшості передбачає короткострокові перспективи соціально орієнтовної політики. Країні не вистачає формування політики в масштабі всієї країни на роки вперед.

Ситуація критична та потребує швидкого контролю, стосовно протидії виведення коштів в офшори. Близько 8 млрд. доларів щорічно виводиться на рахунки в офшорні юрисдикції, а розмір капіталу країни перевищує розмір ВВП.

Необхідно переглянути та прийняти нові списки чорних та сірих офшорних зон, визнаними головними світовими інституціями. Одразу після необхідно заборонити будь-яку діяльність з офшорними зонами з цих списків (чорних та сірих). Провести ряд реформ, що будуть робити взаємовідносини з рештою офшорних зон менш привабливою, оскільки такий механізм неможливо звернути водночас та повністю.

Україна вже прийняла закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони», що є доказом впровадження правил згідно світових інституцій. Також країна долучилась до плану BEPS та зобов'язана впровадити ряд змін.

Зниження рівня податків не покращить ситуацією з тіншовим відтоком коштів в офшори, навпаки, це призводить до нових проблем, залучення махінацій в легкодоступному бізнесі.

Необхідно в першу чергу урегулювати витрачання коштів на бюджет та зміну політичного курсу. Коли резиденти побачать, що їх податки дійсно йдуть до державного бюджету, зростаючий рівень життя, медицина, технологічний та інформаційний прорив, зменшення рівня корупції – це призведе до часткового повернення та притоку коштів назад до бюджету.

Повинна бути чітка структура. Наприклад: зробити приємний клімат для ведення бізнесу на фінансової діяльності, що зменшить вплив коштів з бюджету, розвине компанії резиденти а з тим і кількісні зміни в інвестуванні. Підвищення прозорості ведення бізнесу а також прозорість правовою та судової сторони спростять довірчі відносини народу та влади.

Підвищити рівень контролю на законодавчому рівні та провести відповідні реформи на законодавчому рівні для того, щоб якісно контролювати питання ціноутворення, зменшення використання офшорних трейдерів та підвищити якість деофшоризації.

Провести реформи контролю рівня корупції, бо поки податки не доходять до бюджету, навіть, коли їх сплачують, у підприємців не з'явиться зацікавленості і прямому оподаткуванні.

Перелік джерел посилання:

1. Вірченко В. В. Трансформація фінансової систем в умовах глобалізації / В. В. Вірченко, В. О. Вірченко // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2010. – № 1. – С. 49-55.
2. Москаленко, Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання [Текст] / Москаленко Н. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117-121.
3. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. – № 107. – pp. 22-32.
4. Vornavskiy N. V. (2009), «Kharakterni rysy ofshornykh zon: Ekonomika i biznes», Economy and Business, vol. 4, pp. 43-45.

5. McCann H. Offshore Finance / H. McCann. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – pp. 8-18.
6. Пешко А. В. Офшорний бізнес як складова світової економіки / А. В. Пешко // Економіка
7. Карлін М. І. Фінансові офшори: навч. посіб. для студ. ВНЗ III–IV рівнів акредитації / М. І. Карлін, О. В. Борисюк. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 240 с.

*Павлюк О.О.,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного
менеджменту, Державний
торговельно-економічний
університет*

*Ільницький Р.Є.,
аспірант кафедри міжнародного
менеджменту, Державний
торговельно-економічний
університет*

ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4163/>

Вступ. Енергетична безпека України є частиною глобальної системи безпеки. Це підтверджує той факт, з початком війни стрімко почали зростати ціни на енергоносії в країнах Європи, які почали запроваджувати відповідні антикризові заходи. Країни Євросоюзу розглядають створення спільної платформи для закупівлі природного газу, впровадження механізмів обмеження цін на нього, а також надання прямої фінансової допомоги тим, хто найбільше постраждав через енергетичну кризу. Крім того, на думку компанії McKinsey's існують і інші глобальні чинники, які спричинили значні піки цін на енергоносії. Це – невизначеність щодо безпеки постачання та доступність [1]. Це відбувається в той час, коли ринки вже почали відновлення після COVID-19 і глобальний попит на енергію зростає на 5%, майже досягнувши рівня до COVID-19. Саме тому, важливим є дослідження проблем функціонування енергетичної галузі України в контексті глобальної безпеки, переосмислення принципів її захисту та розробка сучасних механізмів її відновлення.

Матеріали та методи. В роботі використовується метод порівняльного аналізу, а також використовуються матеріали світових консалтингових компаній.

Ціль роботи: Визначення проблематики функціонування енергетики України в умовах сучасних викликів, а також надання рекомендацій щодо відновлення енергетичного комплексу України в контексті європейської співпраці.

Результати та обговорення. Війна має негайний вплив на енергетичні ринки в усьому світі. Невизначеність – це те, чого світ не бачив давно, і на сьогодні всі потенційні сценарії, які можуть розгортатися, залишаються дуже невизначеними. Особливо це стосується енергетичної галузі України, оскільки за даними Міністерства енергетики України, енергетика вже втратила значну частину потужностей: виведено з ладу чи окуповано понад 50% теплової, 30% сонячної та 90% вітрової генерації, зупинено роботу низку державних шахт. З березня знаходиться в окупації Запорізька атомна електростанція. Чорнобильська АЕС була окупована і розграбована [2]. На наш погляд, такі втрати виникли внаслідок певних причин. Це стосуються як військової агресії так і певних факторів побудови енергетичної системи та складових її функціонування.

По-перше, енергомережа України є добре розгалуженою, а її лінії та підстанції можуть дублювати одна одну. Внаслідок того, що радянська промисловість була досить енергоємною, Україна має навіть надлишок генеруючих потужностей, які відправлялися закордон. Крім цього, мережу було посилено за роки незалежності – запущено низку блоків на АЕС. Тому якщо все справне, в країні не лише немає дефіциту електроенергії, але й є можливість її експорту.

По-друге, енергомережа України має й суттєві недоліки. Це перш за все стосується проблем з регулюванням потужності. У зв'язку з тим, що споживання нестабільне через постійне вмикання-вимикання як промислових, так і побутових приладів, відбуваються стрибки напруги в мережі. Так, на думку провідного інженера енергопостачальної компанії з Тернополя Ігоря Лубківського, піки споживання в Україні гасять додатковим включенням у роботу або виведенням з неї генеруючих потужностей [3]. З цією метою використовують ТЕС, ГЕС або спеціально побудовані для таких цілей гідроакумуючі станції (ГАЕС). На думку енергетика, ще одним недоліком є надто великі генеруючі потужності. Саме через це вони стають легкою здобиччю для російських ракет. Тому, в Україні є енергодефіцитні області, які "потребують" "вливання" електроенергії через свої межі". Ще одним важливим недоліком на думку експертів є незакільцювання належним чином високовольтних мереж. І хоча цю проблему в роки незалежності вже почали вирішувати – побудувавши, зокрема, кілька ліній на 330 кВ та 750 кВ, але повністю

усунути її до війни не встигли. Експерти вважають, що зараз є мережа, яка має запас генеруючих потужностей і досить добре могла б працювати навіть після тимчасової втрати Запорізької АЕС. Ця мережа добре закільцьована для мирних часів, але, як виявилось, недостатньо добре для воєнного часу. Особливо коли росіяни добре знають, куди бити.

Висновки. На нашу думку, існує необхідність розробки чітких правил і вимог щодо забезпечення безпеки енергетичних об'єктів в активних військових конфліктах, шляхом створення системи захисту від фізичного захоплення або знищення критично важливих енергетичних об'єктів. Ця війна спонукає країну навчитися унеможливити у майбутньому атаки на критичну інфраструктуру, яка забезпечує життєдіяльність цивільних людей.

Важливо встановити заходи колективного реагування та запровадити юридичну відповідальність за військові та терористичні дії, спрямовані проти енергетичної інфраструктури, на міжнародному рівні. Світ вже зараз реагує на російські атаки, спрямовані на енергосектор України шляхом санкцій. Слід посилювати санкції проти росії, які мають бути комплексними і стосуватися всіх важливих сфер. Наприклад, російське викопне та ядерне паливо має бути заборонено на ринку всіх цивілізованих країн, а російські вчені і технології повинні бути виключені зі світового співробітництва.

Для того, щоб пережити цю зиму, країні потрібно більше техніки та матеріалів для ремонтів, зокрема, генератори, трансформатори, кабелі, розподільні пристрої. Пріоритетним є високовольтне обладнання, яке надають іноземні країни-партнери для відновлення енергетичної інфраструктури.

Заступник міністра енергетики України Ярослав Демченков вважає, що виклики та труднощі сьогодення не заважають планувати майбутнє енергетичного сектору України. Він пропонує після перемоги зосередитися на відбудові та подальшому розвитку енергосистеми України у напрямку підвищення гнучкості та надійності. У короткостроковій та середньостроковій перспективі це включатиме зусилля в кількох вимірах. Зокрема, він планує підвищувати диверсифікацію енергетичних технологій і маршрутів постачання енергоносіїв. Міністр наголошує, що треба сконцентруватися на децентралізації виробництва електроенергії, яка передбачає будівництво нових генеруючих потужностей. Також треба застосовувати нові підходи до прогнозування та моніторингу споживання енергії. Потужним напрямком розвитку стане широке впровадження енергоощадних технологій та підвищення енергоефективності економіки. У довгостроковій перспективі план розвитку енергетичного сектору полягає у його трансформації в напрямку чистої сталої енергії.

Ця трансформація передбачатиме стаке забезпечення споживачів енергією, зменшення енергетичної бідності, прозорість енергетичних ринків та їх подальшу інтеграцію до європейських ринків, підвищення енергетичної безпеки, широке використання інновацій та максимальне наближення до кліматичної нейтральності в рамках Європейської зеленої угоди.

На нашу думку, важливим є співпраця європейських країн у сфері електроенергетики, нафтогазовій галузі, атомній енергетиці, зеленій енергетиці та енергоефективності. Зокрема, першочерговим є виконання Меморандуму про наміри співпраці в сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки в Центральній і Східній Європі та відмови від поставок російських енергоресурсів, що був підписаний влітку профільними міністрами Польщі та України.

Окрім обладнання Україна критично потребує посилення систем протиповітряної оборони, аби захистити життя громадян та об'єкти енергетичної інфраструктури.

Література:

1. Global Energy Perspective [Електронний ресурс] // McKinsey's and company. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mckinsey.com/industries/oil-and-gas/our-insights/global-energy-perspective-2022>.
2. Енергетичний фронт [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mev.gov.ua/reforma/enerhetychnyy-front>.
3. Міненерго докладає максимум зусиль для пошуку та доставки необхідного обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mev.gov.ua/novyna/minenerho-dokladye-maksimum-zusyl-dlya-poshuku-ta-dostavky-neobkhidnoho-obladnannya-dlya>.
4. Україна і Польща розвиватимуть транскордонні проекти енергетичної інфраструктури [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mev.gov.ua/novyna/ukrayina-i-polshcha-rozvyvatymut-transkordonni-proyekty-enerhetychnoyi-infrastruktury>.
5. Міністерство енергетики України. <https://mev.gov.ua/reforma/enerhetychnyy-front>

*Ромадіна Поліна Альбертівна,
студентка, Львівський
національний університет
імені Івана Франка*

*Науковий керівник:
Ватаманюк-Зелінська Уляна
Зеновійвна, доктор економічних
наук, професор, Львівський
національний університет
імені Івана Франка*

БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4164/>

Головною метою системи охорони здоров'я є покращення показників рівня населення та якості життя, збереження здоров'я кожного громадянина країни. Для досягнення поставлених цілей держава має забезпечити заклади охорони здоров'я відповідними фінансовими ресурсами на відповідних рівнях. Відсутність необхідного обсягу фінансування цієї галузі в Україні означає, що держава не використовує свої важелі для підвищення якості та ефективності медичної допомоги та підтримки громадян у разі їх хвороби. Це не тільки порушує конституційне право людини на доступну, якісну медичну допомогу, але й призводить до зниження тривалості життя українців.

Основними недоліками, які потребують вирішення у підтримці медицини та охорони здоров'я, є: незахищеність економіки громадян, низька якість надання медичних послуг та низька ефективність використання бюджетних коштів. Унаслідок регулярних проблем з фінансуванням закладів охорони здоров'я Міністерство фінансів України ініціювало запровадження нової моделі фінансування, яка передбачає:

- Чіткі та прозорі державні гарантії щодо обсягів безоплатної медичної допомоги;
- Фінансовий захист громадян під час хвороби, ефективний і справедливий розподіл державних коштів і зменшення неофіційних платежів;
- Створення стимулів для покращення якості медичної допомоги, що надається населенню державними та комунальними закладами охорони здоров'я.

Проект Державного бюджету на 2022 рік, передбачає видатки на охорону здоров'я (державний бюджет з трансфертами) в обсязі 196,8 млрд грн з урахуванням продовження реалізації заходів реформи фінансування системи охорони здоров'я (рис.1).

Рис.1. Видатки державного бюджету на охорону здоров'я у 2022 році, млрд. грн.*

*Джерело: складено за даними [4]

Передбачено додаткові кошти на реалізацію програми медичних гарантій та враховані видатки в обсязі 157,5 млрд грн, які будуть спрямовані на збільшення заробітної плати лікарів та середніх медичних працівників.

Вперше в проекті бюджету Уряд запроваджує показник мінімальної заробітної плати – середні медичні працівники мають отримувати від 13,5 тис. грн, а лікарі від 20 тис. грн [4].

Також передбачено видатки на закупівлю вакцин для захисту населення від COVID-19, на продовження пілотного проєкту з проведення трансплантацій в Україні (на 288,5 млн більше, ніж в бюджеті поточного року), на розвиток нещодавно створеного Державного підприємства «Біокластер», яке забезпечує організацію, координацію та здійснення контролю за процесом розроблення та виконання проєктів біокластера.

Щодо виконання Державного бюджету України, можемо сказати, що видатки загального фонду державного бюджету разом з трансфертами за 6 місяців здійснено в обсязі 82,2 млрд грн (85,8% до плану на січень – червень, або 43% до річного плану), зокрема у червні – 13,9 млрд гривень [1].

Станом на 01.06.2022 обсяг видатків на охорону здоров'я за загальним та спеціальним фондом становить у цілому за зведеним бюджетом 225 млрд грн (4,8 % до ВВП) [1].

Важливим напрямом залишається реалізація програми медичних гарантій, на яку передбачено 157,3 млрд гривень. За шість місяців видатки за цією програмою здійснено в обсязі 74,4 млрд грн (95,5 % до плану на січень – червень, або 47,3 % до річного плану), зокрема у червні 12,2 млрд гривень [1].

У межах програми медичних гарантій, незважаючи на воєнний стан і військові дії, продовжує діяти програма реімбурсації (відшкодування державою вартості ліків).

Якщо взяти до уваги проект Державного бюджету України на 2023 рік, то спостерігаємо скорочення видатків на охорону здоров'я до 176,9 млрд. грн., що пов'язано зі збільшенням видатків на фінансування сектору безпеки та оборони (табл.1).

Таблиця 1

Видатки для Міністерства охорони здоров'я України, передбачені Державним бюджетом України на 2022р. та 2023р.*

Найменування	2022 рік, млрд. грн	2023 рік, млрд. грн	Темп росту, %
Міністерство охорони здоров'я України	194 395,9	174 898,7	-10,0
Апарат Міністерства охорони здоров'я України	36 679,1	31 870,2	-13,1
Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками	123,1	99,7	-19,0
Національна служба здоров'я України	157 593,6	142 928,8	-9,3
Міністерство охорони здоров'я України (загальнодержавні видатки та кредитування)	2 431,2	2 034,5	-16,3
<i>Усього</i>	<i>196 827,0</i>	<i>176 933,2</i>	<i>-10,1</i>

*Джерело: складено за даними [3]

Можна сказати, що реалізація реформи фінансування охорони здоров'я принесла суттєву трансформацію фіскального механізму управління охороною здоров'я в країні. Перехід до підходу, орієнтованого на результати, до фінансування охорони здоров'я в рамках Програми медичних гарантій сприяв зусиллям Національної системи здоров'я України спрямовувати фінансування відповідно до потреб.

Подальшої ефективності також можна досягти за рахунок удосконалення збору та аналізу даних і впровадження елементів, орієнтованих на результат, у контракти з постачальниками.

Протягом останніх років відбувалося збільшення суми видатків цієї галузі, запуск нових проектів та статей фінансування, про те

пандемія COVID-19 та воєнний стан негативно вплинули на галузь охорони здоров'я, як і на всю економіку країни.

Хоча медицина залишається одним з основних пріоритетів державної політики, особливо в умовах воєнного стану, необхідно раціонально використовувати надані ресурси. Це має стати основою політики в галузі охорони здоров'я.

Література:

1. Видатки державного бюджету України на охорону здоров'я за 6 місяців 2022 року. URL: [<https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-6-misiatsiv-vydatky-derzhavnoho-biudzhetu-na-okhoronu-zdorovia-zdiisneno-v-obsiazi-822-mlrd-hryven>] (дата звернення: 17.12.2022р.)
2. Видатки на охорону здоров'я. URL: [<https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-medicine>] (дата звернення: 17.12.2022р.)
3. Державний Бюджет 2023: видатки на охорону здоров'я в бюджеті воєнного часу. URL: [<https://www.apteka.ua/article/651969>] (дата звернення: 17.12.2022р.)
4. Державний бюджет України 2022 рік. (галузь охорони здоров'я) URL: [https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538] (дата звернення: 17.12.2022р.)

*Самчук Анна Андріївна,
студентка, Державний вищий
навчальний заклад «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

*Науковий керівник:
Гернего Юлія Олександрівна,
доктор економічних наук, доцент
кафедри корпоративних фінансів і
контролінгу, Державний вищий
навчальний заклад «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТАРТАП ЕКОСИСТЕМУ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4153/>

24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабну і безпрецедентну війну проти України. Це призвело до порушення ділової активності, завдало шкоди людям, містам та інфраструктурі й

спричинило руйнівний вплив на економіку України. Тому зараз, як ніколи, бізнес повинен функціонувати аби забезпечувати безпеку країни в економічному полі, стартапам критично важливо навчитись приймати швидкі рішення, а венчурні фонди мають оптимізувати роботу таким чином, аби їхні портфельні компанії продовжили працювати.

За даними Української асоціації венчурного та приватного капіталу (UVCA), 2021 рік став рекордним для вітчизняної екосистеми венчурного капіталу: обсяг угод 2021 року перевищив \$832 млн, що на 45% більше, ніж в 2020. Наразі підприємці, очевидно, знизили свою активність, проте український венчур продовжує працювати: у 2022 році укладено 11 венчурних угод на суму \$11,5 млн, три операції на ринку приватного капіталу на суму \$4 млн і здійснено вісім екзитів на суму \$135 млн [1]. За даними Українського фонду стартапів (USF) у перші місяці війни 99% компаній потребували фінансової підтримки. Лише через певний час попит на ринку поновився в середньому на 40-50% [2]. Наслідки війни відразу відчули венчурні фонди, які мали портфельні компанії, пов'язані з логістикою, фізичними товарами та переміщеннями.

Очевидно, що війна кардинально змінює інвестиційний клімат у країні. Якщо до повномасштабного вторгнення інвестори були готові інвестувати в українські стартапи, то у березні ці плани різко змінилися. Війна переносить інвестиції в стан невизначеності, однак, незважаючи на це, є й такі міжнародні компанії, які готові інвестувати, тому що бачать і вірять в те, що в Україні навіть під час війни можна розвивати стартап-екосистему. Приклад тому – Український фонд стартапів. За час свого існування він профінансував майже 300 стартапів на суму 6,6 мільйона доларів. Сьогодні фонд став найбільшим ангелом-інвестором у Центральній та Східній Європі. Крім того, Ukraine Startup Fund вже отримав €20 млн від Єврокомісії, які вже перераховані на фінансування стартапів в Україні. Також Українська асоціація венчурного та приватного капіталу (UVCA) з березня проводять програму «Підтримай українські стартапи NOW», щоб підтримати засновників стартапів та їхні родини, які залишаються в Україні [3].

Таким чином, незважаючи на численні труднощі, українська інноваційна екосистема продовжує утримувати свої позиції у топ-10 динамічних екосистем світу з двозначними темпами зростання на рік. Більшість засновників стартапів усіх етапів продовжують працювати та розвивати свої продукти, і війна цьому не завадить. *Зруйнувати будівлі легко, але українські цифрові продукти, інтелектуальний капітал і дух підприємництва не знищити. І це дух переможців, свободи і майбутнього.*

Література:

1. *Ukraine Deal Review 2021. Tech Venture Capital and Private Equity deals of Ukraine.* URL: <https://www.slideshare.net/UVCA/ukraine-deal-review-2021-tech-venture-capital-and-private-equity-deals-of-ukraine> (дата звернення: 11.12.2022).
2. *STARTUP VOICE: результати опитування стартап-екосистеми України.* URL: <https://usf.com.ua/startup-voice-rezultati-opituvannya-startap-ekosistemi-ukraini/> (дата звернення: 11.12.2022).
3. *THE COUNTRY AT WAR: the voice of Ukrainian start-ups.* URL: <https://drive.google.com/file/d/18kV886D29iQ3ENmS9NeIl3AjFgzeBvoV/view> (дата звернення: 11.12.2022).

*Федишин Софія Олегівна,
студентка, Чернівецький
національний університет
імені Ю. Федьковича*

*Науковий керівник:
Федишин Майя Пилипівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Чернівецький
національний університет
імені Ю. Федьковича*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4187/>

Забезпечити економічний розвиток країни в умовах дисбалансів, невизначеності, наслідків військової агресії неможливо без розвиненого, стабільного, надійного фінансового сектору економіки нашої країни, який ефективно розвивається.

Фінансовий сектор України на сучасному етапі розвитку по завершенні війни має об'єктивні передумови для трансформації у високоефективний механізм інвестиційного забезпечення потреб економіки. Водночас ті проблеми, які постійно виникали через відсутність системного підходу до реформ, несумісність економічних методів господарювання та закономірностей розвитку ринкових інститутів, суттєві недоліки правової бази розвитку фінансового ринку негативно впливали на економічне становище країни та реалізацію якісної

економічної політики частково вдалося нейтралізувати фінрегулятору, а частково відійшли на другий план реалізації визначених завдань із повномасштабним рашистським вторгненням.

Сучасні процеси, що відбуваються на вітчизняному фінансовому ринку під впливом повномасштабного російського вторгнення, світових дисбалансів, мають негативні тенденції та свідчать про необхідність невідкладної розробки та реалізації заходів його підтримки і стабілізації. Однак, зауважимо, що період глобальних викликів пандемії COVID-2019 та російського вторгнення є сприятливим для реалізації новаторських, а часом і радикальних заходів щодо реформування та діджиталізації фінансового ринку. Цілком очевидно, що регулятору фінансового ринку необхідно продовжувати впроваджувати принципово нові фінансові інструменти та методи управління з метою забезпечення його належного функціонування, стійкості до викликів та посилення ролі в економічному розвитку країни.

В Україні банківська система є домінуючою серед інших сегментів фінансового сектору, а тому будь-які нестабільні явища в економіці насамперед позначаються на роботі банківської галузі. Нестабільність вітчизняної фінансової системи насамперед пов'язана з усуненням учасників фінансового ринку від стимулювання розвитку економіки, їхньою націленістю на отримання швидкого прибутку, пов'язана з низькою фінансовою культурою та фінансовою грамотністю.

Актуальним питанням порядку денного більшості країн є забезпечення фінансової стабільності та зростання економіки, а для нашої країни ключовим є питання відновлення та післявоєнної відбудови. У світовій економіці спостерігається прискорення інфляції та уповільнення темпів економічного зростання. Під впливом локдаунів і санкцій порушилася робота світових виробничих і логістичних ланцюжків, особливо з експортно-імпортними операціями. Інфляційні процеси, різка зміна курсів національних валют призводять до скорочення доходів населення, зростання цін на сировинні товари та посилення умов кредитування.

Однією з важливих завдань регуляторів фінансових ринків стає забезпечення належного рівня захисту інтересів споживачів фінансових послуг, повноти та доступності інформації для споживачів про діяльність фінансових інститутів та фінансові послуги, що надаються ними, а також підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової доступності для населення. Однією з найважливіших цілей сучасного етапу економічного розвитку є проведення розумних і системних реформ у фінансовій сфері для забезпечення додаткових джерел фінансування економічного зростання. Це, у свою чергу, потребує послідовної реалізації довгострокової комплексної стратегії розвитку фінансового сектору

України з урахуванням існуючих економічних реалій та стратегічних пріоритетів України в умовах глобалізації світових фінансових ринків.

Концепція розвитку фінансового ринку ґрунтується на баченні та місії регулятора фінансового сектора, що сприяють досягненню національних цілей розвитку країни та повоєнної відбудови і відновлення. Бачення – це інтегрований у міжнародний простір, ефективний, інноваційний, стійкий та конкурентоспроможний фінансовий ринок, який динамічно розвивається та забезпечує вагомий внесок у стабільне та інклюзивне економічне зростання нашої держави в перспективі. Пропонуємо визначити місію концепції розвитку фінансового сектору в наступному контексті – це післявоєнний економічний розвиток країни та зростання добробуту населення за рахунок ефективного акумулювання та розподілу фінансових ресурсів між суб'єктами економічних відносин, включаючи населення та бізнес.

Підкреслимо, що цифровізація та розвиток фінансових технологій на сьогодні стали найактуальнішими глобальними трендами. Пандемія коронавірусу та війна прискорила перехід фінансових послуг на дистанційний формат обслуговування населення та бізнесу. Фінансовими організаціями здійснюється активне створення системи цифрових сервісів, що консолідують у собі різні онлайн-послуги, у тому числі фінансові та нефінансові.

Подальший розвиток систем цифрових сервісів створюватиме великі можливості для банків та їх клієнтів за рахунок підвищення доступності фінансових послуг, зручності платежів та переказів, підвищення швидкості та ефективності обслуговування. Одночасно з розвитком систем цифрових сервісів для надання рівних конкурентних можливостей усім учасникам фінансового ринку активно впроваджуються технології Open API та Open Banking.

Фінансовий сектор економіки України має стати одним із основних механізмів мобілізації вільних ресурсів для розвитку економіки та формування надійних ощадних фінансових інструментів для населення. Цього можна досягти за рахунок підтримки стабілізації валютного ринку, зниження та підтримки рівня інфляції на прийнятному для економічного розвитку рівні, стабілізації роботи фінансового сектора, відновлення суспільної довіри до інститутів фінансового ринку та підвищення фінансової інклюзії серед споживачів фінансових послуг.

*Хільченко Анна Андріївна,
студентка міжнародно-правового
факультету, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник:
Товкун Людмила Вікторівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4155/>

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження» (№361-IX), віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей. Законом України «Про віртуальні активи» (№2074-IX), що ще не набрав чинності, віртуальний актив визначається як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі.

Протягом останнього десятиліття, криптовалюта набирає обороти та збільшує свій вплив на економіку більшості країн світу. Тому, на даний час, є актуальним питання щодо їх правового статусу у країнах Європейського союзу. Варто зазначити, що на сьогодні не існує єдиного законодавчого акту, запровадженого Європейським союзом, який би регулював це питання для всіх країн-членів однаково. Так, у 2016 році Європейська комісія, що є незалежним органом, який представляє спільні інтереси всіх держав-учасниць ЄС, запропонувала встановити додаткове регулювання для криптовалют і бірж компаній, що надають криптовалютні гарантії користувачам. Метою цього запровадження було забезпечення обов'язкової реєстрації або ліцензування діяльності бірж, які здійснюють обмін криптовалюти, і компаній, що пов'язані з такою діяльністю. Але, при відсутності єдиного уніфікованого законодавства ЄС, кожна країна намагається самостійно визначити

статус криптовалюти. Наприклад, у 2013 році Німеччина легалізувала біткоїн саме як «цифрову валюту», а у 2017 році були внесені зміни до Банківського кодексу, результатом чого стало визначення біткоїну як «приватних грошей» та «одиниці фінансового обліку». Також біткоїн був віднесений до фінансових інструментів, а операції з купівлі-продажу такої криптовалюти почали оподатковуватися податком на доходи. Істотні зміни у сфері правового регулювання криптовалют відбулися у Німеччині після 01.01.2020, у зв'язку із тим, що вона приєдналася до країн, які мають певний режим регулювання криптоактивів. Так, у визначення фінансових інструментів, що дається у Законі про банківську діяльність цієї країни було додано нову категорію «криптоактиви», які визначаються як цифрові вираження вартості, що не випускаються і не гарантуються центральним банком або державним органом, не мають юридичного статусу валюти чи грошей, існують на основі домовленості або фактичної практики, приймаються як засоби обміну / платежу або служать інвестиційним цілям, можуть передаватися, зберігатися та торгуватися в електронному вигляді.

Натомість, Італія, згідно із законопроектом, що було запропоновано у 2018 році, визнала криптовалюту засобом обміну на послугу та товари, але не розглядає її як платіжний засіб. Починаючи з 2023 року Італія почне обкладати податком на прибуток приріст капіталу в криптовалюті за ставкою 26%. Крім того, платники податків зобов'язані задекларувати вартість своїх активів на 1 січня 2023 року. Необхідно зазначити, що цей Законопроект було опубліковано здебільшого для виконання вимог Європейського Союзу щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Розглядаючи досвід Іспанії, треба зазначити, що біткоїн визнали частиною законної системи електронних платежів ще у 2014 році, а на початку 2015 року його почали розглядати як платіжний засіб. Операції з біткоїном є звільненими від податку на додану вартість (ПДВ), а особи та компанії, які займаються майнінгом зобов'язані реєструватися як підприємці та сплачувати податок на отримання прибутку від видобутку криптовалют. У Латвії криптовалюта може функціонувати як засіб обміну. У 2018 році було заявлено про плани уряду Латвії визнати криптовалюту законним засобом обміну та обкладати угоди з криптовалютою податком на капітал у розмірі 20%.

Країною, яка однією із перших врегулювала правове становище криптовалюти є Польща, що офіційно визнала купівлю-продаж криптовалют та її видобуток одним із видів комерційної діяльності ще у 2017 році. З 01.11.2021 у Польщі діє криптовалютний комерційний реєстр. Підприємці, які працюють із криптовалютами, мали пройти реєстрацію у спеціальному реєстрі до 1 травня 2022 року. В той же час у Франції заявили, що фінансові продукти, в основі яких лежать

криптовалюти, треба регулювати як деривативи, тобто торговим платформам знадобиться дозвіл на проведення операцій із такими контрактами. У 2018 році у цій країні було знижено ставку податку на прибуток щодо продажу криптовалют із 45% до 19%. «Закон про бюджет» на 2019 р. встановив особливий податковий режим, відповідно до якого приріст капіталу фізичних осіб оподатковується за фіксованою ставкою у розмірі 30%. З введенням у дію плану дій щодо розвитку та перетворення підприємств (Закону РАСТЕ) та нового податкового режиму правове середовище для компаній, які працюють з криптовалютами індивідуальних інвесторів, було уточнено.

Говорячи про інші країни, 2017 року у Чехії було ухвалено законопроект, яким було обмежено анонімність транзакцій на криптобіржах та зобов'язали їх верифікувати своїх клієнтів з метою протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Важливо зазначити, що у Чехії операції з криптовалютами не оподатковуються та не підлягають ліцензуванню. Крім цього, в 2019 році влада країни оголосила, що криптовалютні компанії в Чехії повинні будуть дотримуватися низки додаткових правил. Наприклад, криптобізнес має бути зареєстрований в Органі з ліцензування торгівлі, а прибуток від операцій із криптовалютами має оподатковуватися податком на прибуток за ставками від 15% до 19%. Натомість, у Швеції, компанії, які займаються криптовалютами зобов'язали отримувати ліцензії та дотримуватися вимог щодо протидії відмиванню грошей, тобто ідентифікувати своїх клієнтів. Регулювання криптовалют у Швеції передбачає, що криптовалюти не оподатковуються податком на додану вартість (ПДВ), натомість майнінг – оподатковується податком на доходи від трудової діяльності або податком на прибуток від підприємницької діяльності.

Однією з тих країн, де відбувається регулювання криптовалют є Естонія. У 2017 році набув чинності закон, який надав можливість займатися криптовалютним бізнесом на законних засадах. У Естонії криптовалюта розглядається як альтернативний засіб платежу, тобто нетрадиційний фінансовий інструмент, що має грошову оцінку і знаходиться поза стандартною банківською системою. У січні 2021 р. Міністерство фінансів Естонії представило нову пропозицію щодо регулювання діяльності постачальників послуг віртуальної валюти. Найважливіша зміна відповідно до нової пропозиції полягає в тому, що постачальники послуг з віртуальної валюти будуть підконтрольні Органу фінансового нагляду, що спричиняє підвищення мінімального розміру статутного капіталу, регулярне звітування та аудиторські зобов'язання, а також обмеження юридичних форм діяльності. Нове законодавство Естонії дозволить постачальникам послуг з 2022 р.

працювати в прозоріших рамках, забезпечуючи інвесторам юридичну впевненість.

Отже, кожна країна Європейського Союзу підходить до ідентифікації та регулювання криптовалют окремо. Проте, Європейський Союз має остаточно прийняти нові положення про криптоактиви – «Регулювання на ринках крип-тоактивів» (MiCA) вже на початку 2023 року, а правила, які викладені у ньому почнуть застосовуватися не раніше 2024 року. Створення єдиного уніфікованого закону для Європейського Союзу полегшить регулювання криптовалют у міждержавному просторі, бо вбачається, що MiCA буде безпосередньо застосовуватися до емітентів віртуальних активів, а також до постачальників послуг віртуальних активів, які прагнуть вийти на ринок ЄС. MiCA також поширюватиметься на види ринкових зловживань, пов'язаних з будь-якими видами транзакцій або послуг, зокрема, на маніпулювання ринком та інсайдерську торгівлю. Відповідно до інформації на власному офіційному сайті, Європейська комісія планує прийняти комплексний пакет законодавчих пропозицій з регулювання криптоактивів з метою збільшення інвестицій і забезпечення захисту споживачів і інвесторів. Важливо зазначити, що такий досвід країн Європейського союзу є корисним і важливим для України, тому, що вона лише робить перші кроки та спроби до визначення правового статусу криптовалюти та її регулювання.

Список використаних джерел:

1. Шинкаренко, Ольга, Наталія Рогова, and Іванна Панівник. "Особливості нормативного регулювання криптовалют: світовий досвід." *Фінансовий простір* 3 (31) (2018): 139-144.
2. Казначеева, Д. В., and А. О. Дорош. "Криптовалюта: проблеми правового регулювання." (2020).
3. Павленко Т. В., Дученко М. М. «Регулювання криптовалют: Досвід ЄС». – *Інфраструктура ринку* – випуск 27 (2019). http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/52.pdf
4. Правове регулювання криптовалют у світі. legalhub.online/blogy/pravove-regulyuvannya-kryptovalyut-u-sviti. Accessed 19 Nov. 2022.
5. Rjabuha, Inna. "Регулирование криптовалют в Европейском Союзе | InternationalWealth.info." *Internationalwealth.info*, internationalwealth.info/cryptocurrency/cryptocurrencies-regulation-in-eu-countries/. Accessed 20 Nov. 2022.

*Водорезова Сусанна Робертівна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
правового забезпечення
інноваційного розвитку,
Національна академія
правових наук України
ORCID: 0000-0001-5044-7167*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ В ЄС

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4188/>

Цифрові послуги відіграють все більш важливу роль в економіці, зокрема на внутрішньому ринку, дозволяючи підприємствам охоплювати все більше користувачів, сприяючи транскордонній торгівлі та відкриваючи абсолютно нові бізнес-можливості для великої кількості компаній. Як і будь-які новації, такі процеси потребують вирішення відповідних правових викликів.

5 липня 2022 року Парламент ЄС ухвалив два закони для регуляції ринку цифрових послуг: Закон про цифрові послуги (DSA) та Закон про цифрові ринки (DMA), які було запропоновано Європейською комісією в 2020 році [1]. Цей пакет Закону про цифрові послуги кардинально змінює те, як компанії пропонують і використовують цифрові послуги в ЄС, запроваджує єдиний набір правил для створення відкритого та безпечного цифрового простору. Основною метою DSA та DMA є створення безпечного цифрового простору, у якому захищені основні права всіх користувачів цифрових послуг, та створення рівних умов для стимулювання інновацій, зростання рівня конкурентоспроможності як на Європейському єдиному ринку, так і в усьому світі [2].

Закон про цифрові послуги (DSA) встановлює чіткі зобов'язання для постачальників цифрових послуг, таких як соціальні медіа чи ринки, щодо боротьби з поширенням незаконного контенту, дезінформації в Інтернеті та інших суспільних ризиків. Ці вимоги пропорційні розміру та ризикам, які платформи становлять для суспільства [1].

Нові зобов'язання включають:

- заходи протидії незаконному контенту в Інтернеті та зобов'язання платформ швидко реагувати, дотримуючись основних прав, включаючи свободу вираження поглядів і захист даних, посилену відстежуваність і перевірку трейдерів на онлайн-ринках, щоб гарантувати безпечність продуктів і послуг, включно з проведенням випадкових перевірок щодо повторної появи незаконного вмісту;

- підвищенню прозорість та підзвітність платформ, наприклад, шляхом надання чіткої інформації про модерацію контенту або використання алгоритмів для рекомендації контенту (так звані системи рекомендацій), користувачі зможуть оскаржувати рішення модерації контенту;

- заборону на введення в оману та певні типи цільової реклами, як-от ті, що націлені на дітей, і реклама на основі конфіденційних даних. Так звані «темні шаблони» та оманливі методи, спрямовані на маніпулювання вибором користувачів, також заборонені [1].

Для онлайн-платформ та пошукових систем, у яких 45 і більше мільйонів користувачів на місяць, встановлюються більш суворі вимоги. Вони включають запобігання системним ризикам (таким як розповсюдження незаконного контенту, негативний вплив на основні права, на виборчі процеси та гендерне насильство чи психічне здоров'я) і підлягають незалежному аудиту. Ці платформи також повинні будуть надавати користувачам вибір не отримувати рекомендації на основі профілювання. Вони також повинні будуть полегшити доступ до своїх даних і алгоритмів органам влади та перевіреним дослідникам [1].

В свою чергу, Закон про цифрові ринки (DMA) має на меті покласти край недобросовісним практикам компаній, які діють як так звані цифрові «привратники» (gatekeepers). Він встановлює зобов'язання для великих онлайн-платформ, таких як Google, Amazon, Apple, Meta та Microsoft. Прискорення цифровізації суспільства та економіки створило ситуацію, коли кілька великих платформ контролюють важливі екосистеми у цифровій економіці.

Згідно з новими правилами, великим платформам забороняється ранжувати свої власні продукти або послуги більш вигідно порівняно з продуктами чи послугами третіх сторін, забороняється відстежувати дії споживачів у мережі для цільової реклами без явної згоди. Правила також забороняють нав'язування попередньо встановленого програмного забезпечення на комп'ютерах або телефонах, наприклад браузерів або музичних програм.

Замість цього гейткіпери повинні дозволити третім сторонам взаємодіяти з їхніми власними службами, тобто менші платформи зможуть запитувати дозвіл у домінуючих платформ на обмін

повідомленнями з своїми користувачами, надсилати голосові повідомлення або файли через програми обміну повідомленнями. Це дасть користувачам більший вибір і дозволить уникнути так званого ефекту «блокування», коли вони обмежені однією програмою або платформою, дозволити бізнес-користувачам отримувати доступ до даних, які вони генерують на платформі гейткіпера, просувати власні пропозиції та укладати контракти зі своїми клієнтами за межами платформ гейткіпера [2]. За допомогою таких нововведень відбувається стимулювання стартапів, та з'являється можливість конкурувати з Big Tech.

Література:

1. Digital Services: landmark rules adopted for a safer, open online environment. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220701IPR34364/digital-services-landmark-rules-adopted-for-a-safer-open-online-environment>
2. The Digital Services Act. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>
3. EU's Digital Markets Act comes into force: What is it, and what does it mean for Big Tech? URL: <https://www.euronews.com/next/2022/11/02/eus-digital-markets-act-comes-into-force-what-is-it-and-what-does-it-mean-for-big-tech>

*Данишенко Діана Ігорівна,
студентка, Київський
національний університет
імені Т. Г. Шевченка*

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ: ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4193/>

Кожного року зростає інтерес до блокчейн технологій. Кожен неодноразово чув криптовалюту. Відповідно до дослідження сінгапурського провайдера криптовалютних послуг, приблизно 320 мільйонів людей є користувачами криптовалюти в 2022 році, що на 217 % перевищує показники минулого року.

Основою криптовалюти є технологія блокчейн. Витоки створення блокчейну беруть початок в 2008 році після світової кризи. Блокчейн – це

технологія зберігання даних в ланцюжку послідовно пов'язаних блоків. Кожен блок містить унікальний код – хеш, а також хеш попереднього блоку в ланцюжку. Після того, як запис додано в ланцюжок, його неможливо змінити.

Ця технологія несе в собі кілька характеристик: прозорість, відкритість (за потреби і закритість) та безпеку. Інформацію про угоди можна зашифрувати і, таким чином, убезпечити від втручання інших сторін.

З року в рік, все більше міжнародних компаній та корпорацій звертаються до блокчейну. Блокчейн технології застосовують в різних сферах, зокрема лєвова частка припадає на фінансові технології. Наприклад, J.P. Morgan оголосив, що використовує технологію блокчейн для покращення переказів коштів між банківськими установами по всьому світу, включаючи платежі, що надходять від тайванських банків до банків-одержувачів на інших ринках [5].

В свою чергу, блокчейн технології в Україні користуються неабиякою популярністю. Україна входить в трійку країн по кількості користувачів криптовалюти в світі. Складно не оцінити внесок криптоспільноти в підтримку країни зараз. З початку війни, розпочатої державою агресором, було створено криптофонд для підтримки Збройних Сил України.

Найбільший в Україні криптофонд Aid For Ukraine, запущений блокчейн-компанією Everstake, криптобіржа FTX та українська криптоплатформа KUNA за підтримки Міністерства цифрової трансформації, з 15 березня зібрав 601 біткоїн, що складає приблизно 12 мільйонів доларів [8].

Немає сумнівів, що використання технологій блокчейн вплинуло на сферу міжнародного арбітражу. Ця технологічна революція була безпрецедентно прискорена пандемією.

З однієї сторони, блокчейн технології використовують для покращення діяльності установ. Кібербезпека є іншим питанням, яке набуває все більшого значення в міжнародному арбітражі, зважаючи на часто високі ставки, а також чутливість та комерційну цінність документів, що розглядаються. Арбітражні інституції, як і будь-які інші організації, є вразливими до порушень кібербезпеки. Як конкретний випадок, що демонструє недоліки сучасної моделі міжнародного арбітражу, є кейс 2015 року, коли веб-сайт Постійної палати третейського суду був зламаний під час важливого слухання щодо морського кордону між Китаєм та Філіппінами [6].

Технологію блокчейн також використовують для оптимізації управління справами, забезпечуючи безпечне завантаження та зберігання документів, точне позначення часу та їх незмінність. Документи з цифровим підписом і позначкою часу ускладнюють доступ хакерів до них та їх фальсифікацію. Шифрування документів у такий спосіб не обов'язково вимагає використання блокчейну, але використання блокчейну для забезпечення незмінності та виявлення спроб підробки даних може потенційно зробити платформу більш захищеною, ніж традиційний електронний інструмент управління справами.

Саме з метою безпечного та оперативного управління справами, Лондонська палата арбітражу та посередництва (LCAM) вирішила застосовувати в своїй діяльності технологію блокчейн, і таким чином, стала першою арбітражною інституцією, яка функціонує із застосуванням блокчейну [4].

Арбітраж може бути ідеальною системою вирішення спорів, пов'язаних з технологією блокчейн. Арбітраж має ряд переваг для вирішення спорів, що виникають у зв'язку з використанням технології блокчейн. По-перше, він краще пристосований для вирішення питань юрисдикції, коли суб'єкти, що використовують блокчейн для обміну інформацією між собою, знаходяться в різних правових системах. По-друге, свобода вибору арбітрів, здатних розуміти обмеження мови кодування при визначенні таких намірів, стане дуже цінною.

Сутність блокчейн-арбітражу полягає в тому, що сторони, як правило, не залежать від місця проведення арбітражу, а будь-яка інформація, обмін якою відбувається, є захищеною технологією блокчейн. Головна відмінність від класичного арбітражу у предметі спору – смарт-контракт, криптовалюта, або будь-який інший предмет на блокчейні [7].

На сьогоднішній день, уже створені певні блокчейн-арбітражні платформи, які побудовані на принципах децентралізації та надають доступні та ефективні послуги з вирішення спорів. Серед таких платформ

Mattereum, LTO Network, Sagewise, Kleros, Blockchain Arbitration Forum, Jury.Online, Enigma, and Monetha.

Деякі із них сприяють автоматичному виконанню арбітражних рішень, формулюючи арбітражні рішення у вигляді смарт-контрактів на блокчейні. Це розумні контракти, реалізовані у вигляді електронного документа або коду, який вписано в самоздійснюваний алгоритм у мережі блокчейн, і за настання певних умов він автоматично починає працювати [3].

Код використовується для введення всіх умов договору, укладеного між сторонами угоди, в блокчейн. Зобов'язання учасників надаються в контракті у вигляді "якщо-то" (наприклад: "якщо Сторона А переказує гроші, тоді Сторона В передає права на квартиру"). Можуть бути два або більше учасники, і вони можуть бути окремими особами або організаціями. Щойно ці умови буде виконано, смарт-контракт самостійно виконує транзакцію і гарантує, що угоду буде дотримано.

Оскільки автоматизація за допомогою смарт-контрактів є повністю цифровою, засіб захисту, передбачений в арбітражному рішенні, також повинен мати цифрову форму виконання. Наприклад, рішення про грошову компенсацію може бути виконане за допомогою смарт-контракту, оскільки гроші можуть бути представлені в цифровому вигляді. Цей смарт-контракт спрямовує кошти, представлені в цифровому вигляді, переказ стороні-переможцю з рахунку, пов'язаного із зазначеним контрактом.

У більшості випадків смарт-контракт пов'язаний з ескроу-рахунком, на який сторони перераховують заздалегідь обумовлену суму. Якщо арбітражне рішення вимагає сплати більшої суми, ніж та, що є на ескроу або пов'язаних рахунках, вони можуть бути змушені звернутися до суду. Однак ця проблема може бути вирішена, якщо арбітраж на основі блокчейну матиме засоби контролю за активами сторін. Цьому може сприяти представлення активів в цифровому вигляді, які потім можуть бути пов'язані зі смарт-контрактом. Наприклад, невзаємозамінні токени (NFT) - це клас цифрових активів, які можуть бути використані для арбітражу на блокчейні. Це цифрові токени, записані в блокчейні, які представляють право власності на унікальні об'єкти [3]. У випадку, якщо сторони розробляють смарт-контракти без надійної правової основи для їх застосування в реальному світі, ці сторони зіткнуться з цілком реальними проблемами у визначенні застосовного законодавства та відповідних органів, які приймають рішення для вирішення їхніх спорів (наприклад, якщо в коді їхнього смарт-контракту є програмна помилка, зовнішнє джерело даних припиняє свою роботу або в майбутньому між сторонами виникають розбіжності щодо способу виконання програмного забезпечення).

Децентралізований та екстериторіальний характер транзакцій, які відбуваються на блокчейні, робить колізійні питання надзвичайно складними для вирішення.

Україна підписала Нью-Йоркську конвенцію, що передбачає визнання та виконання арбітражних угод та рішень, винесених в інших країнах, та досі відкрите питання, чи буде дана конвенція застосовуватись до спорів, пов'язаних із технологією блокчейн.

Питання виконання рішень в Україні щодо блокчейн індустрії, може стикнутись з додатковою проблемою. Відповідно до ч.6 ст.479 якщо в рішенні міжнародного комерційного арбітражу суму стягнення зазначено в іноземній валюті, суд, який розглядає це клопотання, вказує в своїй ухвалі суму стягнення у валюті, зазначеній в рішенні міжнародного комерційного арбітражу, а за заявою стягувача суд визначає суму стягнення в національній валюті України за курсом Національного банку України на день постановлення ухвали [2]. Таким чином, залишається незрозумілою можливість і шляхи виконання арбітражних рішень в Україні.

Додаткова проблема полягає в тому, що правовий статус блокчейну наразі не визначено, а ринок віртуальних активів досі не легалізовано. Основним профільним документом є Закон України «Про віртуальні активи». Даний документ формує правове поле для роботи на ринку віртуальних активів: визначає правовий статус, класифікацію, права власності та інші ключові юридичні дефініції; адаптує рекомендації FATF щодо фінансового моніторингу ринку віртуальних активів; визначає перелік професійних постачальників послуг віртуальних активів та їх реєстрацію; визначає регуляторів ринку. Хоча закон вже прийнятий, проте він не набрав чинності. Прикінцевими та перехідними положеннями визначено, що закон набирає чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами [1]. Відтак законодавець спершу повинен врегулювати податкові питання для легалізації ринку.

Блокчейн індустрія користується неабияким попитом як в світі, так і в Україні. Для подальшого розвитку Україні необхідне правове регулювання та легалізація ринку віртуальних активів. Додатково важливо визначити поняття «блокчейну» і удосконалити українське законодавство.

Список використаних джерел:

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-ІХ, [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
2. Цивільний процесуальний кодекс від 18.03.2004 № 1618-ІV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Darcy W.E. Allen, Aaron M. Lane & Marta Poblet, ‘The Governance of Blockchain Dispute Resolution’ [Harvard Negotiation Law Review, vol. 25, issue 1, Fall 2019] 75-102.
4. London Chamber of Arbitration and Mediation launches [Електронний ресурс] / LCCI. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: [https://www.londonchamber.co.uk/news-and-insights/news/press-releases/london-chamber-of-arbitration-and-mediation-\(lcam\)/](https://www.londonchamber.co.uk/news-and-insights/news/press-releases/london-chamber-of-arbitration-and-mediation-(lcam)/).
5. Morgan C. Will the Commercialisation of Blockchain Technologies Change the Face of Arbitration? [Електронний ресурс] / Charlie Morgan. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/05/topic-to-be-confirmed/>.
6. Philippines v. China (PCA case number 2013-19) [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://docs.pca-cpa.org/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf>
7. Запорожченко А. АРБИТРАЖНИЙ РОЗСУД В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ [Електронний ресурс] / Андрій Запорожченко – Режим доступу до ресурсу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=124979>
8. Скільки криптовалюти на потреби армії задонатили українці з початку війни: статистика [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://psm7.com/uk/vojna-s-rossiej/skolko-kriptovalyuty-na-nuzhdy-armii-zadonatili-ukraincy-s-nachala-vojny-statistika.html>.

*Квітка Юлія Валеріївна,
студентка, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник:
Кобильнік Дмитро Анатолійович,
доктор юридичних наук,
доцент, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ДЕРЖАВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4175/>

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Зруйновані будинки, об'єкти інфраструктури, ведення бойових дій, окупація – усе це стало наслідком міграції для українців. Хоча варто сказати, що міграційні процеси в нашій державі відбувалися ще і до початку війни. Причинами таких процесів були незадоволеність законодавством та владою, гендерна нерівність та дискримінація, поширення корупції, низький рівень соціального забезпечення, тощо. Проте міграційні процеси, викликані війною вважаються найбільшими за останній час.

Звернемося до статистики. За даними ДПСУ, протягом 24 лютого – 3 червня 2022 року з України виїхали понад 5,2 млн осіб, переважна більшість яких є громадянами України. За даними Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на 9 червня 2022 року у країнах Європи перебувало понад 4,9 млн біженців, які покинули Україну через війну [1]. Звісно, в перші місяці війни міграційні процеси збільшувались з кожним днем, проте з плином часу деякі українці почали повертатися на батьківщину.

Які підстави міграції для українців? Окрім того, що значна кількість будинків, інфраструктури була зруйнована чи пошкоджена, існувала і продовжує існувати небезпека життю існують ще інші підстави для міграції. Серед яких можна виділити такі: наявність багатьох соціальних програм від країн, які передбачають отримання виплат, страхування та

навіть спонсора для проживання у країні; допомога з працевлаштуванням; надання допомоги з харчуванням, медикаментів та одягу; можливість безкоштовного користування громадським транспортом та відвідування музеїв чи інших культурних закладів. Окрім цього, великими перевагами користуються незахищені верстви населення серед мігрантів, наприклад інваліди, які мають можливість отримувати більшу соціальну допомогу від держави та перебувати в країні, яка більш пристосована для їх умов життя. В цілому, певна частина громадян почне нове життя – знайде високооплачувану роботу та згодом придбає житло, особливо ті, хто його втратив в Україні.

Щодо наслідків таких міграційних процесів, треба звернути увагу що вони можуть бути і позитивні і негативні для України. Серед позитивних можна виділити набуття досвіду, навичок, покращення рівню іноземної мови, збільшення рівню ВВП за рахунок грошових переказів з-за кордону, можливість українцям – особливо уразливим групам осіб, перечекати цей час у безпечному місці та отримати необхідну допомогу. Щодо негативних наслідків, О. Чічіріна у своїй роботі зазначає про такі: вимивання інтелектуального людського капіталу та робочої сили; зниження статусу українських робітників для іноземців через роботу українців над працемісткими товарами замість наукомістких чи капіталомістких; зникнення сіл через переміщення українців до міст; зменшення бюджету, тощо [2, с. 32-33].

Слід звернути увагу і на внутрішню міграцію українців. Внутрішня міграція дуже впливає на розвиток людського капіталу і може стати істотним фактором перерозподілу людських ресурсів усередині країни. Дослідження внутрішньої міграції в Україні, проведене Міжнародною організацією з міграції (МОМ) у період з 9 по 16 березня, показало, що майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни – переважна більшість з них залишила свої будинки або на початку війни, або коли вона досягла їхнього району [3, с. 14]. Більшість внутрішньо переміщених осіб втратили свою роботу і дохід та вимушені шукати нову у містах, де наявний значний попит та конкуренція. До того ж, маємо справу справу зі спадом економічної активності на сході на півдні України – більшість підприємств припинили свою роботу через руйнування або пошкодження. Наслідком цього, стало і підняття або навіть дефіцит окремих продуктів. Особливо важливим є ситуація на окупованих територіях, які втратили значну кількість

працюючих виробництв та бізнесу, що призвело до втрати великої кількості податків.

Таким чином, міграційні процеси, пов'язані з великомасштабним вторгненням військ РФ до України, дещо змінили ситуацію в країні. Безумовно, є певна кількість громадян, які вже не повернуться і почнуть нове життя за кордоном, проте сподіваємося, що значна кількість українців повернеться та прийматиме участь у відбудові держави. Перед Україною стоять важливі завдання по закінченню війни, які є необхідними для виконання задля забезпечення нормального життя українців. Існує потреба у відбудові житлових об'єктів та обкатів інфраструктури, забезпечення тимчасовим житлом громадян, надання гарантій працевлаштування, матеріальної допомоги, компенсації тим, хто втратив бізнес та надання грантів чи іншого виду підтримки для нового бізнесу, тощо.

Список використаних джерел:

1. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня – 10 червня 2022) [Електронний ресурс] // Cedos – Режим доступу до ресурсу: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznya-10-cherhvnyua-2022/>.
2. Чічіріна О. А. Кваліфікаційна робота «Міграція в Україні: тренди, сучасні виклики та наслідки» [Електронний ресурс] / О. А. Чічіріна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23231/Chichirina_Bakalavraska_robota.pdf?sequence=3.
3. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022 [Електронний ресурс] / [Г. Вишлінський, М. Репко, Ю. Гайдай та ін.] // Центр економічної стратегії. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.pdf

*Коваленко Інна Ігорівна,
аспірантка кафедри
нотаріального, виконавчого
процесу та адвокатури,
прокуратури, судоустрою
Навчально-науковий інститут
права Київського національного
університету імені Тараса
Шевченка, м. Київ, Україна*

*Науковий керівник:
Стефанчук Марина Миколаївна,
доктор юридичних наук,
доцент, професор кафедри
нотаріального, виконавчого
процесу та адвокатури,
прокуратури, судоустрою,
Навчально-науковий інститут
права Київського національного
університету імені Тараса
Шевченка, м. Київ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4170/>

Право на звернення до суду за захистом своїх прав та право на справедливий судовий розгляд є основоположними правами кожної людини.

Відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, що була затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, недостатній рівень упровадження цифрових технологій у здійсненні правосуддя визначено як однією з проблем, які зумовлюють необхідність подальшого удосконалення організації функціонування судової влади та здійснення правосуддя [1].

З метою покращення доступу до правосуддя у Стратегії було визначено, що необхідно забезпечити врегулювання питання щодо надання судді безпосереднього доступу до автоматизованих інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи

місцевого самоврядування; розвиток електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування у національну інфраструктуру електронного врядування шляхом запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства; впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу.

Говорячи про запровадження інформаційно-комунікаційних технологій слід зазначити, що Україна орієнтується на принципи побудови електронного судочинства, закладені в Стратегії європейського електронного правосуддя (Strategy on European e-Justice) [2]. Основним пріоритетом Стратегії є створення й підтримка функціонування Європейського порталу електронного правосуддя, який визначається як застосування в організації роботи суду інформаційних та комунікаційних технологій, задля забезпечення високого рівня поінформованості громадян щодо їх прав і надання їм доступу до широкого спектра інформації й послуг усередині судових систем, різноманітну інформацію про діяльність органів судової влади, правила звернення до суду, процесуальне законодавство і судові системи країн-членів ЄС.

Вплив таких криз як COVID-19, відсутність належного фінансування та війна зумовили надзвичайну актуальність використання в судовій діяльності інноваційних технологій, здатних забезпечити стабільність, безперервність і доступність системи судового захисту прав та інтересів осіб.

У липні 2021 Державна судова адміністрація України повідомила про початок спільно з Мінцифрою роботи по інтеграції сервісів "Електронний суд" (<https://id.court.gov.ua>) та сервісів порталу "Дія" (<https://diia.gov.ua/>) з метою реалізації актуальних та соціально важливих для громадян електронні сервіси в рамках "Суду у смартфоні" порталу "Дія", таких як: надсилання користувачам "Дія" повісток та викликів до суду, інформування про час та дату судових засідань; надсилання користувачам "Дія" повного тексту судового рішення у справі учаснику справи; надсилання користувачам "Дія" виконавчого документа у відповідній судовій справі; можливість сплати користувачами "Дія" штрафів та судового збору за рішенням суду у справі про адміністративне правопорушення [3].

19 серпня 2022 року набрав чинності Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану", яким, зокрема, передбачено,

що додатковим способом інформування про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, місце, дату і час судового засідання, може бути надання інформації з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного застосунку Порталу Дія [4].

Програмними засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі мобільного застосунку Порталу Дія, може бути також забезпечено додаткове інформування сторін спору, авторизованих через Єдиний державний веб-портал електронних послуг або через мобільний застосунок Порталу Дія, шляхом відображення в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа.

Цим же Законом передбачено, що під час дії воєнного чи надзвичайного стану, а також під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), збори суддів можуть проводитися дистанційно, у режимі відеоконференції, з дотриманням вимог цього Закону.

Відповідно до статті 12-2 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені. Тобто суди зобов'язані працювати та відправляти правосуддя. Враховуючи неможливість багатьох суддів в умовах військового чи надзвичайного стану провести розгляд справ, а учасників справи – прибути у судові засідання чи знайти можливість для участі в засіданні суду у строки встановлені законодавством, з метою забезпечення сталості правосуддя та убезпечення учасників судового процесу, представників апарату суду і суддів законопроектом 7316 від 26.04.2022 пропонувалось внести змін до КАС України, ЦПК України та ГПК України щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану, а саме розгляду справ у режимі онлайн та участі секретарів і суддів із підключенням з безпечних місць [5].

Цей законопроект було відхилено, але актуальність цього питання залишається. Зокрема, ВС розробив пропозиції про внесення змін до КАС України, ЦПК України та ГПК України щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану, а саме розгляду справ у режимі онлайн та участі секретарів і суддів із підключенням з безпечних місць. Прийняття такої ініціативи важливе для забезпечення сталості правосуддя та убезпечення учасників судового процесу, представників апарату суду і суддів [6].

Отже, судова система України продовжує пристосовуватися до нових воєнних реалій. Особливе значення для забезпечення права на судовий захист має ефективне застосування судами інноваційних технологій. Станом на даний час існує потреба у запровадженні нових для України інститутів, зокрема – дистанційного розгляду справ, та дистанційного підписання судових рішень. Крім того, існують проблеми, пов'язані із недостатнім матеріальним та технічним забезпеченням судів, які на наш погляд можуть бути вирішені шляхом відповідної підтримки з боку іноземних партнерів України. Вважаємо доцільним продовження застосування напрацьованих у попередні роки механізмів, зокрема, проведення судових засідань у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, після завершення дії воєнного стану та зняття карантинних обмежень.

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
2. Strategy on European e-Justice [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313(01)&rid=7).
3. Завдяки заходам цифровізації суд стає ближчим до громадян [Електронний ресурс] // Державна судова адміністрація України (офіційний веб-портал). URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1150172/>.
4. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану: Закон України 27 липня 2022 року № 2461-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#n6>.
5. Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану): проект Закону 2332-IX від 01.07.2022 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489>.
6. Делегація Верховного Суду відвідала Верховний суд Естонії для поглиблення інституційної співпраці URL: <https://court.gov.ua/press/news/1337577/>.

*Кязимова Галина Хадирівна,
кандидат історичних наук,
Одеський національний морський
університет, м. Одеса*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ТА ПОРТУГАЛІЇ ВІДНОСНО БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 Р.

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4169/>

Напад Росії на Україну вразив увесь світ та змінив увесь світ. Складно знайти аналог величезній хвилі обурення народів проти агресора та всебічної підтримки нашого народу. Польща та Португалія – дві країни Євросоюзу, що розташовані на різних кінцях Європи і які мають дуже не схожу історію стосунків з Україною. Та не лише різну історію стосунків, а й свою власну та дуже не схожу одна на одну історію, політику, економіку. Але світ змінюється, глобалізація набирає темпи, а російська агресія проти України створила безпрецедентну ситуацію в світі в плані взаємодії всіх держав у справі захисту України. При тому, кожна з країн має свої особливості у ставленні до біженців, які базуються на відносинах з Україною, своєрідності устрою кожної держави, менталітеті її громадян, тощо. Тому цікаво простежити ставлення до українських біженців саме у порівнянні досить різних країн – Польщі та Португалії. Вся історія Польщі тісно пов'язана з Україною, вона має з нею спільні кордони. Не завжди ці відносини були безхмарними, але навряд чи можна порівняти реакцію Польщі на українських біженців з реакцією інших держав. Ні в якому разі не зменшуючи їхньої участі можна однозначно сказати, що вона поставилася до нашої трагедії, як до власної. Були проголошені наступні умови для українців: Якщо ви є громадянином України або чоловіком/дружиною громадянина України без польського громадянства, і легально перетнули кордон з України до Польщі в період з 24 лютого 2022 року і хочете залишитися в Польщі, українці отримували такі права:

- легально перебувати в Польщі впродовж 18 місяців, починаючи з 24 лютого 2022 року. Право легально перебувати в Польщі поширюється також на дітей, які народилися після в'їзду до Польщі.

- отримували персональний номер PESEL (польський ідентифікаційний персональний номер), завдяки якому перебування в Польщі було офіційно зареєстровано.

- Протягом перших кількох днів перебування в Польщі надавалася широчена допомога у пункті прийому біженців, де можна було переночувати та отримати харчування і базову медичну допомогу.

- Біженці отримували право працювати в Польщі без необхідності отримання дозволу на роботу або заяви про намір працевлаштувати іноземця, навіть якщо не було чинного паспорта – достатньо було документа, що засвідчує особу. Роботодавець був зобов'язаний підписати договір зрозумілою мовою та повідомити про працевлаштування у районне управління зайнятості протягом 14 днів після прийому на роботу. В пошуку роботи допомагав центр зайнятості. Українці отримували право започаткувати як індивідуальне підприємство, так і фірму. Для створення індивідуального підприємства було необхідно отримати номер та довірений профіль в управлінні гміни та зареєструвати його безкоштовно.

Українців повідомляли про право на медичне обслуговування та право на безкоштовну освіту: «У Польщі всі діти мають не лише право, а й обов'язок здобувати освіту. Якщо у вас є дитина шкільного віку, якнайшвидше запишіть її до найближчої школи. Діти, які не володіють польською мовою, мають право отримати додаткові уроки польської мови та корекційні заняття». Правом на соціальну допомогу можна було скористуватися у муніципалітеті. Гарантувалося право на допомогу у вигляді разової грошової допомоги у розмірі 300 злотих на особу, призначену для покриття витрат на проживання, зокрема на харчування, одяг, взуття, засоби особистої гігієни та оплату житла. Громадяни України до 25 березня 2022 мали змогу безкоштовно їздити у потягах 2 класу в вагонах з місцями для сидіння. Необхідно було пред'явити паспорт, посвідчення особи чи інший документ, що підтверджував громадянство. Перевезення вантажів та тварин здійснювалося безкоштовно та необмежено.

Безумовно величезні витрати, зтягування війни спонукали Польщу запланувати внесення змін до спеціального закону про допомогу біженцям з України, який був прийнятий в країні з початком війни. Так, згідно з нинішніми правилами, українські біженці, які понад дев'ять місяців перебувають у Польщі, повинні подавати заявку на продовження терміну дії посвідки на проживання. У МВС хочуть зробити це продовження автоматичним. «Створюючи на початку березня закон про агресію росії проти України, ми до кінця не знали, наскільки велика група людей до нас прибуде, наскільки велика група людей візьметься у нас працювати.

Адже самі біженці говорили, що приїжджають сюди ненадовго» – пояснюють чиновники. МВС планує з січня 2023 року ввести плату для біженців за перебування в місцях колективного розміщення; це центри, хостели, гостьові будинки й так далі. З 1 січня ті, хто може утримувати себе і сім'ю, покриватимуть половину витрат на проживання. Причому перший платіж доведеться зробити за три місяці вперед. А якщо через ці три місяці люди не зможуть знайти роботу, найняти житло та покинути центр, їм доведеться відшкодувати 100% відсотків витрат. Крім того, уряд заморозить польські соціальні виплати для біженців тим людям, хто не перебуває на території Польщі щодня.

Від 24 лютого Португалія надала 54 976 дозволів на тимчасовий захист громадянам України та іноземцям, які проживають в Україні, з них 32 259 жінкам і 22 717 чоловікам, згідно з останніми даними муніципальних органів. Серед міст Португалії, які надали дозволи на тимчасовий захист, Лісабон на першому місці з 11 933 дозволами. Далі йдуть Кашкайш (3381), Порту (2760), Сінтра (1856) і Албуфейра (1348). Деякі біженці в Португалії отримали житло в муніципальних закладах, наприклад, готелях. Іншим доводиться орендувати житло. В Португалії існує проблема з житлом та державні органи не в змозі допомогти всім біженцям. Тому на перших порах українців просто брали у свої домівки португальці, але з часом стало питання про оренду житла. Найчастіше в містах, де є робота, доводиться платити по 500-600 євро за квартиру, в селах можна знайти за 300 євро. У Лісабоні ціна досягає вище 1000 євро.

Непрацюючим дорослим в Португалії встановлена соціальна плата 189 євро на місяць. Людям без коштів на проживання можуть виділити субсидії на оренду житла. Програма субсидій для українців триває до 18 місяців. Є можливість жити в «туристичних» квартирах, але оплата не мала – від 50 євро на добу, або в квартирах на довгострокову оренду, де були відключені комунальні послуги. Орендар підключає їх сам. У таких квартирах може не бути меблів. Тому часті оголошення в групах для українців про пошук дешевих меблів в порожню квартиру.

Стосовно освіти для школярів: є кілька суботніх шкіл, які працюють з Міністерством освіти України, і по закінченню класу видають диплом державного зразка. Це школи в Лісабоні, Порту. Але українські школи платні: 40-60 євро на місяць, а якщо відвідування українських шкіл безкоштовне для біженців, то це за рахунок інших батьків і вчителів.

Перша леді України Олена Зеленська відвідала в португальському місті Кашкайш українських біженців. За словами дружини Президента,

перші дві з половиною сотні переселенців з України прибули до португальського міста Кашкайш ще у середині березня. Вона додала, що люди в стані першого шоку від війни та вимушеного переїзду одразу отримали теплий і продуманий прийом у центрі екстреної допомоги. Умови для українських переселенців забезпечила команда SOS UCRÂNIA під керівництвом мера міста Кашкайш Карлуша Каррейраша. Після російських злочинів у Бучі та Ірпені Кашкайш захотів стати побратимом цих міст. І це братерство лише підтверджується щодня, бо справжніх братів видно з їхніх вчинків.

Кашкайш – друге місто у десятимільйонній Португалії за кількістю зареєстрованих тимчасово переміщених осіб з України: їх тут вже 3310. Для українців діє безкоштовна юридична підтримка, курси з вивчення мови є доступ до освіти, охорони здоров'я, а також сприяння у пошуках роботи. Муніципалітет дотепер продовжує збір та відправку гуманітарної допомоги в Україну. Нещодавно SEF повідомила гарну новину для українців про те, що відкрила доступ до ще 42.000 процесів по легалізації в Португалії. Проте, як згодом з'ясувалося, обробляти ці запити на отримання Сертифікатів про тимчасовий захист мають лише 50 співробітників установи. Відтак українці в Португалії вимушені місяцями чекати на документи. Повільне оформлення номерів SEF також відбивається на неможливості отримати фінансову допомогу від держави, стати на облік до Служби зайнятості, мати доступ до медичних послуг, знайти житло, тощо. Фактично це призупиняє будь-які процеси з легалізації людини в Португалії. Коли саме ситуація в Службі з питань іноземців та кордонів зміниться – невідомо. Адже навіть дотелефонувати туди, щоб записатися на прийом вкрай складно, або навіть неможливо. Про відповідний досвід розповідають багато українців в соцмережах. Одже, умови дещо різні, але одне чітке прагнення держав та суспільства – допомогти Україні та українцям. Європейська комісія продовжила ще на один рік правила приймання і надання захисту українським біженцям та планує і далі надавати фінансову підтримку для семи країн-членів, які приймають найбільше біженців з України.

Література:

Інтернетресурс: Migrant.info.pl. Zmina.Financ.ua. Uamedia.eu

*Максименко Марія Вячеславівна,
студентка, Навчально-науковий
інститут права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Ткачук Анжеліка Олегівна,
кандидат юридичних наук,
асистент, Навчально-науковий
інститут права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПЕРЕБУВАННЯ СТОРОНИ У СКЛАДІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЩО ПЕРЕВЕДЕНІ НА ВОЄННИЙ СТАН, ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ПІДСТАВА ЗУПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4176/>

Вступ

У статті 251 ЦПК України визначені підстави для зупинення провадження у справі, зокрема однією з таких підстав є перебування сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан. За наявності даної підстави суд зобов'язаний зупинити провадження у справі, отже, вона належить до числа тих, які є обов'язковими.

Аналіз особливостей зупинення провадження у справі у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан, є надзвичайно актуальним, враховуючи продовження строку дії воєнного стану та строку проведення загальної мобілізації у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією рф проти України.

Переведення Збройних Сил України на організацію і штати воєнного часу

Відповідно до абзацу четвертого статті 1 Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію“ мобілізація – комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного

захисту – на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано.

Водночас згідно з ч. 2 ст. 4 Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію“ загальна мобілізація проводиться одночасно на всій території України і стосується національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, підприємств, установ і організацій.

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 65/2022 «Про загальну мобілізацію», затвердженим Законом України від 3 березня 2022 року № 2105-ІХ, оголошено загальну мобілізацію.

Указом Президента України від 07 листопада 2022 року № 758/2022 "Про продовження строку проведення загальної мобілізації", затвердженим Законом України від 16 листопада 2022 року № 2739-ІХ, строк проведення загальної мобілізації продовжено з 21 листопада 2022 року на 90 діб.

Отже, сьогодні в Україні триває проведення загальної мобілізації. Відповідно до викладеного вище загальна мобілізація проводиться одночасно на всій території України, стосується Збройних Сил України та передбачає здійснення комплексу заходів з метою планомірного переведення Збройних Сил України на організацію і штати воєнного часу.

Документи, які підтверджують призов під час мобілізації та проходження військової служби

Згідно з листом Міністерства оборони України від 21.08.2014 № 322/2/7142 документом, який підтверджує призов та проходження військової служби військовослужбовцем у особливий період, а також підтверджує призов під час мобілізації резервістів та військовозобов'язаних, є військовий квиток, в якому в відповідних розділах здійснюються службові відмітки. Також документами, які підтверджують призов військовозобов'язаних на військову службу під час мобілізації, можуть бути довідка про призов військовозобов'язаного на військову службу, видана військовим комісаріатом або військовою частиною, а для резервістів – витяг із наказу або довідка про зарахування до списків військової частини, які видаються військовою частиною.

Строки, на які зупиняється провадження у справі у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан

Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 253 ЦПК України провадження у справі у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан, зупиняється до припинення

перебування сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан.

Практика зупинення судами провадження у справі у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан

Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 461/5209/19 від 29 серпня 2022 року

Задовольняючи клопотання про зупинення провадження у справі, Верховний Суд зазначив:

- 22 серпня 2022 року позивач звернувся до суду касаційної інстанції з клопотанням про зупинення провадження у справі № 461/3554/21 у зв'язку з тим, що він перебуває на військовій службі у військовій частині НОМЕР_1, яка переведена на воєнний стан та виконує бойові завдання у зоні бойових дій, військовослужбовець не перебуває у зоні постійної дислокації, а знаходиться у зоні бойових дій.

- На підтвердження клопотання про зупинення провадження у справі позивач надав довідки із військової частини НОМЕР_1 від 08 серпня 2022 року № 2/762 та № 2/761.

- Оскільки позивачем надані докази його перебування у складі Збройних Сил України у військовій частині, яка переведена на воєнний стан та виконує бойові завдання у зоні бойових дій, колегія суддів вважає, що заява позивача про зупинення провадження у справі № 461/5209/19 є обґрунтованою та підлягає задоволенню, тому необхідно зупинити провадження у справі, що переглядається, до припинення перебування позивача у складі Збройних Сил України у військовій частині, яка переведена на воєнний стан.

Висновок: оскільки позивач надав докази його перебування у складі Збройних Сил України у військовій частині, яка переведена на воєнний стан та виконує бойові завдання у зоні бойових дій, колегія суддів на підставі наданих доказів задовольнила клопотання про зупинення провадження у справі.

Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 757/52540/16-ц від 21 листопада 2022 року

Відмовляючи у задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі, Верховний Суд вказав:

- Клопотання мотивоване тим, що з 06 травня 2022 року відповідач перебуває на військовій службі у складі Збройних Сил України, на яку

був призваний у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану. На підтвердження проходження військової служби надав довідку форми 5 від 28 травня 2022 року № 1/1843.

•Оскільки надана заявником довідка не містить інформації про переведення на воєнний стан та виконання бойових завдань у зоні бойових дій військовою частиною, в якій відповідач перебуває на військовій службі, колегія суддів вважає, що клопотання про зупинення провадження у справі № 757/52540/16-ц не підлягає задоволенню.

Висновок: довідка форми 5, яка надається на підтвердження проходження військової служби, має містити інформацію про переведення на воєнний стан та виконання бойових завдань у зоні бойових дій військовою частиною, в якій сторона перебуває на військовій службі. Оскільки доказів перебування відповідача у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан, надано не було, не була доведена і наявність обставин, передбачених пунктом 2 частини 1 статті 251 ЦПК України. Отже, суд дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення клопотання про зупинення провадження у справі.

Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 753/3880/20 від 16 листопада 2022 року

Верховний Суд, скасовуючи ухвалу Київського апеляційного суду від 08 червня 2022 року про зупинення провадження у справі, зауважив:

•Добровольче формування територіальної громади є воєнізованим підрозділом, а не військовим формуванням. Здійснення діяльності добровольчих формувань під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, а також перехід їх за певних умов в оперативне підпорядкування командирів відповідних військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України не свідчить про перебування членів добровольчих формувань у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції. Матеріали справи не містять доказів на підтвердження того, що відповідач (позивач за зустрічним позовом) перебуває у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Ухвала Полтавського апеляційного суду у справі № 546/243/20 від 25 жовтня 2022 року

Відмовляючи у зупиненні провадження у справі, Полтавський апеляційний суд зауважив:

•З матеріалів справи вбачається, що представництво інтересів ТОВ СП «Нібулон» здійснюють два представники – адвокат Висоцький В. П. та адвокат Петров В.-П. С. Таким чином, перебування адвоката Висоцького В. П. на військовій службі у Збройних Силах України не позбавляє ТОВ СП «Нібулон» можливості брати участь у розгляді справи через іншого уповноваженого належним чином представника.

•Пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Розумність тривалості судового розгляду має визначатися з огляду на обставини справи та наступні критерії: складність справи, поведінка заявника та компетентних органів, а також важливість предмета позову для заявника у справі (рішення Європейського суду з прав людини у справі "Фрідлендер проти Франції").

•Зупинення провадження у справі – це тимчасове припинення судом вчинення процесуальних дій під час судового розгляду із визначених у законі об'єктивних підстав, які перешкоджають подальшому розгляду справи і щодо яких неможливо передбачити їх усунення. Межі зупинення провадження у справі не повинні призводити до зменшення розумного строку розгляду справи.

•Колегія суддів, вважає, що тривале зупинення провадження у справі суперечить принципу ефективності судового процесу, направленому на недопущення затягування розгляду справи, та перешкоджає подальшому провадженню у справі, а тому підстави для задоволення клопотання про зупинення провадження у справі відсутні.

Висновок: під час вирішення питання про задоволення або відмову у задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі суд, зокрема, має дотримуватися засад розумності тривалості судового розгляду та ефективності судового процесу. Відповідні висновки містяться також у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 753/3880/20 від 16 листопада 2022 року.

Висновки:

Перебування сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан, є обов'язковою підставою для зупинення провадження у справі. На підтвердження перебування сторони у складі Збройних Сил України, що переведені на воєнний стан, мають бути надані належні та достатні докази (докази перебування у складі Збройних Сил України у військовій частині, яка переведена на воєнний стан та виконує бойові завдання у зоні бойових дій), на підставі яких суд дійде висновку про наявність підстав для задоволення клопотання про зупинення провадження у справі. Водночас під час вирішення питання про задоволення або відмову у задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі суд має дотримуватися засад розумності тривалості судового розгляду та ефективності судового процесу. Здійснення діяльності добровольчих формувань під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, а також перехід їх за певних умов в оперативне підпорядкування командирів відповідних військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України не свідчить про перебування членів добровольчих формувань у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1618-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 р. № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
3. Указ Президента України «Про загальну мобілізацію» від 24.02.2022 р. № 65/2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65/2022#Text>.
4. Указ Президента України «Про продовження строку проведення загальної мобілізації» від 07.11.2022 р. № 758/2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758/2022#Text>.
5. Лист Міністерства оборони України від 21.08.2014 № 322/2/7142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/79087___79087.

6. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 461/5209/19 від 29 серпня 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105935668>.
7. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 757/52540/16-ц від 21 листопада 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441761>.
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 753/3880/20 від 16 листопада 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441677>.
9. Ухвала Полтавського апеляційного суду у справі № 546/243/20 від 25 жовтня 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106980605>.

*Набок Валерія Дмитрівна,
студентка, Навчально-науковий
інститут права Київського
національного університету
ім. Т. Г. Шевченка*

*Науковий керівник:
Ткачук Анжеліка Юрївна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного
процесу, Навчально-науковий
інститут права Київського
національного університету
ім. Т. Г. Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4183/>

Новий етап української історії розпочався 24 лютого 2022 у зв'язку зі збройною агресією держави-терориста, що вплинуло на життя українців у багатьох аспектах, а також у відповідних змінах у законодавстві. Президентом України був затверджений Указ «Про введення воєнного

стану в Україні» від 24 лютого 2022 року N 2102-IX, що накладав додаткові обов'язки на низку державних інституцій. Зокрема, відповідно до п.4 Указу Кабінету Міністрів України було доручено:

1) ввести в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні;

2) забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану на території України.

Згідно з ст. 117 Конституції України Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає **постанови** і **розпорядження**, які є обов'язковими до виконання. Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України. Відповідно до п.2 ст.49 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII від 27 лютого 2014 року Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі постанов Кабінету Міністрів України.

Торгова-промислова палата України засвідчила форс-мажорною обставиною військову агресію РФ проти України. Оскільки війна є форс-мажорною ситуацією тобто обставиною непереборної сили, то виникла нагальна потреба у регулюванні різних сфер діяльності суспільства. Зокрема, однією з найбільш дотичних до повсякденного життя є Постанова КМУ №206 від 05.03.2022 р.

Відповідно до Постанови КМУ №206 від 05.03.2022 р., уряд заборонив:

1) нарахування та стягнення неустойки (штрафів, пені), інфляційних нарахувань, процентів річних, нарахованих на заборгованість, утворену за несвоєчасне та/або неповне внесення населенням плати за житлово-комунальні послуги;

2) припинення/зупинення надання житлово-комунальних послуг населенню у разі їх неоплати або оплати не в повному обсязі.

З огляду на вищесказане, дане рішення вважає допустимим відтермінування оплати житлово-комунальних послуг для тієї категорії осіб, які перебувають у скрутному фінансовому становищі з причини збройної агресії РФ. Проте, варто зазначити, що дана постанова не звільняє відповідних осіб від нарахування оплати за ЖКП.

Незважаючи на обов'язковість виконання Постанови КМУ, існує на поточний час низка прецедентів, що полягає у нехтуванні даним нормативно-правовим актом юридичними особами, що надають житлово-комунальні послуги. Зокрема, це виражається у зверненні громадян на гарячу лінію Мінреінтеграції [3].

Якщо звернутись до судової практики, то можна розглянути справу №752/11348/22, у якій позивачем виступив ПрАТ «ДТЕК Київські електромережі» щодо стягнення з фізичної особи заборгованості за

спожиту електричну енергію з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих на суму заборгованості. Варто зазначити, що суд видав ухвалу на користь відповідача, мотивуючи рішення тим, що заявником заявлено вимогу про стягнення індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих у період дії заборони, встановленої постановою КМУ «Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану» від 05.03.2022 №206 [4].

Слід зазначити існування непоодиноких випадків надання позовів від ОСББ щодо стягнення заборгованості з надання житлово-комунальних послуг, у яких намагаються задовольнити позовні вимоги щодо стягнення не тільки тіла боргу, а й неустойки (штрафів, пені), інфляційних нарахувань, процентів річних, нарахованих на заборгованість, утворену за несвоєчасне та/або неповне внесення населенням плати за житлово-комунальні послуги, що суперечить Постанові КМУ №206 від 05.03.2022 р.

Підтверджуючи сказане вище, розглянемо випадок з судової практики. Апелюючи до справи №:755/9006/22, де позивач просить суд стягнути з відповідача на користь позивача внесок до ОСББ за виконання технічних умов ДТЕК, інфляційну складову боргу, 3% річних, також позивач просить стягнути судові витрати, а саме, судовий збір, витрати на правничу допомогу у розмірі та гонорар адвоката.

Вимоги позовної заяви мотивовано тим, що рішенням загальних зборів ОСББ «Стародарницький» № 15 від 22 січня 2022 року затверджено збір коштів на виконання технічних умов ДТЕК. Згідно із статтею 22 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" з метою надання населенню, що проживає в багатоквартирних будинках, у яких створено об'єднання, пільг та субсидій для відшкодування витрат на оплату комунальних послуг визначається розмір внесків (платежів) на відповідні потреби, затверджений загальними зборами об'єднання, але не більше найвищого у відповідному населеному пункті тарифу на відповідні комунальні послуги, встановленого відповідним державним органом або органом місцевого самоврядування для суб'єктів господарювання.

Частина 3 статті 23 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» визначає, що внески на утримання і ремонт приміщень або іншого майна, що перебуває у спільній власності, визначаються статутом об'єднання та/або рішенням загальних зборів. Тобто, власник приміщення у ОСББ, незалежно від членства в даному об'єднанні має брати участь у витратах на управління, утримання та збереження будинку. У свою чергу об'єднання має право звернутися до суду з позовом про стягнення нарахованих платежів по цим витратам у разі нездійснення цією особою таких дій.

Згідно з ч. 1 ст. 612 Цивільного кодексу України, боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом. А також відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3% річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Але оскільки процедура надання та розгляду позову почалась після введення воєнного стану, тому на даний позов розповсюджується дія Постанови КМУ №206 від 05.03.2022 р.

У зв'язку з визнанням збройної агресії форс-мажорною обставиною та виникненням нагальної потреби у врегулюванні правових відносин у період дії воєнного стану, регулятор у особі Кабінету Міністрів України ухвалив низку постанов. Одною зі значущих є Постанова КМУ №206 від 05.03.2022 р. Зі змісту постанови випливає, що у період дії воєнного стану в Україні забороняється припинення або зупинення надання житлово-комунальних послуг населенню у разі їх несплати або оплати не в повному обсязі.

Проте, з урахуванням судової практики, існують прецеденти, у яких позивачі вимагають стягнення неустойки (штрафів, пені), інфляційних нарахувань, процентів річних, нарахованих на заборгованість, утворену за несвоєчасне та/або неповне внесення населенням плати за житлово-комунальні послуги з відповідача, що прямо суперечить даному нормативно-правовому акту.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні, Указ Президента України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/u064_22?ed=2022_02_24 Дата звернення: 09.12.2022)
2. Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану, Постанова КМУ від 05.03.2022 р. №206. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp220206?an=1> (Дата звернення: 09.12.2022)
3. *“Відключати населення від послуг на період дії воєнного стану заборонено”*. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/news/vidklyuchaty-naselennya-vid-poslug-na-period-diyi-voennogo-stanu-zaboroneno> (Дата звернення: 10.12.2022)

4. Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 12 вересня 2022 року, судова справа №752/11348/22, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106360293> (Дата звернення: 10.12.2022)

5. Рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 21 листопада 2022 р., судова справа №755/9006/22, URL: <https://opendatabot.ua/court/107424615-bf69042659da5d4dcc08159c63341d36> (Дата звернення: 10.12.2022)

*Петришина Марина
Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого*

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СТВОРЕННІ НАЛЕЖНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ СТРУКТУР: ДОСВІД ШВЕЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4151/>

Актуальність вивчення питань, пов'язаних з підвищенням рівня конкурентоспроможності наукових досліджень і науково-технічних розробок в Україні сьогодні зумовлюється не тільки і не стільки євроінтеграційними прагненнями, скільки необхідністю повоєнного відновлення національної економіки, а також забезпечення гідної якості життя громадян.

Важливість вивчення та цінність результатів пошуку шляхів вирішення проблем, пов'язаних зі створенням організаційних та правових передумов розвитку дослідницьких структур у тому числі, обумовлено зростанням наукового інтересу до проблем розвитку, трансформації системи публічної влади загалом, підвищенням уваги до питання перегляду і внесення змін до законодавства, що спрямовані на створення прозорої, ефективною, інноваційно-орієнтованою системи органів державної влади та місцевого самоврядування, а також стимулювання багатостороннього партнерства (за участю держави, залученням ресурсів громади, місцевого самоврядування, наявним інтересом приватного сектору).

Означені питання є особливо важливими для України як в аспекті збереження наявного потенціалу, так і повоєнного відновлення. У цьому контексті, вивчення зарубіжного досвіду є на часі. Метою цієї роботи є з'ясування та вивчення основних проблем, пов'язаних з участю місцевого самоврядування у створенні належних передумов розвитку дослідницьких структур, зокрема на основі аналізу досвіду Швеції, а також можливостей його використання в Україні.

Як відомо, скандинавська система є однією з найбільш лояльних до місцевого самоврядування. Зокрема, можна стверджувати, що шведські муніципалітети та ради графств мають широку свободу в управлінні власними справами і розвитку [1]. Подібно до багатьох європейських країн, питання розвитку дослідницької інфраструктури належать до відання Уряду. При цьому, органи місцевого самоврядування відповідають за надання достатньо широкого переліку соціальних послуг. Крім того, органи місцевого самоврядування у Швеції відповідальні за здійснення низки повноважень державного управління. Законодавчо передбачається можливість передання значної частки управлінських повноважень органам місцевого самоврядування, зокрема, у сфері допомоги людям похилого віку, у сфері охорони здоров'я, освіти і науки тощо.

Більше того, з часом це призвело до законодавчого закріплення можливості передання цих та інших повноважень не лише органам місцевого самоврядування, а й іншим утворенням (приватним компаніям), у тому числі, й приватним особам. Так, протягом останніх двох десятиліть відзначається зростання інтересу шведських муніципалітетів до розвитку дослідницької інфраструктури, що виявляється у їх активній участі у фінансуванні наукових досліджень і розробок [2].

Це стало можливим, зокрема, завдячуючи проведеній реформі децентралізації і не лише розширенні повноважень органів місцевого самоврядування, а й перебиранні на себе значно більшої відповідальності за місцеві потреби в «знаннях» (наукових дослідженнях і розробках). Таким чином, муніципалітети стали активними учасниками (акторами) дослідницької політики і спонсорами досліджень багатьох провідних університетів у Швеції. Про це свідчить значне (втричі) збільшення витрат з місцевих бюджетів починаючи з 2005 року на замовлені науково-дослідні роботи, а також стимулювання Урядом Швеції взаємодії між муніципалітетами і університетами. Зокрема, за даними Eurostat у 2020 році витрати Швеції на наукові дослідження і розробки були найвищими серед усіх держав ЄС і склали 3, 53 % від ВВП [3].

У цьому контексті доцільно згадати про The Swedish Foundation for Strategic Research (SSF). Ця організація є вільним та незалежним гравцем у системі загального фінансування наукових досліджень і

розробок, фонд якого складає декілька сотень мільйонів шведських крон на рік. Основними цілями, що ставить перед собою ця організація є:

- реформування досліджень у напрямку підвищення їх впливу;
- поєднання фундаментальних досліджень з дослідженнями, що вмотивовані потребами (needs-motivated research), результати яких можна буде використати / застосувати;
- підтримка досліджень та післядипломної підготовки у галузі інженерії, медицини і природничих наук для підвищення конкурентоспроможності Швеції;
- фінансування на постійній основі 300 проєктів в університетах, багато з яких у співпраці із науково-дослідними установами і промисловістю;
- формування цільових або «таргетованих» дослідницьких ініціатив, часто міждисциплінарних та мультидисциплінарних;
- розподіл грантів провідним дослідникам, з акцентом на «молодих і талановитих»;
- заохочення мобільності дослідників у всьому світі, так само, як і академічних кіл, науково-дослідних інститутів, виробництв та інших гравців;
- сприяння розробці дослідницьких інструментів, методів, технік, навичок для дослідницької інфраструктури [4].

Крім того, у 1986 р. у Швеції було створено Kommuninvest, агентство з фінансування місцевого самоврядування, яке сьогодні функціонує достатньо ефективно і давно виросло з регіонального (було засновано в графстві Örebro) [5]. Відтак, у Швеції значно меншою мірою йдеться про вироблення «дорожньої карти», планування. Натомість йдеться про значний внесок громади (виявляється у locally focused R&D) [6], і про внесок інших гравців [7].

У свою чергу, питання щодо участі органів місцевого самоврядування в інноваційному розвитку, зокрема, й у сфері правового та організаційного забезпечення створення і функціонування дослідницьких інфраструктур в Україні не досліджується комплексно. Натомість, йдеться про фрагментарне або вузькоспеціалізоване вивчення тих чи інших аспектів діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування у сфері інноваційного, сталого економічного розвитку, формування спроможного місцевого самоврядування, цифровізації, удосконалення надання публічних та інших послуг тощо.

Попередньо підсумовуючи, можна зазначити, що наведений приклад Швеції є корисним для повоєнного відновлення України, зокрема, у контексті внеску громади у створення належних умов розвитку дослідницьких структур.

Література:

1. Öberg, A., Shirin & Wockelberg, Helena (2015). “The Public Sector and the Courts”. The Oxford Handbook on Swedish Politics, Oxford: Oxford University Press, p. 141-142.
2. What Shapes Research Policy at the Local Government Level? The Establishment of a Research Fund in a Swedish municipality. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1177312/FULLTEXT01.pdf>
3. R&D expenditure. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure&oldid=551418#R.26D_expenditure_by_sector_of_performance
4. Swedish Foudation for Strategic Research. URL: <https://strategiska.se/>
5. The story of Kommuninvest – The Swedish Local Government Funding Agency. URL: https://www.maproductions.se/?page_id=502
6. Research Capacity at a Local government Level (REC@LL): Mapping Review and Rapid Systematic Review. URL: <https://actearly.org.uk/wp-content/uploads/2020/12/Rapid-review-report.pdf>
7. Optimising the operation and use of national research infrastructures OECD Science, Technology and industry policy papers. August, 2020 No. 91. URL: <https://www.scienceeurope.org/media/cbchuqj/se-oecd-policy-paper-optimising-the-operation-and-use-of-national-research-infrastructures-aug-2020.pdf>

*Попович Ольга Станіславівна,
кандидат юридичних наук,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса,
Національна академія
правових наук України*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИСТИЧНІ ЗЛОЧИНИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4195/>

Міжнародний досвід боротьби з терористичними актами відіграє важливу роль у процесі модернізації та інтеграції заходів запобігання терористичним актам в Україні. На сьогоднішній день більшість високорозвинених країн світу мають значні досягнення у сфері запобігання терористичним актам. Держави зі стабільною правовою

системою спрямовують значні ресурси для пошуку нових та адаптованих до реалій сьогодення підходів до запобігання терористичним актам. Аналіз засад і механізмів дії зарубіжних систем запобігання надає можливість розробки рекомендацій для вітчизняної системи запобігання терористичним актам.

Зарубіжний досвід боротьби з терористичними актами був предметом наукового інтересу таких вчених, як В. П. Ємельянов, Ю. А. Лапутін, С. М. Мохончук, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк та ін. Їх здобутки й результати досліджень послужать вагомим внеском у справі продовження вивчення порушеного питання з метою пошуку тих знань, що можуть стати корисними для подальшого пізнання обраного предмета вивчення й удосконалення кримінального законодавства України, що стосується боротьби з терористичними актами. Слід також наголосити, що незважаючи на значну увагу правників щодо цієї проблематики, в зарубіжному кримінальному законодавстві (а) ще не з'ясовано підходів, що застосовуються в різних державах при фіксації суттєвих властивостей терористичного акту як злочину, (б) не виявлено ефективних моделей побудови статей з рисами цього злочину та його різновидів, (в) не встановлено критеріїв, за якими відмежовуються це злочинне явище від інших суміжних злочинів. А це в черговий раз підтверджує актуальність і доцільність окремого вивчення і прискіпливого аналізу кримінально-правових заходів боротьби з терористичними актами в зарубіжних країнах.

Терористичні акти в багатьох зарубіжних державах визнаються злочинами. Досягнення належного рівня боротьби з ними є найважливішим завданням сучасного світу в цілому й кожної країни, зокрема [1, с. 181-186]. При цьому спостерігаються різні підходи до термінологічного визначення поняття «терористичний акт», інших видів терористичних злочинів та їх місця в Особливій частині КК (у випадку його існування).

Про терористичні акти йдеться у главах I «Про тероризм» і II «Особливі положення» розділу II «Про тероризм» книги IV «Про злочини та проступки проти нації, держави та громадського спокою» КК Французької Республіки (в редакції станом на 1 січня 2017 р.) [2 с. 194-199]. Кодекс наводить тлумачення поняття «терористичний акт», яким є діяння, якщо воно пов'язується з будь-якою індивідуальною або колективною злочинною діяльністю з метою порушити громадський порядок шляхом залякування чи терору, а саме:

– умисне посягання на життя, недоторканість особи, викрадення чи незаконне позбавлення волі, також викрадення корабля, повітряного судна або будь-якого іншого транспортного засобу, визначеного книгою II цього Кодексу;

– крадіжка, знищення, пошкодження та псування, вимагання, а також інші злочинні діяння у сфері інформатики, визначені книгою III цього кодифікованого акту;

– злочинні діяння по справах про бойові групи й розформовані рухи, про які йдеться у статтях 431–13 по 431–17, і злочинні діяння, визначені у ст. 434–6 і в статтях з 441–2 по 441–5;

– злочини з таким предметом як зброя, вибухові речовини, ядерні речовини, що вказані у статтях 1333–13–6, 2339–2, 2339–14, 2339–16, 2341–1, 2341–4, 2341–5, 2342–57, 2342–62, 2353–4, п. 1 ст. 2353–5 та ст. 2353–13 Кодексу оборони, а також у ст. 317–4, 317–7, 317–8 (за винятком зброї 6-ї категорії) Кодексу внутрішньої безпеки;

– приховування продукту одного зі злочинних діянь, передбачених пунктами 1 і 4 даної статті;

1. злочини у сфері відмивання грошей, передбачені главою IV книги III досліджуваного Кодексу Франції;

2. проступки, передбачені статтею 465–1 Фінансового кодексу Французької республіки.

Як бачимо, французький законодавець чітко окреслює мету терористичного акту – порушення цим злочином громадського порядку шляхом залякування чи терору. Крім того, наводяться конкретний перелік діянь, що визнаються терористичними актами, а також статті КК, Кодексу оборони, Кодексу внутрішньої безпеки, Фінансового кодексу Франції, де передбачені діяння (певні злочини або проступки), що мають ознаки, вказані у ст. 421–1 КК. У розглядуваному КК терористичний акт відмежовується від акту тероризму. Статтею 421–2 зазначено, що актом тероризму є злочин, учинення якого пов'язується з будь-якою індивідуальною чи колективною операцією, метою якої є порушення громадського спокою шляхом залякування або терору, розповсюдження в атмосфері, надрах, у ґрунті або водах, включаючи територіальні морські води, будь-якої речовини, яке загрожує поставити у небезпеку людей, чи тварину або навколишнє природне середовище. Окремі статті містять визначення різновидів акту тероризму. Це: (а) діяння у формі участі в організованому угрупованні або в угодах, метою яких є підготовка до одного чи декількох актів тероризму (ст. 421–2–1); (б) діяння в формі фінансування терористичної діяльності шляхом постачання, об'єднання, керування майном, фондами й цінностями з метою вчинення одного чи декількох терактів, передбачених розглядуваною главою.

Французький досвід боротьби з терористичними актами, з нашого погляду, заслуговує особливу увагу в першу чергу щодо дефініції поняття «терористичний акт» та його відмежування від акту тероризму, наявність чого в КК Франції сприяє уникненню колізій при встановленні таких актів

на практиці і дублювання при їх кваліфікації. Відмінним від українського кримінального законодавства є те, що терористичні акти передбачені не лише в КК Франції, а й в інших її кодексах.

Досвід законотворчості зарубіжних країн вбачається корисним для вдосконалення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за терористичний акт.

Список використаних джерел:

1. Попович О. Терористичний акт у законодавстві України та зарубіжних країн (порівняльно-правовий підхід). *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 181-185.
2. Кримінальний кодекс Французької Республіки / под ред. В. Л. Менчинського. Перекл. на укр. мову К. І. Мазуренко. Київ : ОВК, 2017. 348 с.

*Смишляєва Алла Василівна,
студентка, Інститут права,
Київський національний
університет імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Ткачук Анжеліка Олегівна,
асистентка кафедри
цивільного права,
Київський національний
університет імені
Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4171/>

Вступ. Новий етап військових дій в Україні розпочався 24.02.2022 року. Російська Федерація продовжила збройну агресію проти незалежної та суверенної держави України. Нині Верховною Радою України визнано цей період як геноцид Українського народу. Ці події вплинули як на суспільне життя так і на процес адаптації правової сфери.

Процес здійснення правосуддя в Україні не може бути зупинений навіть за умови введення воєнного стану, адже зміни та порушення прав

та законних інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави, які відбуваються при веденні бойових дій, потребують відповідної реакції з боку держави, порушені права повинні відновлюватись, зокрема і в рамках цивільного процесу. Процес здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану має характерні теоретико-правові та організаційно-процесуальні особливості, які потребують наукового дослідження.

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану“, повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

Варто зазначити, що зміст та форма провадження у цивільних справах в умовах воєнного стану повинні не тільки відповідати завданням та основам цивільного судочинства, але мають бути особливості здійснення такого провадження в умовах воєнного / надзвичайного стану.

На сьогодні (як і з 2014 року- початку АТО) такі особливості у ЦПК не вносились, а точкових змін недостатньо. Загальновідомо, що процесуальне право відповідає на питання як саме захистити суб’єктивні права визначені у матеріальному праві. Тобто забезпечує формалізацію і незаперечність конкретних суб’єктивних прав та обов’язків.

Що ж стосується здійснення судочинства в умовах воєнного стану, законопроектом №7316 було запропоновано внести зміни до ЦПК, КАС та ГПУ, щодо дистанційної форми правосуддя та письмового провадження в судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій, але головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України за результатами опрацювання Законопроекту висловило ряд зауважень та пропозицій до нього. Зокрема, у висновку звертається увага на те, що впровадження окремих положень Законопроекту може призвести до порушення гарантованого приписами статті 2 ГПК України та статті 2 КАС України права на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів.

Крім цього, запропонована проектом пропозиція щодо розгляду усіх апеляційних та касаційних справ лише в порядку письмового провадження звужує зміст конституційного права громадян на судовий захист, що не відповідає статті 22 Конституції України, відповідно до якої при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Також ГНЕУ зазначає, що одним з наслідків розгляду справ без повідомлення сторін є ризик порушення їх законних прав та інтересів, оскільки вони позбавляються можливості надати суду свої пояснення по суті справи.

Законопроект №7316 Верховна Рада України не підтримала, зазначивши у додатку до висновку Головного комітету (27.05.2022), що проект закону підтримується за умови врахування зауважень та пропозицій.

Важливим є те, що дистанційна форма правосуддя не була підтримана, але дистанційна участь у судовому процесі була підтримана. Відповідно до ч. 7 ст. 11 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», учасники судового процесу на підставі судового рішення можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Під час пандемії суди перелаштувалися на формат проведення засідань в режимі онлайн, тому зараз труднощів з цим не виникло. Повідомлення про бажання учасником приймання участі в режимі відеоконференції має бути оголошено за 5 днів. Якщо суд відмовив у проведенні відеоконференції, то сторони (представники) зобов'язані з'явитися в судове засідання або повідомити причину неможливості приймання участі, якщо вона є поважною, об'єктивною.

Іншим надзвичайно важливим моментом роботи суддів під час воєнного стану є зміна до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни підсудності судів. Зокрема, у разі неможливості здійснення судом правосуддя може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді. Рішення про зміну підсудності ухвалюється Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень за розпорядженням Голови Верховного Суду.

Для того аби знати, до якого суду звертатись за захистом своїх справ, можна скористатись інтерактивними мапами, що періодично публікуються на веб-ресурсі Верховного Суду.

Пропонується розширити процедуру процесуальної економії. Дія принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві дозволяє усунути все лишнє, що не є суттєво необхідним й що суттєво обтяжує процес та може бути змінене іншими, більш економними процесуальними засобами, які достатньо гарантують належне відправлення правосуддя.

Принцип процесуальної економії реалізується у нормах про своєчасний, швидкий і правильний розгляд справи через раціональне використання учасниками процесу наданих законом процесуальних прав, не зловживаючи ними.

Очевидною є проблематика для учасників цивільного процесу у можливості продовження та поновлення процесуальних строків для здійснення процесуальних дій у зв'язку з їх пропуском під час воєнного стану.

Стаття 127 Цивільного процесуального кодексу вказує, що процесуальний строк може бути поновлений або продовжений за заявою учасника справи, все залежить від того – встановлений він законом, чи судом. Якщо процесуальний строк, встановлений законом, був пропущений у зв'язку з веденням воєнного стану в Україні, то відповідно до роз'яснень, наданих Головою Верховного Суду, дана підстава буде вважатися поважною. Згідно ч. 2 ст. 127 ЦПК вбачається, що заява про продовження процесуальних строків має бути подана до закінчення цього строку. До теперішнього часу залишається не з'ясованим питання щодо процедури та строків подачі такої заяви учасником процесу. Закон має норму, яка не відповідає реаліям часу та неповністю розкриває процедурні аспекти звернення із заявою про продовження строків до суду.

Висновок. Основні засади та аспекти правового регулювання цивільного судочинства в умовах воєнного стану зазначаються в Конституції України, Цивільному процесуальному кодексі України, Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та Законі України «Про судоустрій та статус судів». Так, нормативно-правові засади судочинства залишаються непорушними юридичними конструкціями, навіть в умовах воєнного стану, і є чітко визначеними в законодавстві України.

У процесі реалізації судочинства виникають питання організаційного та процесуального характеру, пов'язаних із динамічною картиною бойових дій на певних територіях і неможливістю в повній мірі виконувати свої професійні обов'язки. У законодавстві чітко відстежується тенденція до спрощення процедурних елементів в здійсненні судочинства у вигляді залучення цифрових ресурсів з метою розширення можливостей доступу до правосуддя в період воєнного стану.

Важливо, що війна та активні бойові дії на території України не зупиняють процес цивільного судочинства та правосуддя.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
2. Цивільно Процесуальний Кодекс України, Кодекс від 18.03.2004 №1618-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус судів» щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану №7315 від 26.04.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39495>
4. Про судоустрій і статус судів: Закон України від 02.06.2016 №1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. №31. Ст. 545

*Чобітько Вікторія Валеріївна,
студентка, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник:
Кобильнік Дмитро Анатолійович,
доктор юридичних наук,
доцент, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4174/>

Фінансова система та стан економіки України за останні роки стикнулася з важкими викликами. Спочатку ми зіткнулися зі світовою пандемією, яка внесла корективи у всі сфери життя та стала наслідком появи фінансових складнощів в Україні. Але ще зовсім не оговтавшись від пандемії коронавірусу, держава стикається з новим випробуванням – початок широкомасштабної військової агресії РФ проти України. З урахуванням реалій сьогодення, фінансова система України потребувала деяких змін, що відбулися у зв'язку із введенням воєнного стану на території держави. Пропоную розглянути такі зміни та економічні наслідки, що відбулися в Україні через широкомасштабне вторгнення РФ до нашої держави.

Перш за все, з перших днів воєнних дій війська РФ завдали великого удару по інфраструктурним та виробничим об'єктам, логічних ланцюгах, тощо. На 10 областей, де йдуть бойові дії, територіально знаходиться і переважаюча кількість підприємств та припадає половина ВВП. Найважливіші окуповані ділянки за кількістю підприємств, які не мають можливості здійснювати діяльність є у таких областях, як Київська (121572), Запорізька (15368), Херсонська (8116) та Донецька (9473) [1]. Складним до того ж є питання особливо щодо окупованих територій, на яких знаходяться важливі для економіки України об'єкти. Наприклад, як ми знаємо в Донецькій та Луганській областях була розташована вугільна, металургійна, машинобудівна промисловість, яка наразі не може нормально функціонувати через наслідки бойових ситуацій, непостійність ресурсного забезпечення. На окупованій Запорізькій області існує не менш важливий об'єкт – атомна електронна станція, що є найбільшою

у Європі і зараз на жаль знаходиться під контролем окупантів. Проблемним також є питання бізнесу на окупованих територіях, який примушується до колоборації, стикається з фізичним та економічним тиском.

Стикнувшись із важкими наслідками, влада прийняла низку важливих рішень та внесла деякі зміни до законодавства. Серед таких змін є: зміни до місцевих бюджетів; перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами; встановлена пріоритетність здійснення видатків Казначейством та органами Казначейства (постанова КМУ від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»); скасування обмежень щодо максимального розміру резервного фонду; не застосовується дотримання термінів подання звітності про виконання місцевих бюджетів та річного звіту; скасована норма щодо складання Бюджетної декларації та прогнозів; кошти державного дорожнього фонду спрямовуються на розвиток та утримання автомобільних доріг; випуск облігацій внутрішньої державної позики; передачу коштів між бюджетами здійснюється без укладення договорів; перерахування коштів з місцевого бюджету до державного бюджету для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації [2].

Щодо змін у місцевих бюджетах варто наголосити на тому, що певні повноваження органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері переходять до повноважень військових державних адміністрацій у випадку якщо останні були утворені (п.1 Постанови КМУ «Про деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану») [3].

Стосовно функціонування валютного ринку України під час воєнного стану варто сказати, що були прийняті деякі обмеження щодо здійснення валютних операцій задля уникнення відтоку та накопичення іноземної валюти в країні. Відтак, у постанові НБУ № 18 від 24.02.22 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» передбачені випадки, коли дозволено здійснювати торгівлю валютними цінностями. У п. 17 постанови передбачені обмеження на здійснення будь-яких валютних операцій з використанням російських або білоруських рублів; щодо учасника який має місцезнаходження в РФ або Республіки Білорусь; з метою виконання зобов'язань перед особами, що мають місцезнаходження в РФ або Республіки Білорусь [4]. З початку війни НБУ ввів заборону грошових переказів за кордон з гривневих карток на іноземні, яка згодом була скасована у квітні. Проте така заборона повернулася і знову діє з 5 жовтня. Метою таких обмежень

є захист міжнародних резервів України під час війни. Проте така заборона має свої винятки, серед яких є оплата за навчання, лікування, виплата аліментів, тощо.

Для формування додаткових доходів бюджету на покриття видатків на обороноздатність та підтримку ЗСУ було запроваджено інститут державних облігацій та цінних паперів. Такі облігації є цінними паперами, емітентом яких є держава і які мають особливе цільове призначення. Облігації діють так – спочатку держава отримує кошти від фізичних або юридичних осіб та направляє їх на потреби ЗСУ та держави у воєнний час. Такі кошти повертаються через певний час з отриманням річних відсотків. Запровадження військових облігацій є дуже важливим та необхідним механізмом для фінансової підтримки ЗСУ та держави під час воєнного стану.

Отже, фінансова система України під час введення воєнного стану зазнала досить важливих змін. Перед країною постало завдання привести до ладу фінансову систему, запровадити деякі законодавчі зміни та запровадити механізми щодо залучення громадян і юридичних осіб для фінансової підтримки. Треба зауважити, що держава здійснила низку заходів щодо підтримання рівня доходу населення та підтримки бізнесу у такий важкий час. Головним завданням для держави наразі залишається забезпечення стійкості економіки та її розвиток у подальшому.

Список використаних джерел:

1. Наслідки будуть колосальними: Марченко розповів, як війна вплине на економіку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/14/novyna/ekonomika/naslidky-budut-kolosalnymu-marchenko-rozpoviv-yak-vijna-vplyne-ekonomiku-ukrayiny>.
2. Маршук Л. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ / Л. Маршук, Д. Мовчан, О. Покойовий. // Економіка та суспільство. – 2022. – №37.
3. Про деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова КМУ від 11 березня 2022 р. № 252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>.
4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18/ Електронний ресурс: режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

*Поручинська Тетяна Федорівна,
кандидат біологічних наук,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ КОРОТКОЧАСНОЇ ПАМ'ЯТІ В ОСІБ З РІЗНОЮ ЛАБІЛЬНІСТЮ НЕРВОВИХ ПРОЦЕСІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4184/>

Такі властивості особистості, як лабільність, сила та урівноваженість нервових процесів мають безпосереднє відношення до навчального процесу [3].

Лабільність нервових процесів є генетично-детермінованою властивістю нервової системи, яка має вікові особливості та досягає найвищих показників у юнацькому віці. Студенти з невисокою лабільністю нервових процесів можуть мати труднощі з виконанням завдань, що мають часові обмеження. У результаті це може призвести до необ'єктивного оцінювання знань педагогом. Урахування рівня лабільності нервових процесів дає можливість педагогу успішно застосовувати індивідуальний підхід до учнів та студентів, дозволяє підібрати адекватні завдання.

У роботі досліджували особливості вербальної короткочасної пам'яті (за домінуючим аналізатором) в осіб з різним рівнем лабільності нервових процесів (за результатами теплінг-тесту [2]).

У дослідженні приймали участь 53 студенти-добровольці, віком 18-19 років.

Визначення лабільності нервових процесів відбувалось наступним чином. Досліджувані за командою експериментатора у максимально можливому темпі домінуючою рукою ставили точки у бланку, який складався з шести квадратів розміром 5×5 см. Тривалість роботи в кожному квадраті становила 5 с, загалом 30 с у всіх квадратах. Для встановлення рівня лабільності нервових процесів визначали загальну суму точок. До групи осіб з низькою лабільністю відносили тих, які змогли поставити максимум 151 точку, середньою лабільністю – 152-183 точки, високою лабільністю – 184-210 точок, дуже високою лабільністю – більше 211 точок.

У результаті проведеного дослідження встановили, що 9 осіб мали дуже високу лабільність, 29 осіб – високу, 11 – середню та 2 особи – низьку лабільність нервових процесів.

Параметри вербальної короткочасної пам'яті [1] досліджували за допомогою трьох наборів карток, кожна з яких містила 10 іменників, не пов'язаних між собою за змістом. Іменники першої картки зачитувались експериментатором (одне слово за 5 с), досліджувані сприймали їх на слух та, після 10-секундної перерви, записували ті слова, які змогли запам'ятати. Слова другої картки досліджувані читали самостійно протягом 50 секунд та після 10-секундної перерви записували. Слова з третьої картки потрібно було прочитати, повторити вголос та «записати» у повітрі. За кількістю слів, які вдалось правильно запам'ятати, визначали обсяг слухової, зорової та комбінованої пам'яті.

У результаті встановили, що у досліджуваних показники зорової пам'яті були достовірно вищими від показників слухової та комбінованої ($p \leq 0,05$). Середні показники слухової пам'яті становили $7,54 \pm 0,35$, зорової – $8,4 \pm 0,31$, комбінованої – $7,6 \pm 0,55$ слів.

Особливості короткочасної пам'яті в осіб з різним рівнем лабільності нервових процесів визначали за допомогою кореляційного аналізу. Кореляційні зв'язки вважали значимими при $R \geq 0,279$ ($p \leq 0,05$).

У результаті проведеного аналізу було виявлено значимі прямі кореляційні зв'язки лише у показниках лабільності нервових процесів та обсягу зорової пам'яті ($R=0,39$, $p \leq 0,05$). Значимих кореляційних зв'язків лабільності нервових процесів і обсягу слухової та комбінованої пам'яті не виявлено ($R=0,17$ та $R=0,25$ відповідно, $p \geq 0,05$).

Отже, було встановлено, що більшість (71,7 %) першокурсників мають дуже високу та високу лабільність нервових процесів, що загалом відповідає їхній віковій категорії. У досліджуваних домінує зорова пам'ять та корелює з параметрами лабільності нервових процесів.

Література:

1. Базима, Н. В., Семенова В. Д. Особливості розвитку вербальної пам'яті у дітей з мовленнєвими порушеннями. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11960>
2. Кондратюк С. М. Нейродинамічна характеристика як складова психомоторної активності студента. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/12277>
3. Макаренко М. В., Лизогуб В. С. Обґрунтування структури і класифікації властивостей нервової системи / Вісник Черкаського університету. Серія «Біологічні науки». № 1. 2019. С. 49-58.

*Сірант Неля Петрівна,
кандидат педагогічних наук,
Львівський національний
університет імені Івана Франка*

ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІЧНИХ БЛОКІВ ДЬЕНЕША ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4165/>

Одним з найголовніших пріоритетів виховання здобувачів початкової освіти – розвиток її розуму, формування розумових умінь та здібностей, котрі дозволять вільно освоїти нове. На рішення даного доручення мають бути спрямовані зміст і методи підготовки мислення здобувачів до шкільного навчання.

Одними із різновидів розвитку логіко-математичної творчості є логічні блоки, які запровадив у вивчення математики угорський математик і психолог Золтан Дьєнеш. Такі ігрові з блоками Дьєнеша доступні, на наочній основі ознайомлюють дітей з формами, кольорами і розмірами об'єктів, з математичними уявленнями та елементарними знаннями з інформатики.

На основі блоків Дьєнеша розвивається у дітей логічне та аналітичне мислення, творчі здібності, а також сприйняття, пам'ять, увагу і уяву.

Працюючи з блоками Дьєнеша, здобувач початкової освіти, виконує певні наочні дії (групує за ознакою, подає ряди по даному плану). Їх можна використовувати із дітьми від двох років [2].

Блоки Дьєнеша – містять набір з 48 геометричних фігур:

- чотири форми: кола, трикутники, квадрати, прямокутники;
- три кольори: червоні, сині і жовті фігури;
- два розміри: великі та маленькі фігури;
- дві товщини: товсті й витончені фігури.

За замислом Дьєнеша в наборі блоків немає повторів фігур. Відповідна геометрична фігура відповідає чотирьом особливостям: форма, колір, розмір та товщина.

За методикою спочатку потрібно ознайомити дитину з блоками. Наприклад, викласти перед дитиною набір та дати йому змогу вивчити фігури, помацати, перебрати, потримати в ручках і погратися з ними [1, с. 12].

Головні цілі ігор з дидактичними матеріалами – навчити здобувача впорядкувати предмети. Для цього він вчиться:

- порівняння елементів
- розташування їх по порядку
- знаходження «зайвих» та «відсутніх» блоків в групі.

На основі кольорових брусочків придумують різноманітні ігри – креативні та творчі. Бо дитині не подобається навчання без емоцій. Від так вчитель майстерно «вмонтовує» завдання в казкову або реальну історію. Трохи пізніше можна запропонувати наступні завдання:

Логічні вправи з блоками Дьєнеша

1. Дитині подають кілька фігур, котрі потрібно запам'ятати, а згодом одна з фігур щезає або замінюється на іншу, або обидві фігури змінюються місцями. Дитина має побачити переміни.

2. По яких камінцях буде іти ведмедик (по круглій), а по яких камінцях рухається поросятко (по квадратних, *рис.1.*).

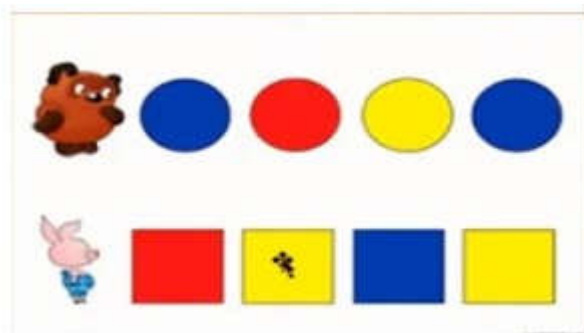

Рис. 1

3. Фігурки складають у мішечок. Учень отримує фігурку з мішечка та охарактеризує її по певних властивостях. Або ж називає форму, розмір чи товщину, не витягуючи з мішечка.

4. Ставимо три фігури. Дитина трактує яка з них зайва і чому: колір, форма, розмір чи товщина.

5. Викладаю фігури одна за одною так, щоб кожна наступна відрізнялася від попередньої всього однією ознакою : кольором, формою, розміром, товщиною. Пропонується дитині зробити так само.

6. Гра «Змагання». Діти загадують один одному фігуру, яку потрібно знайти, придумують свою кодову схему. У гру з блоками включається елемент змагання. Виграє той, хто жодного разу не помилиться як при кодуванні, так і при пошуку закодованої фігури. (*Рис.2.*)

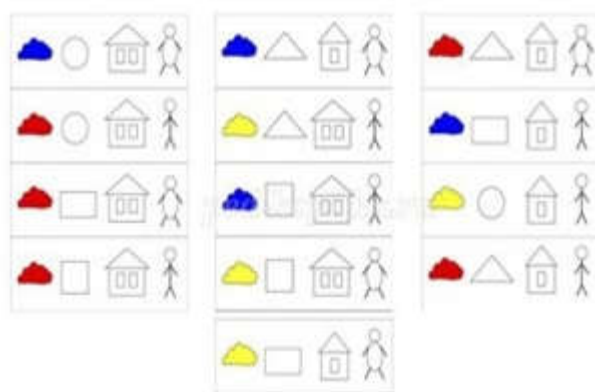

Рис 2. Гра Змагання

7. Палички цікаві тим, що гратися та навчатися можуть діти різного віку, від так у європейських сім'ях лідерами серед розвиваючих іграшок стали блоки-палички Дьенеша [3].

Математика посідає перше місце в системі початкової освіти. Вона підгострює розум дитини, удосконалює гнучкість мислення, вчить логічно думати. Адже математичний розвиток дитини не зводиться до того, щоб навчити дитину лічити, міряти і розв'язувати математичні завдання, а й сприяє розвитку здатностей побачити, відкривши для себе у навколишньому світі відзнаки, відносини, взаємозалежності, уміння «конструювати» т.д.

Література:

1. Білан О. І., Возна Л. М., & Максименко О. Л., & Овчаренко Л. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку. *Українське дошкілля*. Тернопіль: Мандрівець, 2013. С. 12.
2. Ігри з блоками З.Дьенеша. URL : <https://kesha.com.ua/ua/razvivajushhie/metodiki/bloki-denesha/> (дата звернення 18.12.2022).
3. Використання логічних блоків Дьенеша в роботі з дітьми. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=W65SXOuAt-E>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

*Грацлі Ілона Юріївна,
студентка I курсу факультету
історії, політології та
національної безпеки Волинського
національного університету
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-7746-2807*

ДАЛЛАСЬКЕ ВБИВСТВО: ПОЛІТИЧНА ЗМОВА ЧИ ВИПАДОК ДОЛІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4192/>

Джон Фіцджеральд Кеннеді – американський політик, військовий ірландського походження, президент Сполучених Штатів Америки від Демократичної партії. До нашого часу найбільшою американською таємницею є даллаське вбивство 35 президента. Вбивство 35-го президента США Джона Кеннеді було скоєно в п'ятницю 22 листопада 1963 року в Далласі (штат Техас) о 12:30 за місцевим часом. Кеннеді був смертельно поранений пострілом з гвинтівки, коли він разом зі своєю дружиною Жаклін їхав в президентському кортежі по Елм-Стріт.

Є декілька гіпотез щодо смерті Джона Кеннеді: Перша: за рік до вбивства Джона Кеннеді до посольства США в Австралії надійшов дзвінок, що попереджав про замах, що готується.

Про це йдеться в одному з майже 1500 документів у справі Кеннеді, розсекречених у США в грудні цього року. ВВС уважно прочитала деякі з оприлюднених файлів. Найбільший інтерес становлять звіти ЦРУ, в яких розкривають деталі операцій із зовнішнього спостереження за Лі Гарві Освальдом – головним підозрюваним у вбивстві Кеннеді. Зважаючи на звіти, за два місяці до пострілів у Далласі Освальд їздив до Мексики, де зустрічався з офіцером КДБ. Близько 15 тисяч документів про вбивство Кеннеді залишаються повністю або частково засекреченими. Відповідно до розпорядження президента Джо Байдена, вони будуть опубліковані не раніше грудня 2022 року.

Друга: вбивство через помилку. Неясно, в Кеннеді чи стріляли. А може бути, стріляли в губернатора Коннолі, у якого теж було досить ворогів. Перша куля, що потрапила в Кеннеді також важко поранила губернатора. Третя: таємна організація. Є припущенні, що до загибелі президента мала відношення таємна організація масонів. У неї входили

найбагатші і впливові люди, під керівництвом яких перебували політичні діячі Америки. Крім клану Кеннеді.

Четверта: КДБ. Версія причетності ССРСР до вбивства спростовується. В одному з інтерв'ю, колишній поковнік КДБ Михайло Любимов говорить: «У ті часи КГБ був дуже жорстко підпорядкований Політбюро та партійному керівництву. Так що тут ніяких імпровізацій бути не могло, тому що не одна людина приймає рішення, в тому ж КДБ.

П'ята: секретна служба. На початку 1992 року в США вийшла в світ книга Б. Меннінгера та експерта з балістики Г. Донахью «Смертельна помилка», в якій говориться, що смертельне поранення Кеннеді наніс не Освальд, а співробітник Секретної служби Джордж Хіккі. За їхньою версією Освальд зробив 2 постріли – перший з них не досяг мети, а другий лише поранив президента. Президент був убитий пострілом в голову, який випадково зробив Хіккі, що слідував у відкритій машині за президентською.

Шоста: мафія. Батько Д.Ф. Кеннеді двічі приїжджав до Арізони до Джозефа Бонанно, якого преса називала батьком американської мафії. За цією версією президента Кеннеді застрелив Джонні Розелла. Постріл був зроблений з водостічного люка на вулиці, прямо по ходу руху президентського кортежу. Під час проїзду президента були відкриті вікна в будівлі книгосховища і водостоки, які повинні бути закриті та опечатані.

Сьома: вбивство жіночими руками. Джон Кеннеді був затятий бабій і цілком ймовірно, що його дружина Жаклін вдалася радикальних дій, замовивши замах проти нього, співпрацюючи з її коханцем мультиміліардером Аристотилем Онассісом. Передумовою цього могла бути відмова Кеннеді дати розлучення дружині.

Восьма: ненадійна команда президента Кеннеді, яка базувалася на довірених людях попередників. При обранні його на пост президента, Джон вирішив заручитися підтримкою республіканців, тому на своїх місцях залишилися Аллен Даллес (голова ЦРУ) та Едгар Гувер (голова ФБР), які були в опозиції до офіційної влади, що цілком могло стати приводом до його вбивства.

Отже, я вважаю, що у вбивстві Джона Кеннеді можна визначити 8 гіпотез позбавлення його життя. Кожна з них є ймовірною, але на це потрібні докази, засвідчені архівними джерелами, які ще досі приховує офіційна американська влада.

Список використаних джерел:

1. Громико А. А., Кокошин А. А. Брати Кеннеді. М.: Думка, 1985.
2. Громико А. А. 1036 днів президента Кеннеді. М.: Політвидав, 1968.
3. Єфімов І. Хто вбив президента Кеннеді?: М.: Изд. центр Терра, 1991.
4. Келлі К. Жаклін. Смоленськ: Русич, 1999.

5. Манчестер У. Вбивство президента Кеннеді. М.: Прогрес, 1969.
6. Нечипоренко О. М. Освальд: шлях до вбивства президента. М.: Російська Нігай, 1996.
7. Сагателян М.Р. Хто ж убив Джона Кеннеді? М.: «Новини», 1972.
8. Брoган Х. Джон Кеннеді. Ростов-на-Дону: Фенікс, 1997.
9. Майроф Б. Лици демократії. М.: Весь світ, 2000.
10. Макінерні Д. США: історія країни. М.: Ексмо: Мідград, 2009.
11. Яковлев М. М. Брати Кеннеді: [про Дж.Ф. і Р. Кеннеді]. М.: Ексмо"Алгоритм-книга, 2003.
12. Жирнов Є. Досє на всі часи. Влада. 2000. № 42 (393).

*Кінд-Войтюк Наталія Василівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
та археології Волинського
національного університету
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-7746-2807*

**ВЛАДИСЛАВ ГОРОДЕЦЬКИЙ –«КИЇВСЬКИЙ ГАУДІ»,
АРХІТЕКТОР СТИЛЮ «МОДЕРН», «ПСЕВДОГОТИКИ»
XIX – ПОЧ. XX СТОЛІТТЯ**

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4191/>

Владислав Городецький народився 23 травня (4 червня) 1863 р. у селі Шолудьки Подільської губернії. До 16 років хлопець здобував освіту вдома. У 1879 р. вирушив до Одеси, де став учнем реального училища. Через два роки випускник Городецький нагороджений педрадою училища похвальною грамотою за "успіхи з малювання". Він вирішує подавати документи до Академії мистецтв у Петербурзі.

Оригінальність проектів талановитого архітектора привертає увагу нових замовників. Так з'явилися будинок Бендерського, будинок Страхового товариства на Хрещатик та ін. Тим часом Городецький перебуває на порозі створення одного з найдивніших своїх творінь. Навесні 1901 р. за столиком одного з ресторанів зустрілися троє знаменитих київських архітекторів – Владислав Городецький, Олександр Кобелев і Володимир Леонтович. Городецький поділився новиною, мовляв, недавно придбав ділянку землі на крутому схилі по вул. Банковій, 10. "Навіщо? – здивувався Кобелев. – Там же й будувати

неможливо". "Як це неможливо?" – спалахнув Городецький і розповів про свій задум спорудити великий житловий будинок. У результаті Городецький і Кобелєв побилися об заклад. Свідком узяли Леонтовича. Рівно через два роки у визначені за умовами парі день і годину Городецький показував украй здивованим колегам свій шедевр, згодом названий "Будинок із химерами".

Він схожий на таємничий замок. "Призматична маса його чотирьох поверхів густо оздоблена скульптурою з бетону, – описував приміщення мистецтвознавець С. Гіляров. – Із кутів даху спускають свої вуса-шупальця потворні дельфіни, їхні хвости, переплітаючись, чітко профілюються на тлі неба. На спинах дельфінів сидять жіночі фігури з тризубцями в руках; уздовж карнизів розмістилися величезні жаби; по стовбурах колон, обабіч парадного входу, вилазять бадьорі ящірки; в орнамент капітелей уплетені морди носорогів, а лиштви вікон зображують слонячі голови". Ще пишніше вирішені внутрішні інтер'єри. Парадні сходи обрамлені з двох боків казковими птахами, які хапають гострими пазурами білі мармурові сходинки. Над усім цим здіймається скульптурна композиція із двох величезних фантастичних риб'ячих фігур, гвинтоподібно закручених і оповитих водоростями. Зверху водорості увінчані квітами, в які вмонтовані лампочки в білих матових кулях. Стіни вздовж сходів покриті ліпкою – гірляндами дичини, оленячими рогами та іншими мисливськими трофеями.

Сам господар оселився у квартирі № 3, а інші шість здавав в оренду. Помешкання були екстра-класу: варто сказати, що тут квартирував Всеволод Голубович – прем'єр-міністр Української Народної Республіки.

Схоже, Городецький збирався вибудувати поруч із "химерним" ще один будинок. Він придбав сусідню ділянку землі на такому ж крутому схилі (зараз на цьому місці сходи, які ведуть до площі Івана Франка). На цій ділянці, як і на попередній, можна було спорудити тільки щось зовсім небачене, бо з погляду звичайних правил вона не надавалася до будівництва. На жаль, архітектор так нічого й не побудував. Восени 1911 р. він вирушив полювати до Африки. Занадто великі витрати на сафарі поставили його в скрутне матеріальне становище. Влітку 1912 р. Городецький змушений був закласти належну йому нерухомість – "Будинок із химерами". Викупити будинок йому так і не вдалося: 1913 р. знаменита споруда перейшла у власність Данила Балаховського – французького консульського агента в Києві.

Список використаних джерел:

1. Городецький В. Виклик будівничого. К. : Грані-Т, 2008. 176 с.
2. Ерофалов-Пилипчак Б. Л. Архитектура имперского Киева. К.: А.С.С., 2000. – 192 с.

3. Єрмаков В. Д. Київ вчора, сьогодні, завтра. К. : Мистецтво, 1982. 243 с.
4. Ільченко О. Місто з химерами К. : Грані-Т, 2009. – 160 с.
5. Історія українського мистецтва. У 6 т. Т. 4: Мистецтво другої половини ХІХ-ХХ століття. К.: Голов. ред. УРЕ, 1970. 443 с.
6. Ковтанюк Н. Скарбниця історичної пам'яті України. Національному музею історії України – 100 років. Київська старовина. 1999. № 4. С. 64-65.
7. Кузьмук В. Київська «симфонія» архітектора Городецького. Культура і життя. 1994. 24 грудня. С. 6.
8. Малаков Д. День. 2013 17-18 травня.
9. Сироткіна А. Дивовижний Городецький. Голос України. 2013. 1 червня.
10. Малаков Д. Архітектор Городецький. К.: Кий, 1999. 240 с.
11. Малаков Д. Тринадцять київських зустрічей з Городецьким. К.: Грані-Т, 2011. 64 с.
12. Мельничук Г. 1000 незабутніх імен України. К. : Школа, 2005. 288 с.
13. Никонорова О. Останній притулок Владислава Городецького. Урядовий кур'єр. 1998. 21 липня.
14. Омельченко В. Архітектурні казки Владислава Городецького. Українська газета. 1998. 21 травня.

*Чеканов Всеволод Юрійович,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
філософії та історії, Таврійського
національного університету
імені В.І. Вернадського*

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ПРОСТОРУ В ТЕКСТАХ ЕКСКУРСІЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4158/>

Екскурсійна література представляє собою різновид науково-популярної літератури, адресований туристам – відвідувачам об'єктів, що мають суспільну та історичну значущість, допомагають збереженню історичної пам'яті та акумулюванню знань про минуле. Сюди ж слід віднести методичну літературу для екскурсиводів, що керують відвідуванням об'єктів. Туристичні об'єкти в ході екскурсії сприймаються не лише уявою, як складники історичного минулого, а безпосередньо і наочно, будучи розташованими в просторі, і цей простір не суто

історичний, а спільний з відвідувачами. Репрезентація цього простору істотно відрізняється від стандартів наукової літератури.

У першу чергу, об'єкти екскурсій подаються не як об'єкти досліджень: вони сприймаються як замкнуті, завершені інформаційні контури, що співпадають із зовнішнім виглядом об'єктів, доступним спостереженню. Об'єкт, що неодноразово перебудовувався, наочно сприймається як цілість (котрою він може і не бути з науково-історичної точки зору). Екскурсійна література читається з метою орієнтування на місці розташування об'єкту. Тому всі проблемні моменти, що є предметом дослідження та обговорення в науковій літературі, виносяться за дужки. Відповідно, малодосліджені об'єкти історичної науки подаються в більш цілісному вигляді, ніж насправді.

Крім того, за композиційною структурою екскурсійна література володіє низкою специфічних особливостей, пов'язаних з тим, що простір в ній не організується як реконструйоване середовище історичних подій, а сприймається учасниками екскурсії безпосередньо. Історія, що пропонується туристам – це візуальна історія. Якщо уява екскурсантів при пересуванні цим простором і не “вмикається”, мета екскурсії все ще досяжна, допоки наочність робить досяжними інші суспільно значущі цілі відвідування. Тому простір подається не повністю (як в історичних творах): через нього прокладається маршрут. Він враховує розташування і відстань екскурсантів до різних позицій на маршруті, відтак, він апріорі не співпадає з розповіддю про минуле як таке: автори історичного нарративу теж владні прокладати крізь минуле маршрути, але при цьому вони не скуті наочностю.

Екскурсійна література як така відома ще з античності, але через брак джерел до нас дійшли тільки окремі її вияви (“Опис Еллади” Павсанія) [1]. Середньовіччя взагалі не знає такого жанру: відомі географічні описи тих часів не мали на меті екскурсійних завдань, це повідомлення про чужі землі, створені не для відвідувачів, а для читачів. Лексика цих творів не показує взаєморозташування об'єктів, а дає описову інформацію, практичне застосування якої не обов'язкове [2, с. 108-110 та ін.].

Сучасна екскурсійна література бере свій початок від 1836 р., коли у Лондоні були видані перші путівники Дж. Мюррея для туристів [3, с. 10]. Цікаво, що в їхніх інтересах до “низького” тоді жанру свідомо звернувся видатний мистецтвознавець, професор Оксфордського університету Джон Рескін [3, с. 5]. У викладі Рескіна представлені не лише описи об'єктів на маршруті екскурсій, але і полемічні по відношенню до путівника видавництва Мюррея висловлювання, і більш серйозні концепції творів мистецтва, описаних у путівнику [3, с. 28-31, 33-36, 39-44, 111 та ін.].

В сучасних текстах екскурсій загальноісторичні відомості теж доречні – вони вводять туристів у минулий контекст. Такі відомості подаються і як підготовчі до цілісного сприйняття об’єкту, і синхронізуються з фізичним пересуванням екскурсантів (наприклад, з в’їздом у місто). Екскурсанти спершу бачать об’єкт в цілому і лише в міру наближення до нього – більш детально, виділяючи в ньому окремі частини та сюжети [4, С. 16-19, 30-34; 5, С. 17-24].

В текстах оглядових екскурсій передбачається відмова від лінійного часу, натомість він ділиться на відрізки, залежні від пересування екскурсантів у просторі: кожен з таких відрізків подається окремо від нижньої до верхньої хронологічної межі щоразу – спершу для об’єкту в цілому, потім, в міру пересування маршрутом, до окремих його частин. Таким чином, історичний час у сприйнятті екскурсантів стає залежним від простору, який є і наочним, і уявним водночас. Більш цілісна репрезентація історичного часу можлива в тематичних екскурсіях, де присутній наскрізний сюжет, присвячений історичній події чи постаті, чий перебіг чи біографія визначають просторовий маршрут як маршрут переміщення в часі. Сюжет розпорошується по об’єктах відвідування, і, відповідно, маршрут екскурсії прокладається траєкторією такого переміщення [4, С. 20-27].

Таким чином, простір у літературі для туристів форматується відповідно до завдань екскурсії. Відтак, його представлення лише почасти збігається із завданнями фахівців. В цій літературі потужніше представлена складова, що пов’язана з суспільною та навіть політичною значущістю роботи екскурсоводів. Вона тісніше зв’язана з наочністю, а не уявою, що робить тексти екскурсій мало придатними для ознайомлення з історичним минулим як відірваним від локацій, що в них описані.

Література:

1. Павсаний. Описание Эллады / пер. с древнегреч. С.П. Кондратьева. Москва: Ладомир, 2002. Т.1. 492 с. (Серия “Классическая мысль”).
2. Коновалова И.Г. Восточная Европа в сочинениях арабских географов XIII – XIV вв.: текст, перевод, комментарий. Москва: Восточная литература, 2009. 223 с. (Серия “Древнейшие источники по истории Восточной Европы”).
3. Рёскин Джон. Прогулки по Флоренции. Заметки о христианском искусстве для английских путешественников. Санкт-Петербург: Азбука-Аттикус, 2020. 192 с.
4. “...И мне остается целая жизнь!” (памяти Леоноры Рахлиной посвящается). Киев, 2014. 176 с.
5. Киев. Путеводитель / Л. Рахлина – К.: ПП Горобець, 2008. – 240 с.

*Сігуля Валерія Сергіївна,
студентка, Державний
торговельно-економічний
університет*

*Науковий керівник:
Разіцький Віталій Йосипович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри філософії, соціології
та політології, Державний
торговельно-економічний
університет*

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4148/>

Співвідношення світової та національних культур – одна з найскладніших проблем сучасної культурології. Її розв'язання передбачає з'ясування самого факту існування світової культури як певної цілісності. Прихильники її існування, серед яких такі відомі мислителі як: В.Вернадський, Р.-Дж. Коллінгвуд, А. Швейцер вважали, що світова культура це система духовних цінностей, що виробляються в надрах національних культур, але набувають загальнолюдського значення.

Кожна з більш ніж двох тисяч національних культур, що існують у світі, має свою специфіку, яка і робить її неповторною й унікальною. Ця своєрідність виникає на основі впливу географічного чинника, особливостей історичного шляху народу, взаємодії з іншими етнокультурами [1].

Українська національна культура розвивалася у контексті світового культурологічного процесу, успадковуючи культурні надбання своїх предків, переймаючи та українізовуючи культурні цінності інших народів. Саме завдяки збереженню і продовженню традицій, корені яких сягають культури Київської Русі, став можливим підйом української культури і в XVI – XVII ст., і культурне відродження в XIX ст. Самобутня і старовинна система освіти, яка досягла свого розквіту в добу Козаччини і забезпечила практично суцільну грамотність

населення, давня традиція книгописання, орієнтованість на провідні центри Європи, зокрема на Візантійську культурну традицію, роль України як центру християнства в східнослов'янському світі, а також як центру наук і вищої освіти в добу Козаччини завдяки розвинутій мережі колегіумів, Острозькій та Києво-Могилянській академії, меценатство та державна підтримка культури рядом визначних державників – К. Острозьким, П. Конашевичем-Сагайдачним, І. Мазепою та ін. – все це дозволило піднести українську культуру до рівня світового явища, створити ряд класичних шедеврів у галузі друкарства, архітектури, мистецтва, досягти значних успіхів у науці [5].

Яскравим прикладом того, як національна культура може заговорити мовою світу, є творчість Тараса Шевченка. Порушивши одвічне правило поділу культури на елітарну, яка мусить осмислювати життя і низову фольклорну, Шевченко показав своїм Кобзарем, що народ здатний не лише оплакувати свою долю, але і вибирати її. Це був один із перших у європейській культурі національних і соціальних викликів самодержавству, що мав величезний резонанс і вплив на митців багатьох країн. "Ся маленька книжечка, – як писав І. Франко, відразу відкрила немовби новий світ поезії, вибухла, мов джерело чистої, холодної води, заяснила невідомою досі в українському письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову". У ній українська мова досягла літературної неперевершеності. Поет спростував твердження російських критиків, котрі вважали, що мова українських селян не здатна передавати витончені думки й почуття. Шевченко спростував також погляди свого сучасника українця М. Гоголя, який вважав, що талановиті українці зможуть здобути літературну славу лише в контексті російської літератури. Ці спростування думок русофілів були великим науковим досягненням видатного поета, доказом того, що барвисто-чиста, кришталево-витончена, співоча і разом з тим дотепна українська мова здатна блискуче передавати найширше розмаїття почуттів і думок і що українці не мають ніякої потреби спиратися на російську мову як засіб досягнення величі. Попри Жагучу ненависть до самодержавства, Шевченкова любов до України не була сліпою, ніколи не затьмарювалася неприязню до інших народів, релігій чи небажанням перейняти їх кращий досвід: «Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, свого не цурайтесь» – закликав поет [2].

Кінець XVIII – першої пол. XIX ст. у Європі – це період остаточної кризи старого, феодального ладу та приходу на зміну йому суспільства нового типу. Європеїзація була доволі складною та суперечливою. Відбувалася боротьба між крайностями європеїзації та місцевого традиціоналізму. Згідно із загальноприйнятою дефініцією, під поняттям національного відродження розуміється усвідомлення себе, свого етносу

як нації. Говорячи про національно-культурне відродження, сучасні дослідники часто мають на увазі відродження національних звичаїв, традицій, розширення вживання української мови, створення національної школи, театру тощо [4].

Видатні українці кінця XIX – початку XX ст. добре знали, що тривалі періоди бездержавності нації найбільш руйнівні для її культури. Підпорядкування українського народу іншим державам, політика денаціоналізації, яку здійснювали ці держави стосовно України, спричиняли зниження статусу української мови. ХVII-XX ст. характеризує тенденція обмеження, заборони використання української мови практично в усіх галузях духовної діяльності, її функціонування охоплювало лише сферу спілкування нижчих верств населення, а також сільське середовище. Практично це був період знищення мови, коли її забороняли, принижували статус та престиж, переслідували її носіїв, позиціонували як копію іншої мови [3].

Та українські митці у боротьбі за державу, докладали максимум зусиль до створення якомога повнішої і узагальнюючої історії її культурного поступу. Їх робота не припинялась ні в роки першої світової війни, ні в добу революції, ні у вимушеній еміграції, де опинилась національна еліта після поразки визвольних змагань.

XX ст., як, мабуть, ніяке інше, дуже насичене різноманітними історичними подіями, характеризується різкою зміною політичних режимів, соціально-економічної ситуації. Після першої світової війни відбуваються перші спроби відродження національної української держави – за часів Центральної ради, Гетьманату, Директорії, тобто втілення національної ідеї в життя. Послідовно проводиться політика українізації; підтримка української мови, розвиток української середньої та вищої освіти, книгодрукування; запровадження бібліотек, музеїв тощо.

На початку 20-х років, коли розпочався останній найтрагічніший період українського відродження, в суспільстві, а особливо серед інтелігенції панували настрої оптимізму та надії, пов'язані з певною лібералізацією режиму на початку НЕПу. Підсилювала оптимізм і політика українізації (1923 – 1933), що почала проводитися з ініціативи партійно-радянського керівництва.

В історії культури є численні факти позитивних зрушень на ниві розвитку української освіти, видавництва, літератури, преси, розвитку мови, переходу установ на українське діловодство тощо. Однак від початку і до кінця свого проведення (середина 30-х) ця політична кампанія слугувала для більшовиків переважно прагматичним цілям. Винищення української духовної еліти в 30-х роках відоме як українське розстріляне відродження. Так, тоталітарний геноцид не знищив

української культури, але він різко загальмував її розвиток, спотворив культурний образ нації на довгі роки.

Під час Другої світової війни та у повоєнні роки у творчості багатьох українських митців сколихнулися могутні патріотичні, національні почуття, війна багатьох із них позбавила генетичного страху за життя, і вони почали все частіше вимовляти щире слово правди і любові до Батьківщини. Тенденції розвитку культури в Україні повоєнного часу, здавалося, назавжди були спрямовані тоталітарною владою в русло комуністичної ідейності та класовості [6].

Значною подією у житті української діаспори став вихід циклу лекцій, прочитаних видатними вченими-емігрантами для студентів Українського технічно-господарського інституту у Чехословаччині під загальною назвою –«Українська культура» (публікація кінця 30-х рр., 1940, 1947, 1948). Організатором збірника та автором більшої частини матеріалу був Дмитро Антонович – видатний політичний, громадський діяч доби УНР, письменник, мистецтвознавець. Базовою основою книги були новітні, на той час, концепції західної культурології. Не поділяючи ідеалістичних концепцій та теорій локальних культур, Антонович вписує українську культуру у європейський духовний простір, застосовуючи до неї ті ж самі схеми систематизації і періодизації. Як знавець історії мистецтва, вчений наводить численні приклади українських пам'яток візантійсько-романського, готичного, ренесансного, барокового стилю з їх місцевими особливостями. Світова і національна культура постають у динамічному процесі переплетіння, взаємозв'язків і взаємовпливів. Чим відкритіша національна культура до світу, вважав Антонович, тим вона багатша і життєдайніше [7].

Початок нової хвилі боротьби за відродження української культури припав на другу половину 80-х років, що була пов'язана з процесами демократизації та перебудови в СРСР. Розгорнувся масовий рух за відродження української мови та створення необхідних умов для її вільного розвитку як державної. При активній участі колишніх шістдесятників та дисидентів було створено Народний Рух України. За участю рухівців підготовлено документи, що закладали підґрунтя самостійної держави – Закону про мову, Декларації прав національностей, Декларації про державний суверенітет України, Акту проголошення незалежності України [6].

Незаперечним є те, що ідея незалежності, проголошена в Акті 24 серпня 1991 року, визріла не у владних структурах і кабінетах чиновників, а насамперед у серцях мільйонів наших співвітчизників, яким повернули національну гідність. Новий етап у розвитку української культури пов'язаний зі створенням у 1991 році незалежної держави України.

24 лютого 2022 року – дата повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, що стало новим етапом російсько-української війни, розпочатої в 2014 році. Під час бойових дій багато об'єктів культурної спадщини України були знищені, пошкоджені або потрапили під загрозу.

Та попри все, повномасштабне вторгнення російських військ на територію України стало каталізатором багатьох культурних процесів. Небувале зростання рівня зацікавленості історією нашої країни, масовий перехід на українську мову та докорінна зміна ставлення до української ідентичності. З попелу війни постало й мистецтво. Письменники, музиканти, режисери, дизайнери, скульптори, художники та ілюстратори всього світу шукають натхнення в образах сучасних героїв, бійців ЗСУ та територіальної оборони, відбивають у своїх роботах силу і мужність українського народу, його любов до рідної землі, віру в перемогу та пекучий біль трагедії, яка прийшла на нашу землю.

Українські митці представлятимуть нашу країну на світовій арені єдиним фронтом, спільно формуючи її новий бренд. Вони продовжать бути у світовому мейнстрімі, демонструючи українські духовні та культурні цінності. Імідж України поступово відходить від образу країни, яка потребує допомоги. Вона вже стала краєм сміливих і талановитих людей [8].

Отже, підіб'ємо підсумки, незважаючи на відсутність власної державності, єдиної культурної національної політики, еміграційних процесів впродовж тривалого періоду часу аж до здобуття Україною незалежності, українська культура змогла зберегти духовний генофонд нації, і продовжує його відстоювати до сьогодні. Відомий дослідник української культури І. Огієнко зазначав, що українській культурі з самого початку були властиві відвертість світу, відсутність ксенофобії (боязні чужого) і гуманізм. В історії культурного становлення України найбільший вплив мала Європа. Тому українська культура становить невід'ємний елемент європейського культурного простору, історії та культури. Це означає, що у її розвитку можна простежити всі етапи європоцентристської схеми історії, котрі на українському ґрунті набували особливої форми. Як явище історичне українська культура фіксує особливий шлях творчих пошуків і здобутків українців на різних етапах становлення. Такі здобутки утримують віковий досвід попередніх поколінь, трансформованих у сьогодення бажаннями та діями всіх українців єднатись заради спільного блага України і процвітання нашої домівки, нашої Батьківщини.

Використані джерела:

1. Співвідношення національної і світової культури. Місце української культури в контексті світової. URL: <https://naurok.com.ua/spivvidnoshennya-nacionalno-i-svitovo-kulturi-misce-ukra-nsko-kulturi-v-konteksti-svitovo-50742.html> (Дата звернення: 02.11.2022)
2. Роль творчості Т.Г. Шевченка у становленні української культури. URL: https://pidru4niki.com/19110522/kulturologiya/rol_tvorchosti_shevchenka_stanovlenni_ukrayinskoji_kulturi (дата звернення: 08.11.22)
3. Мова в системі української культури: URL: https://pidru4niki.com/1597012256997/kulturologiya/mova_sistemi_ukrayinskoji_kulturi (дата звернення: 03.11.22)
4. Суспільно-політичний та національний рухи на Україні в кінці XIX – на початку XX століть. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4698/> (дата звернення: 08.11.22)
5. Місце української культури в контексті світової. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30444/> (дата звернення: 03.11.22)
6. Українська культура XX ст. URL: <https://uahistory.co/lesson/ukraine-culture-history-lections-2014/9.php> (дата звернення: 08.11.22)
7. Дмитро Антонович. URL: <http://litopys.org.ua/cultur/cult28.htm> (дата звернення: 08.11.22)
8. Відродження України: як розвиватиметься українська культура після війни. URL: <https://elle.ua/ludi/novosty/vdrodzhennya-ukrani-yak-rozvivatimet-sya-ukranska-kultura-pslya-vyni/> (дата звернення: 04.11.22)

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

*Федосенко Максим Борисович,
викладач кафедри «Дизайн»
Харківської державної академії
дизайну та мистецтв,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДИЗАЙНУ ВИРОБІВ З ПАП'Є МАШЕ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4157/>

Проблемам пізнання світу за допомогою різних гносеологічних форм приділяє увагу багато дослідників. Як відомо, однією з основних форм пізнання навколишнього середовища є мистецтво. В сучасних умовах розвитку світового промислового дизайну сформувались певні моделі стилістичних тенденцій напрямів дизайну виробів з пап'є маше.

Дизайн відіграє в цьому процесі дуже важливу роль. Оскільки широкий діапазон його видів (промисловий дизайн, образотворчий дизайн, дизайн інтер'єру, архітектурний дизайн) дозволяє вивчати всі різновиди форм дійсності. При цьому матеріали та техніки бувають різними та специфічними щодо кожного виду. Практичний досвід свідчить, що поєднує всі види дизайну звичайний папір. Адже саме він має необхідну фактуру, текстуру та пластику для створення різних видів виробів (від пласкої однофігурної до складних багаторівневих просторових, що містять різні форми та фігури).

Однією з найдоступніших технологій виготовлення дизайнерських декоративних виробів є техніка «Пап'є-маше». Вироби з пап'є-маше можуть бути деталями декору, так і технікою декорування виробів. Пап'є-маше – стародавнє мистецтво. В області декоративного оформлення пап'є-маше цінується за простоту та доступність технологічного процесу, в дизайні інтер'єрів – як екологічно чистий дешевий матеріал, вироби з якого відрізняються міцністю та легкістю, можуть мати безліч декоративних форм, різних розмірів, а за необхідності легко реставруються.

Фахівцям відомо, що сучасні тенденції в дизайні інтер'єрів приміщень відображають події, які відбуваються навколо нас. Саме культурно-естетичні, морально-духовні цінності, темп і спосіб життя людини впливають на те, яким би вона хотіла бачити своє приміщення, де твори образотворчого мистецтва повинні знайти своє місце

розташування, не порушуючи при цьому концепцію загальної гармонії простору, а людина повинна відчувати себе комфортно [1].

Зокрема, М. Демессіє (2017) у своєму дослідженні щодо основних функцій дизайну зазначає, що «дизайн як окремий вид діяльності сформувався завдяки інтеграції та взаємовпливу на його еволюцію багатьох історично обумовлених факторів, що відносяться як до науково-технічної, соціально-економічної, так і до соціально-культурної сторін прогресу» [2].

Сюжетна лінія та матеріал, з якого виготовлений предмет інтер'єру, також можуть стати визначальними. Це більше стосується предметів оздоблення, скульптур (зі скла, дерева, пап'є-маше тощо), оскільки від матеріалу залежить, наскільки даний предмет інтер'єру чи скульптура пасує до того чи іншого стилю. Стильними є використання в сучасному дизайні, в тому числі і інтер'єрі екологічних та практичних варіантів наприклад (світильник, торшер, абажур) зроблених з пап'є-маше.

Як приклад даних виробів заслуговують на увагу паперові світильники французьких дизайнерів Sophie Mouton-Perrat et Frédéric Guibrinet (Софі Мутон-Перрат и Фредерик Гибруне), що створюють з пап'є-маше цікаві світильники [3] (Рис.1).

Рис.1

Також, як приклад, стільці, вази та світильники з бамбукового паперу, що створено дизайнерським тріо міжнародних талантів студії PINWU (китайського дизайнера Чжан Лея, німецького дизайнера меблів Крістофа Джона та сербського дизайнера меблів і простору Йовани Богданович) представляє та заново відкриває старовинні техніки, майстерність і місцеві матеріали, щоб надати форми сучасній колекції меблів (Рис. 2) [4].

Рис. 2

Сучасні дизайнери та митці у своїх роботах намагаються звернути увагу суспільства на глобальні екологічні проблеми людства, аби люди були більш свідомими та розумними у своїх вчинках. Встановлено що у своїх творах, задля підкреслення драматизму екологічного питання, дизайнери промислових виробів застосовують екологічні матеріали, вторинну сировину, папір. Саме це і стало поштовхом для нової тенденції у дизайні виробів, які використовуються в інтер'єрі, в оздоблені приміщень застосовувати технологію пап'є-маше.

Література:

1. Ясенєв, О., Дубовий, О. Сучасні тенденції використання творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 4 (2). 2021. С. 226-235 URL: <https://doi.org/10.31866/2617-7951.4.2.2021.246842>
2. Демессіє, М. К. Сучасні тенденції та перспективні напрямки у формуванні дизайну інтер'єрів. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. № 2. 2017. С. 138-142
3. Sophie Mouton-Perrat et Frédéric Guibrinet. URL: <https://www.papieraetres.com>
4. Pinwu design team re-interprets ancient chinese crafts from Yuhang, near Hangzhou. *Archipanic*. № 13. 2016. URL: <https://www.archipanic.com/pinwu>

*Дем'янець Дар'я Юріївна,
студентка 2-го курсу
магістратури спеціальності 035
Філологія, Навчально-науковий
інститут філології та
журналістики Таврійського
національного університету
імені В. І. Вернадського*

*Науковий керівник:
Мікіна Олена Геннадіївна,
кандидат філологічних наук,
доцент, Навчально-науковий
інститут філології та
журналістики Таврійського
національного університету
імені В. І. Вернадського*

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ «ТВАРИНА» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4182/>

У своїй більшості ідіоматичні вирази створювалися народом, тому вони пов'язані з повсякденними турботами і клопотами простих людей. Ще наші пращури вірили, що між людьми і тваринами існує якийсь споріднення. А племена обирали тварину і робили її своїм символом – тотемом. Після цього тварину не можна було вбивати. У результаті одомашнення, тварини почали жити разом з людьми і це спричинило їх постійну взаємодію, і люди почали приписувати тваринам певні характерні риси, які властиві людині, на основі своїх спостережень за представниками фауни [1, с. 3].

Найменування тварин (зооніми) – один з найдавніших пластів лексики в усіх мовах світу. Під зоонімами ми розуміємо лексичні одиниці, які є прямими найменуваннями тварин [2, с. 5]. Прагнучи охарактеризувати свою поведінку, відчуття, характер, люди вдавалися до порівняння з тим, що їм було найближче і схоже на них у тваринному світі. Внаслідок цього в мовах різних народів ми знаходимо велику чисельність уподібнень, прислів'їв, приказок і фразеологізмів, що

включають у свій склад зооніми. Фразеологізми з зоонімами вважаються однією з найчисельніших груп фразеологічного фонду.

Назви тварин представляють багатий матеріал для аналізу з точки зору конотативних значень, оскільки практично кожна несе в собі емоційну оцінку, що лягає в основу метафоричного порівняння [3, с. 58].

Фразеологізми з компонентом, що позначає тварину, є яскравим виразником ментальності народу, інтелектуальних цінностей, особливостей культурних надбань, історії та побуту певної нації.

Зооніми можуть виконувати різні функції в мові, наприклад, відображати ознаки і властивості людини, пор.:

1. *colombe* «голуб» – *doux comme une colombe*, що у перекладі означає «ласкавий як голуб» (прикладі фразеологізмів подаються за [4]);

2. *ours* «ведмідь» – *vivre comme un ours*, що дослівно перекладається як «жити як ведмідь» і означає «жити відлюдником»;

3. *renard* «лисиця» – *il est rusé comme un vieux renard*, що перекладається як «він хитрий як лисиця».

У стійких сполученнях будь-якої мови часто можна знайти відображення національної свідомості, оскільки мова – це пам'ять народу. У цьому відношенні фразеологічні одиниці являють собою особливий інтерес, тому що, несучи в собі додаткове значення, мають яскраве національне маркування для іноземця. Таке маркування називають національно-культурною специфікою.

Подібні образні вислови особливо складно перекладати на іншу мову. Крім того, що фразеологічні одиниці самі по собі важко піддаються перекладу у зв'язку з проблемою сприйняття, розуміння одиниці, відображення її експресивно-стилістичної функції, переклад стає ще складніше у тих випадках, коли фразеологізм відрізняється національно-культурною своєрідністю.

Інтелектуальну тупість, а також упертість ми передаємо такими словами, як «баран», «осел», «козел»; у французькій мові ця ознака закріплена за такими найменуваннями тварин, як «осел» – *un âne*, «віслючка» – *une bourrique: âne baté* – «набитий дурень», *les ânes parlent latin* – «дурні люблять говорити пихато», *faire tourner en bourrique* (букв. «перетворити на віслючку») – «зводити з розуму». Слово баран для більшості європейців також пов'язується з упертістю та дурістю, а от китайці бараном називають м'яку, лагідну і добру людину.

Найпоширеніший зоонім, який містить широкий конотативний ореол, – слово «свиня», що має негативну конотацію неохайності, невихованості, нахабності у багатьох мовах (укр. «брудний», «п'яний як свиня»; рос. «подложить свинью» або фр. *jouer un tour de cochon* – «підкласти комусь свиню», тобто «підставити когось»). Тоді як у німецькій мові це поняття, навпаки, виявляє позитивну конотацію, що

втілилась у такому звороті, як *Schwein haben*, що означає «мати удачу». Свиня для німців – це і прибуток, і багатство.

Національно-культурна специфіка конотації усвідомлюється так само глибоко, як і будь-який інший національно-культурний тип знання. Тому неможливо опанувати особливості певної культури, не орієнтуючись у символах і конотаціях, якими представники цієї культури оперують. Передусім це стосується схожих і тим більше омонімічних за семантикою символічних для різних культур найменувань. Характерним є приклад неоднозначності конотативного потенціалу зооніму «змія» у різних культурах. Якщо в багатьох європейських мовах це слово виявляє негативну конотацію підступності, що втілюється у переносних значеннях слів (укр. змія – підступна людина; англ. *Snake* – зрадник) або у фразеологізмах (укр. *зелений змії* – алкоголь; рос. *пригреть змею на груди* – довіритися зрадникові; фр. *réchauffer un serpent sur son sein* – пригріти змію на грудях), то у східних (наприклад, у японській) це ж поняття, навпаки, буде виявляти позитивну конотацію, оскільки змія в Азії – символ мудрості та краси.

Фразеологізми з компонентом-зоонімом співвідносять характер тварини з характером людини, її особистісними якостями. У таких фразеологічних одиницях виявляється досвід людини, поведінка та головні риси її вдачі. Тварини завжди були поряд з людьми для того, щоб приносити їм користь. Сюди відносимо свійських тварин, які допомагали утримувати родину і працювати, та домашніх – для компанії. У результаті маємо велику кількість фразеологізмів з компонентом-зоонімом, що несуть у собі культуру і національний менталітет народів.

Список посилань на джерела:

1. Бойко В. М. Структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2007. – Вип. 36 – С. 5. Голубовська, І. О. (2003).
2. Дубравська З. Р. Зооніми як окремі лексичні одиниці та як компоненти сталих виразів / З. Р. Дубравська. – Дрогобич: «Young Scientist», – № 3.1 (55.1). 2018. – 5 с.
3. Салата І. А. Особливості семантичного й прагматичного аспектів зооморфних фразеологізмів в англійській та українській мовах / І. А. Салата // Філологічні студії. – 2010. – Випуск 5. – С. 57-64.
4. Rey A. et Chantreau S. Dictionnaire des expressions et locutions. – P., 1984. – 289p.

*Сеньків Ірина Дмитрівна,
асистент кафедри теорії
і практики перекладу,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4189/>

У зв'язку з відмінностями культур і мов деякі назви фільмів неможливо перекласти дослівно. Це пов'язано як з реаліями, так і з наявністю специфічного мовного матеріалу – фразеологізмів, авторських окказіоналізмів, омонімів, тощо. Часто при їх перекладі, для збереження прагматичного смислу оригінальної назви застосовується адаптація.

Поняття адаптації охоплює набір перекладацьких операцій, результатом яких є текст, який не повністю визнається перекладом, але певним чином відображає оригінальний текст у повному його обсязі та відповідає очікуванням реципієнта [8, с. 96-102].

Найвідоміше визначення було сформульоване Ж. Віне та Ж. Дарбельне у 1958 році. Вони розглядали адаптацію як перекладацьку процедуру: адаптація – це процедура, що може використовуватись у випадках, коли контекст оригінального тексту не існує у культурі цільового тексту, вимагаючи певну форму перетворення [60, с. 157].

Ми розглядаємо адаптацію як набір певних перекладацьких операцій для відтворення оригіналу із збереженням його прагматичного ефекту, беручи до уваги мовні, соціальні і культурні особливості цільової аудиторії. Для перекладу фільмонімів перекладач може застосовувати прагматичну та жанрову адаптацію. Причиною застосування прагматичної адаптації є те, що еквівалентне відтворення фільмоніма не завжди забезпечує передачу його прагматичного потенціалу. Це зумовлено тим, що реципієнти фільмоніма належать до різних культур, відтак те, що цілком зрозуміле глядачам оригіналу, може бути незрозумілим глядачам перекладу, внаслідок відсутності у них необхідних фонових знань. Або ж у фільмі наявні елементи, які неможливо дослівно перекласти на цільову мову, наприклад фразеологізми, сленг, гра слів, тощо. В обох випадках перекладачеві доводиться вдаватися до прагматичної адаптації – вносити у назву необхідні зміни, які забезпечать адекватне розуміння та передачу прагматичного потенціалу назви фільму.

За В. Демещю до умов застосування перекладацької адаптації належать такі:

- 1) прагматична функція тексту стає домінантною;
- 2) текст перекладу зорієнтовано на стереотипи очікування носіїв мови реципієнта та культури реципієнта;
- 3) ступінь віддаленості/близькості мов і культур, що контактують, визначає наявність/відсутність стереотипів очікування того чи іншого прагматичного типу тексту [9, с. 20].

У випадку прагматичної адаптації важливою є орієнтація на реципієнта. Тому перекладач може як додавати роз'яснювальну інформацію, так і навпаки, вилучати елементи, які на його думку є надлишковими або зайвими. Лише у такому випадку вдасться досягнути бажаного комунікативно-прагматичного впливу на цільову аудиторію.

Наприклад драма «360» (2011) була перекладена українською мовою як «Калейдоскоп кохання» із застосуванням прагматичної адаптації. У назві ця цифра досить символічна і розуміється як 360 градусів, тому що фільм розповідає про групу людей із різних соціальних прошарків, різних міст та країн – Відня, Парижа, Лондона, Берліна, Денвера та їхні стосунки один з одним, що перетинаються впродовж фільму. Проте навряд чи така назва була б зрозумілою для цільової аудиторії чи привернула увагу, тому перекладачі вжили слово *калейдоскоп*, яке в українській мові використовується в переносному значенні як *швидка зміна явищ, осіб, подій*. Таким чином воно краще передає прагматичний зміст назви, а слово кохання уточнює, про які саме стосунки йтиме мова.

Яскравим прикладом є відома романтична драма, знята за романом Ніколаса Спаркса, – «The Notebook» (2004). В українській мові слово *notebook* має такі відповідники: *записна книжка, записник; блокнот*, а означений артикль взагалі важко передати, адже в українській мові він відсутній. Тому дослівний переклад цієї назви звучав би незрозуміло та дивно, не кажучи вже про те, що він зовсім не передавав би прагматичний потенціал оригінальної назви. Саме тому в українському прокаті фільм вийшов під назвою «Щоденник пам'яті». Слово *щоденник* досить близьке за семантичним значенням до слова *блокнот*, а словосполучення *щоденник пам'яті* нашоухує глядача на думку, що це не просто щоденник, а річ, що має певну нематеріальну цінність. У стрічці літній чоловік читає одну й ту ж історію із свого записника жінці. Згодом ми дізнаємось, що це його дружина, яка втратила пам'ять. Вона згадує, що поряд її чоловік, лише ненадовго – завдяки історіям їхньої молодості із записника.

Невдалим прикладом прагматичної адаптації вважаємо переклад фільмоніма «The Shawshank Redemption» (1994) – «Втеча з Шоушенка». Словниковими відповідниками слова *redemption* в українській мові є: *порятунок, звільнення, визволення; спокута*. Проте перекладачі вирішили не використовувати їх, а натомість розширили когнітивну інформацію. Це призвело до того, що назва фактично розкриває глядачу сюжет фільму. Адже вже на початку фільму стає відомо, що Шоушенк – це в'язниця, тому глядач вже з перших хвилин очікує, що відбудеться якась втеча.

Ще один випадок застосування прагматичної адаптації – британський фільм «Trainspotting» (1996). У ньому чотирьох друзів об'єднує залежність від наркотиків, а оскільки живуть вони на околицях Единбургу, біля старого покинутого залізничного вокзалу, то використовують його у власних цілях. Під час одного з їхніх візитів хтось іронічно запитує їх, чи бува не на поїзди вони прийшли подивитись, тому що *trainspotting* – це хобі, під час якого людина відстежує поїзди та записує номер кожного локомотива. Це й дало назву фільму. Оскільки в Україні таке хобі практично не відоме, то дослівний переклад не тільки не давав би ніякого уявлення про зміст фільму, а й був би зовсім не відомим пересічному глядачеві. Натомість перекладачі вирішили застосувати у назві асоціацію про наркотичну залежність зі словом голка і переклали назву як «На голці».

Невдалим прикладом використання прагматичної адаптації вважаємо і переклад назви фільму «Inception» (2010). У цьому науково-фантастичному трилері термін *inception* означає процес зародження ідеї, розміщення її в чужій свідомості, тобто адекватними є відповідники *вкорінення, проникнення, впровадження, зародження*. Натомість українські перекладачі чомусь вирішили обрати найперший у словниковому ряді відповідник цього слова і переклали назву як «Початок».

Таким чином, прагматична адаптація передбачає внесення до назви необхідних змін, які забезпечать адекватне розуміння та передачу прагматичного потенціалу назви фільму, особливо у випадку, якщо дослівний переклад недоречний. Загалом у перекладі кінотексту та назв кінострічок останніх років прослідковуємо тенденцію до відтворення прагматичного потенціалу назви, а не просто еквівалентного перекладу. Проте успішність відтворення цього потенціалу багато в чому залежить від лінгвокультурної та перекладацької компетенції перекладача.

Література:

1. Демецька В. В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології. *Вісник Сумського держ. ун-ту. Сер. Філол. науки.* 2007. № 1. С. 96-102.
2. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2008. 27 с.
3. Vinay J. P. *Stylistique Comparee du Francais et de l' anglais. Medofe de traduccion.* Paris. Didier et Montreal, Beauchemin, 1958. 331p.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

*Хижняк Лариса Михайлівна,
доктор соціологічних наук,
професор, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна*

*Хижняк Олександр
Володимирович,
доктор соціологічних наук,
доцент, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна*

ВІДКРИТІ ДАНІ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4185/>

Розробка та втілення ідеї відкритих даних актуалізує науковий супровід безпекової політики в реальному, віртуальному та змішаному комунікативних просторах. Принцип відкритості сприяє доступності інформації і довірі до різних акторів, він визначний у діяльності державних, наддержавних, комерційних інституцій у різних сферах (політики, економіки, культури). Відкриті дані і відкритий доступ – важливий елемент електронного урядування, адже доступність інформації підвищує рівень прозорості діяльності урядових установ, є засобом підвищення довіри населення до влади. Прикладом слугують система електронних державних закупівель «Prozorro», декларації державних службовців тощо.

Під відкритими даними зазвичай розуміється публічна інформація, до якої є вільний доступ. Вони є інформатором для громадян про суспільні процеси, а також елементом електронної демократії [1], а в умовах децентралізації стають фактором розвитку територіальних громад [2]. Разом з тим у науковців викликає занепокоєння стан кіберзахисту інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури [3]; пропонуються правила захисту інформаційних ресурсів у віртуальному комунікативному просторі [4].

Хоча на відкриті дані, як правило, не поширюються обмеження, які накладає на інформацію обов'язкова ліцензійність, конфіденційність та безпечність, вони можуть мати як суспільно безпечні, так і небезпечні прояви і наслідки (таблиця 1).

Таблиця 1. Суспільні наслідки використання відкритих даних в комунікативному просторі*

Суспільно безпечні (позитивні) наслідки	Суспільно небезпечні наслідки
генерування нових ідей щодо прозорості відносин в системах «держава – громадянське суспільство», «держава – особистість»; сприяння участі громадян у демократичних інститутах та процесах	суспільно непідконтрольне використання відкритих даних для впливу (тиску) на індивідів, групи, спільноти, в тому числі зі злочинними намірами
вони не є власністю будь-кого, ніхто не має права виключного контролю над ними, можливості порушувати доступність їх формату	втрата певних життєвих шансів і можливостей для деяких осіб, груп, організацій
можливість попередження (подолання) конфліктів, викликаних дефіцитом суспільно значущої інформації про індивідів, групи, спільноти	зростання напруженості (міжнародної, регіональної, локальної) внаслідок недотримання (порушення) норм анонімізації
ресурс у боротьбі з корупцією та службовими зловживаннями чиновників, компонент системи запобіжника корупційним діям	можлива шкода конкретним індивідам або навіть цілим націям; недостатній захист легальних активів (ресурсів) окремих осіб, груп, організацій
розкриття потенціалу відкритих даних (інформаційно-комунікативного, управлінського тощо) для боротьби з фейками	загроза втрати особою, групою, спільнотою контролю над приватною інформацією
ідентифікація проблем низько ресурсних осіб, груп, спільнот, що потребують соціального захисту	необґрунтоване (надмірне або недостатнє) втручання у приватну сферу
підвищення доступності до різноманітних послуг (соціальних, адміністративних, комунальних, медичних, освітніх тощо)	можливість встановлення черги, привілеїв при використанні даних
досягнення відповідної викликам часу інституційної і суспільної підтримки осіб, організацій	недостатнє врахування в безпековій політиці соціальних аспектів (ризиків) використання відкритих даних

* складено авторами на основі аналізу наукових джерел

У цифровому суспільстві важливі відкриті дані і відкритий доступ в системі державних послуг, при запровадженні електронного документообігу, інформаційному забезпеченні участі громадян у прийнятті рішень на рівних рівнях. Ці аспекти суспільної життєдіяльності мають відповідне законодавче регулювання, що базується на наукових дослідженнях [5; 6].

Перспективою подальших досліджень імплементації концепту відкритих даних в різних сферах, а також втілення принципу відкритості в різних соціальних практиках в умовах швидкого поширення даних у віртуальному світі, особливо в глобальній соціальній мережі, потребує дослідження комунікативних ризиків відкритих даних.

Література:

1. Дубас О. П. Електронна демократія: сутність і перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2022).
2. Публічні послуги та електронні сервіси для жителів ОТГ: приклади, посилання, статистика [Електронне джерело]. Режим доступу: <https://cid.center/23765432345-2/> (дата звернення: 20.12.2022).
3. Семенченко А. І. Концептуальні засади огляду стану кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури/ А.І. Семенченко, Д.В. Мялковський, Т.В. Станіславський. *Стратегічні пріоритети*. 2018. № 48(3-4). С. 36-45.
4. Безпека в Інтернеті: найпростіші правила захисту даних. BBC News Україна, 2020. [Електронний ресурс] URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-51444737> (дата звернення: 19.12.2022).
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 (дата звернення 19.12.2022).
6. Закон України «Про захист персональних даних» № 34 від 2010 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 19.12.2022).

*Вербицька Анастасія Ігорівна,
студентка, Чернівецький
національний університет
ім. Ю. Федьковича*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4159/>

Пізнання і відображення всього розмаїття і складності політики, політико-правових явищ, політичних інститутів і процесів базується на методології як складній системі принципів, методів, процедур, операцій і засобів політичного аналізу [1]. Питання про те, чи можна досліджувати політику науково, відкриває предметне поле для хвилі вивчення: політична наука просто не в змозі передбачити бурхливі події останніх кількох років, і усвідомлення того, що складність людської поведінки не може бути зменшена до емпіричних даних стало надто зрозумілим.

Передбачувана здатність кількісно вимірюваних досліджень, здається, була збільшена; ми не можемо просто відтворити вибори чи провести експерименти з людською поведінкою, які можна відтворити, але кількісні дані все ще можуть відігравати певну роль у політиці. Наприклад, можна статистично визначити, які стратегії з більшою ймовірністю приведуть до перемоги на виборах, і принаймні в короткостроковій перспективі ймовірно, що успіх цих стратегій залишатиметься стабільним. Актуальність політичної діяльності в нашому житті посилює наше бажання дізнатися про неї якомога більше за допомогою науки.

Як політично заангажовані індивіди, наш вибір тем дослідження неминуче відобразатиме наші власні політичні та моральні пріоритети, а спосіб, у який це дослідження сформовано та проведено, обов'язково відобразатиме припущення, які – незалежно від того, дотримуються вони свідомо чи ні – залишаються політичними. Політологія відображає ідею про те, що політика має бути прагматично вимірюваною сутністю, на яку не впливає мислення, тоді як політична філософія спирається на те, яким має бути світ на думку теоретиків. Якщо визнати, що політичне знання ніколи не може бути аполітичним і ціннісно нейтральним, і що все,

що ми дізнаємося з політичних досліджень, має величезний потенціал бути упередженим, ми повинні активно включитися в критичне мислення, щоб протистояти обмеженню «правди», яку ми сприймаємо як належне. Враховуючи це, ми стикаємося з фаталістичною істиною: політична наука є упередженою, і ми ніколи не будемо впевнені в отриманих знаннях. Ідеологічні впливи непомітно впливають на теорію – хоча ми можемо цього не усвідомлювати. Упередженість дослідників є методологічною проблемою, яка очевидна в опитуваннях та опитуваннях громадської думки – методах дослідження в рамках політології, які просто прагнуть повідомити нам про «громадську думку» в суспільстві, в якому ми живемо. Методологія, яку використовують теоретики, залежить від їхнього концептуального погляду на світ і того, як вони вирішують відповісти на запитання про те, з чого складається політика, що ще більше ускладнює здатність політології створювати престижні провідні світові теорії.

Отже, політологія є динамічною, універсальною, всеохоплюючою дисципліною, що зумовлено заплутаністю соціальної та політичної реальності. Однак саме цей еkleктизм загрожує емпіричному авторитету, на який претендує предметне поле. Розв'язання питання про те, що насправді являє собою політичне знання, навряд чи знайде остаточну відповідь у найближчому майбутньому, оскільки існують різноманітні конкуруючі уявлення щодо того, якою може бути відповідь.

Література:

1. Бабкіна О.В. Методологія дослідження політичного життя суспільства. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2009. 3 с.

*Кириченко Єлизавета Андріївна,
магістрант 2 року навчання
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»,
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили*

ФЕМІНІСТИЧНІ ТЕОРІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИМІРУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4167/>

Міжнародні відносини як дисципліна, та як система в якій живуть мільярд людей більше не обертається навколо традиційних питань міждержавних відносин – воєн, безпеки та озброєнь, та приділяє на разі більше уваги питанням етнічної ідентичності, економіки та громадянського суспільства, зокрема, гендерному чиннику. Після завершення холодної війни, та розчаруванню багатьох у реалістичній теорії міжнародних відносин, яка розглядалась як патріархальна та недостатньо широка, почалось зростання ролі феміністичної теорії міжнародних відносин. *Актуальність дослідження* цього питання, полягає в обґрунтуванні необхідності нового підходу до розгляду міжнародних відносин з точки зору гендерного чинника і аналізу існуючих теоретичних підходів до цього.

Метою роботи є визначенні основних феміністичних теорій як теоретичної основи дослідження гендерного виміру міжнародних відносин.

Феміністичні теорії міжнародних відносин процвітали протягом останнього десятиліття, про що свідчать численні та різноманітні феміністичні внески у цю сферу. Глобальну роль на розвиток феміністичної теорії відіграла дослідниця Дж. Енн Тікнер, яка в своїй праці «Гендер у міжнародних відносинах», розглядала сучасні феміністичні погляди на міжнародні відносини, та зазначала, що феміністична теорія заснована на історичному та соціальному аналізі, чим хоче пояснити причини, через які жінки мають підлеглу роль в соціально-політичних питаннях [1, 37 с.]. Через, те що представники фемінізму вели між собою багато теоретичних дебатів з приводу

критичних питань гносеології, онтології, методології та етики, було утворенно велику кількість феміністичних теорій, серед яких Дж. Е. Тікнер виділила найбільш відомі:

- ліберальна (традиційна) – почала розвиватись в XVII столітті, і була заснована на тому, що людина має оцінюватись не за статтю, а за її потенціалом, можливості розвитку якого мають бути рівними для кожного члена суспільства, що має досягатись за допомогою гендерно рівних законів, які гарантує держава.

- радикальна теорія – почала свій розвиток в кінці XX століття, критикуючи ідеї ліберальної теорії, та доводячи – роки пригнічення жінок, та позбавлення їх прав, не може бути викорінено лише зняттям правових законів, адже патріархальна влада ніколи не дозволить жінкам, зайняти рівну до них позицію.

- постмодерністська теорія – засуджує обидвох своїх попередниць, адже формуючись в 1960-1970-тих роках вона включила в «дискусію» представниць «третього світу», які тільки нещодавно позбулись «колонізаторів». Таким чином, феміністична теорія перестала торкатись лише міжстатевих відносин, а зачепила міжрасові та міжкласові, характеризуючи вище названі теорії, як ті що були породжені західним імперіалізмом, заснованим на патріархальних засадах, і не здобуває не рівність для всіх, а додаткові привілеї для себе [2, 51-67].

Кожна з цих теорій тим чи іншим чином вплинула на сучасну систему міжнародних відносин. Так, за концепцією ліберального фемінізму, жінки отримали більше владних повноважень, та «відкрили для жінок двері» у висуванні на посади президентів, прем'єрів чи послів, а також збільшили присутність жінок у військовій сфері. Проте, нажаль, як і було спрогнозовано представниками радикального фемінізму, так звана патріархальна влада, та суспільство не дало цьому явищу стати дійсно ефективним, впровадивши феномен «скляної стелі», та охарактеризувавши жінок занадто м'якими та емоційними для участі в військову та політичному керівництві. Це призвело до того, що представники радикального фемінізму, вирішили використати реверсивну психологію, кажучи, що маскуліність – яку прийнято вважати основою влади, несе жорстокий характер, що протягом тисячоліть породжував війни та голод по всьому світу [3].

У висновку можна сказати, що всі ці теорії, досить наочно показують розвиток феміністичного руху в світі, яка починається з досить лояльного твердження про зрівняння прав жінок та чоловіків, потім посувається до позиції, що необхідними є глобальні зміни в спочатку побутових сферах (усунення стереотипів, усунення акценту на гендерно забарвленому вихованні), та завершується також досить радикальною, для того часу позицією – необхідність забезпечення рівних прав всім членам

суспільства. Саме це певним чином, проектує проблему, через яку неможливо створити повноцінну феміністичну концепцію міжнародних відносин, що буде відображати інтереси, якщо не всіх то хоча б більшості членів суспільства. Не дивлячись на те, що за умови існуючих протирічч, та несприйняття феміністичних теорій, певними членами суспільства, їх розвиток розширив права людини загалом, та розширив знання про суб'єкти міжнародних відносин, зробивши присутність жінок більш «помітною» в міжнародних відносинах.

Література:

1. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л. Р. Наливайко, Київ: «Хай-Тек Прес», 2018. 348 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4374/1/GENDER_.pdf
2. Тикнер, Дж. Энн.. Мировая политика с гендерных позиций. Проблемы и подходы эпохи, наступившей после «холодной войны». 2006 URL: <https://lawbook.online/otnosheniya-mejdunarodnyie/mirovaya-politika-gendernyih-pozitsiy.html>
3. Shepherd L. J. Gender Matters in International Relations // E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2010/02/20/gender-matters-in-international-relations/>

*Костюк Вероніка Сергіївна,
студентка, Державний
торговельно-економічний
університет*

УКРАЇНА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ У ВІДРОДЖЕННІ РОСІЄЮ «МОГУЧОГО СОЮЗУ»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4149/>

З початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року російські війська зрівняли з землею велику кількість українських міст та сіл, вбиваючи, гвалтуючи, піддаючи тортурам, депортуючи і тероризуючи цивільне населення. За цими актами насильства криється моторошна путінська логіка «демлітаризації та денацифікації», спрямована на знищення української національної ідентичності та руйнування сучасної України як незалежної країни.

Протягом багатьох років президент держави-спонсора тероризму заперечував самотійно визначену сепарацію України від радянського минулого, наполягаючи на тому, що українці насправді є росіянами («один народ»). Такий ступінь одержимості був висвітлений в статті диктатора «Про історичну єдність росіян та українців», опублікованій в липні 2021 року, всього за сім місяців до початку війни. Путін зручно проігнорував століття імперського гніту, перш ніж висловити свою впевненість у тому, що «справжній суверенітет України можливий тільки в партнерстві з Росією», адже, на його думку, самотійна Україна – це штучний винахід, створений зовнішніми силами, які прагнуть послабити Росію зсередини [1].

Україна була настільки життєво важливою у складі СРСР, що її рішення розірвати зв'язки в 1991 році трактується державним переворотом для російської недоімперії. Поступаючись лише Росії, вона була другою за чисельністю населення з п'ятнадцяти радянських республік, де була зосереджена більша частина сільськогосподарського виробництва Союзу, оборонної промисловості та Збройних сил, включаючи Чорноморський флот та частину ядерного арсеналу.

На превеликий жаль Путіна, невідкорена Україна давно не поділяє його поглядів. За три десятиліття своєї незалежності Україна прагнула прокласти свій власний шлях як суверенної держави, навпаки прагнучи при цьому більш тісно взаємодіяти із західними інституціями, включаючи ЄС і НАТО. Ще у грудні 1991 року українці взяли участь у загальнонаціональному референдумі про незалежність від Радянського Союзу, на якому понад 90% виборців підтримали створення незалежної України. Вкрай важливо підкреслити той факт, що явна більшість підтримала незалежність в кожному окремому українському регіоні, включаючи Крим (54%) і два регіони, які складають окупований Росією Донбас – Луганська і Донецька області (83% кожна) [2]. Таким чином, голосування встановило демократичний стандарт, який в подальшому став основою української незалежності.

Протягом століть Росія вважала себе однією з великих світових держав. Цей статус наддержави був дещо затьмарений приниженнями, спричиненими розпадом СРСР у 1991 році, але пострадянська Росія наполегливо працювала за Володимира Путіна, щоб повернути собі позиції серед провідних країн на світовій арені після такого «інциденту», окреслюючи крах союзу, як «найбільшу геополітичну катастрофу 20-го століття». Саме тому, метою реваншистської держави є прагнення повернути собі колишню міць та статус «великої держави» в Північній Євразії. Вже зараз Москва рухається до історичної поразки, яка матиме глибокі наслідки для того, як росіяни сприймають свою державу і самих себе. Це підірве імперську ідентичність та змусить російську

громадськість занадто пізно протистояти десятиліттям пропагандистської міфотворчості її власних правлячих верхівок.

Загалом, рух України в бік західного блоку в ім'я створення демократичної держави змусив Кремлівське правління відчутти себе зрадженим. За останні кілька місяців це відчуття посилилося, як ніколи. Мужність і цілеспрямованість, продемонстровані мільйонами українців перед обличчям рашистського вторгнення, наочно підтвердили правомірність українського устрою. Величезна кількість людей добровільно вступили в ряди захисників та захисниць з ціллю оборони своєї Батьківщини. Це чудовий прояв єдності і стійкості, за яким спостерігає увесь світ, розділяючи з нами муки боротьби та одночасно з цим висміюючи абсурдність шизоїдних висловлювань Путіна.

Очевидно, що Путін хоче повернути те, що було втрачено більше 30-ти років тому. Все ж, можемо бачити, що досі його діяльність в Україні була не дуже успішною. Розпочата ним війна призвела до величезної невдачі Київського блицкригу за три дні та анексії чотирьох районів, які він не повністю контролює. Для людини, якій приписують «відновлення радянської імперії» – це явна поразка. Президент сусідньої держави добре обізнаний про те, що його плани давно провалилися. Він також усвідомлює ті ризики, що якщо Україна стане на шлях розвитку і процвітання – це, швидше за все, дасть поштовх росіянам прагнути до аналогічних змін у своїй країні. Іншими словами, він розглядає існування процвітаючої та демократичної України як феноменальну загрозу для майбутнього автократичного режиму Російської Федерації. Цим легко можна пояснити, чому Путін вирішив віддати все для знищення української держави. З точки зору російського правителя, незалежна Україна є постійним нагадуванням про те, що підзвітність, демократичність та змінність влади є абсолютно можливими в самому центрі колишнього комуністичного режиму.

Література:

1. The Putin puzzle: Why is the Russian dictator so obsessed with Ukraine? [Electronic resource] // Atlantic Council. – URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-putin-puzzle-why-is-the-russian-dictator-so-obsessed-with-ukraine/>
2. Кагуй П. 30 років тому. Референдум 1991 року про незалежність України і розпад СРСР / Петро Кагуй // Радіо Свобода. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/referendum-pershoho-hrudnia-1991-roku-pro-nezalezhnist-ukrayiny-arkhivni-foto/30287132.html>

*Чулкова Анастасія Віталіївна,
магістрантка спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»,
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили*

*Науковий керівник:
Тихоненко Ірина Вікторівна,
кандидат політичних наук, доцент
(б.в.з.) кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики,
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили*

ГЕОПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ НАРКОТРАФІКУ У ДЕРЖАВАХ «ЗОЛОТОГО ТРИКУТНИКА»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4166/>

Один з найбільших регіонів світу з виробництва наркотиків, який має назву «золотий трикутник» представляє собою територію величиною 950 тисяч квадратних кілометрів та складається переважно із гірських лісів М'янми, Лаосу та Таїланду. Це головний регіон Південно-Східної Азії з виробництва опіуму та один із найстаріших шляхів постачання наркотиків до Європи та Північної Америки.

Система геополітичних чинників є визначальним фактором побудови зовнішньої політики країн. Геополітичні детермінанти – це те, що впливає на формування національних інтересів і пріоритетів, характер відносин з іншими країнами. Географічний вимір є суттєвим параметром геополітичних детермінант і включає в себе: географічні розміри, природно-ресурсний потенціал, наявність різних форм рельєфу, напрямки взаємодії, взаємне розташування, місцеположення [1]. До системи геополітичних детермінант відносяться: складність геополітичного положення, вплив політики держав-сусідів, наявність невирішених територіальних конфліктів, загроза сепаратизму.

Віддалений та ізольований регіон, в якому розташовані держави так званого «Золотого трикутника» це охоплена повстанцями територія зі жвавою економікою контрабанди (починаючи від споживчих товарів і завершуючи контрабандою зброї та наркотиків), яка з'єднує Південну та Південно-Східну Азію. Більш того, це також зона військового та геополітичного протистояння між Нью-Делі та Пекіном [2].

Певною історичною передумовою та складовою геополітичних чинників розвитку наркотрафіку у державах «золотого трикутника» можна вважати часи після поразки Китаю в Опіумних війнах в середині ХІХ ст. Ситуація почала змінюватися після Другої світової війни, коли до влади прийшла Комуністична партія Китаю. Вони жорстоко розправлялися як з виробниками наркотиків, так і зі споживачами [3, с. 5]. Ці заходи змусили решту виробників опіуму перенести свою діяльність на південь від китайського кордону, а саме території М'янми, Лаосу та Таїланду (регіон «золотого трикутника»), де торгівля опіумом вже розвивалася як місцева економіка під колоніальним пануванням британців.

Регіон відіграє велику роль у незаконній світовій торгівлі наркотиками, так як багато з тих маршрутів, які зараз використовуються для торгівлі метамфетаміном, колись використовували солдати-повстанці, що перевозили опіум і героїн через пагорби «золотого трикутника». Сучасні морські маршрути, які використовуються для незаконної торгівлі видами дикої природи, у минулому використовувалися для глобальної торгівлі фальшивими спеціями, викраденими предметами старовини та контрабандним опіумом і віскі [4, с. 27].

Різноманітність етнічних груп, мовні, культурні та релігійні відмінності, а також географічні характеристики величезних архіпелагів і віддалених гірських районів створюють унікальні проблеми управління. Крім того, те, що регіон складається з розвинених країн, країн, що розвиваються, і найменш розвинених країн – не тільки перешкоджає просуванню на шляху до створення спільного регіонального ринку, але також сильно впливає на моделі організованої злочинності в регіоні. Оскільки різні країни мають різну спроможність щодо моніторингу та реагування на загрози, не дивно, що організовані злочинні групи націлюються на країни з меншою політичною волею впроваджувати та застосовувати жорсткі контрзаходи [5].

Хоча деякі потоки нелегальної торгівлі в Південно-Східній Азії таємно перетинають кордони вздовж джунглів або через неофіційні морські порти, більшість нелегальних товарів у регіоні транспортуються за допомогою тієї ж інфраструктури та маршрутів, що й законна торгівля. Різкому розширенню деяких із цих незаконних потоків в останні роки сприяло полегшення режиму пересування громадян, товарів і капіталу через Південно-Східну Азію та до решти світу. Певною мірою, цьому сприяли угоди про вільну торгівлю та ініціативи з підключення, спрямовані на стимулювання торгівлі та загального економічного зростання, перш за все в рамках АСЕАН.

Тобто, залученість держав «золотого трикутника» до міжнародної мережі виробництва та транспортування наркотичних речовин є геополітично детермінованим, а саме: історичним розвитком та дещо ізольованим положенням регіону, існуючими історично географічними маршрутами транспортування наркотиків, впливу ситуації у сусідніх державах та їх строкатість.

Література:

1. Мішин А. О. Геополітика // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-29144>
2. Ashok A. Golden Triangle: Challenges to India's National Security // Centre for Land Warfare Studies: official page. 2019. 25 Jun. URL: <https://www.claws.in/golden-triangle-challenges-to-indias-national-security/>
3. Lintner B., Mai C. The Golden Triangle Opium Trade: An Overview // Asia Pacific Media Services: official page. 2000. 30 p. URL: http://www.asiapacificms.com/papers/pdf/gt_opium_trade.pdf
4. Transnational Organized Crime in Southeast Asia: Evolution, Growth and Impact // UNODC: Southeast Asia and the Pacific. 2019. 194 p. URL: https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/Publications/2019/SEA_TOCTA_2019_web.pdf
5. Leong L. K. Golden Triangle: Spies, Warlords, And Drug Kingpins // Maritime Fairtrade: official page. 2021. 31 Oct. URL: <https://maritimefairtrade.org/golden-triangle-spies-warlords-drug-kingpins/>
6. Ghosh S. Northeast India: The Region of Blood Money // Jadavpur Journal of International Relations. Vol. 14. No 1. 2010. P. 206-212. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0973598410110014>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Баландіна Ірина Сергіївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри Туризму і
готельного господарства,
Харківський національний
університет міського
господарства ім. О. М. Бекетова*

*Чмутова Вікторія Володимирівна,
магістрант, Харківський
національний університет
міського господарства
ім. О. М. Бекетова*

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4161/>

Сьогодні вся Україна переживає надскладні часи. Підприємства ресторанної галузі останні роки несуть колосальні збитки, спочатку пандемія COVID19, а зараз повномасштабне вторгнення російської федерації до України. Але проблеми державного управління в галузі ресторанного господарства існували і раніше.

Розвиток ресторанного бізнесу в умовах зовнішніх викликів має ряд проблем. Із початком пандемії зовнішні виклики для ресторанного бізнесу значно зросли. Цей бізнес завжди піддавався суттєвому впливу суспільно-політичних та соціально-економічних чинників [1-2]. Проте, 2020-2021 роки показали, що введення карантинних обмежень суттєво вплинули на можливості до розвитку готельно-ресторанного бізнесу, а ті суб'єкти господарювання, які не мали фінансових запасів взагалі опинилися на межі банкрутства чи збанкрутіли. Протягом пандемії 14% ресторанів були закриті у найбільших містах країни-туристичних центрах (Київ, Львів, Одеса). Товарообіг підприємств, які продовжили роботу був скорочений на 12 % [3].

Регулююча роль держави в умовах відкритого ринку є дуже важливою, адже саме вона визначає оптимальні взаємовідносини

публічного та приватного сектору для забезпечення соціальних інтересів суспільства. На думку В.І. Захарченка державна регуляторна політика має бути спрямована на різні рівні економічної діяльності з метою забезпечення соціальних гарантій та створення сприятливих умов економічного розвитку [4]. В умовах адміністративно-командної системи роль держави була головною у сфері регулювання господарських відносин, із переходом до ринку відкритої конкуренції роль регулятора беруть на себе конкурентні умови, в яких розвивається галузь, чим більше конкуренції на ринку надання послуг, тим якісніше будуть задоволені потреби споживачів у даній послугі. Важливим питанням є визначення ролі держави та обсягів її регуляторних впливів, особливо у висококомерціалізованих галузях економіки, до яких і відноситься ресторанна справа [5].

На перший погляд, аналізуючи роль держави у системі ресторанного господарства, можна визначити доцільним не реалізовувати механізми державної регуляторної політики для розвитку галузі в умовах конкурентного середовища. Проте, така позиція може призвести до наступних негативних наслідків [6]:

- відсутність фінансових, інвестиційних, підприємницьких стимулів для розвитку галузі ресторанного господарства;
- відсутність системи контролю якості надання соціально важливих послуг;
- диспропорції розвитку ресторанної справи та галузей народного господарства, що є забезпечуючими для неї;
- відсутність гармонізації процесів стратегічного розвитку та досягнення операційних завдань суб'єктами господарської діяльності;
- відсутність взаємоузгодженості суб'єктів господарської діяльності та суспільства у розрізі реалізації соціально-економічних функцій.

Отже, реалізації ефективних механізмів державної регуляторної політики у сфері ресторанного господарства має бути спрямована на забезпечення наступних процесів:

- розширення можливостей розвитку для підприємств ресторанного господарства та ресторанної сфери в цілому;
- поява альтернативних шляхів для забезпечення розвитку галузі ресторанного господарства;

- нарощування підприємницької активності через створення умов для відкриття нових суб'єктів господарської діяльності малого та середнього бізнесу;
- створення інвестиційно-привабливої ситуації для залучення інвестицій у галузь ресторанного господарства та обслуговуючі галузі народного господарства;
- впровадження прогресивних методів господарювання, нових технологічних процесів та управлінських механізмів [5].

Література:

1. Чумак О. В., Андрющенко І. С. Управління витратами в інформаційноаналітичній системі підприємств ресторанного господарства : монографія. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2016. 268 с.
2. Подвірна Т. В. Вплив пандемії коронавірусу на підприємницьку діяльність України / Т. В. Подвірна // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції "Актуальні проблеми та стратегії розвитку підприємництва, торгівлі і маркетингу в умовах сучасного ринку". – Тернопіль, ДВНЗ «Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі», 2021. – С.123-125.
3. Офіційний сайт аналітики та моніторингу реєстрації даних українських компаній Opendatabot. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://opendatabot.ua>
4. Захарченко В. І. Зарубіжний і вітчизняний досвід державного регулювання економіки для сучасної України / В. І. Захарченко, О. Г. Борісов, А. В. Іванищева / за ред. професора В. І. Захарченко. Одеса: Видавничий центр Студія «Негоціант». 2005, 128 с. ISBN 966-691-141-8.
5. Баландіна І. С. Роль держави у структуризації та розвитку ресторанної справи / Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". №1. 2020., 53 с. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2020-1-5588>
6. Ляшук М. М. Сучасний стан розвитку підприємств ресторанного господарства в системі Волинської обласної спілки споживчих товариств / М. М. Ляшук // Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки. Зб. наук. праць. 2009. № 8. С. 125-131.

*Поляк-Свергун Мар'яна,
кандидат економічних наук,
Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і
бізнесу Західноукраїнського
національного університету,
м. Чортків, Україна*

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4173/>

Політична діяльність держави проявляється в усіх сферах життя і насамперед торкається фінансової сфери. Як один із компонентів економічної політики, фінансова політика України отримала значний прогрес і увагу протягом останніх років як з боку органів державної влади, так і з боку іноземних кредиторів, таких як МВФ, Світовий банк і Європейський Союз. Під впливом останнього в Україні в останні роки проводилися великі реформи, незалежно від того, чи містилися вони в програмах реформ, підготовлених українською владою, чи в документах, складених цими установами. Основними цілями цих змін були прозорість бюджетного процесу, бюджетна консолідація, посилення фінансового та бюджетного контролю, запровадження багаторічного бюджетного планування та розробка довгострокової політики державного боргу.

В умовах сучасної війни докорінно змінилася ситуація навколо всієї бюджетної політики, а також сектору економіки держави в цілому на потреби ведення війни та бойових дій. Змінилися фіскальні пріоритети для потреб оперативного забезпечення та для належного та постійного виконання місцевих бюджетів. З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та задоволення життєво важливих потреб українців у період воєнних дій органи державної влади (Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші) змушені приймати швидкі, ефективні та оперативні рішення для підтримки фінансової стабільності держави.

Сьогодні зміни до місцевого бюджету приймаються не лише виконавчими комітетами міських рад, місцевими державними адміністраціями, а й військово-цивільними чи військовими адміністраціями за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення Верховної Ради. Перерозподіл видатків бюджету та надання кредитів з бюджету в рамках бюджетних програм, у тому

числі резервного фонду бюджету, додаткових дотацій та субсидій, у межах бюджетного призначення головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення належного розвитку зменшення інших видатків здійснюється без погодження з відповідною комісією міської ради.

Виконавчі комітети міських рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації можуть приймати рішення про передачу коштів з місцевого бюджету до державного бюджету з метою відсічі збройній агресії Російської Федерації проти України. Грошові перекази між місцевими домогосподарствами тепер можливі без підписання договору.

Проекти місцевих бюджетів затверджуються постановами виконавчих комітетів відповідних місцевих рад або розпорядженнями місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій чи військових адміністрацій. Перевірки Державною аудиторською службою виконання міських бюджетів не проводяться, розпочаті перевірки припиняються [1].

Обсяг резервного фонду бюджету може бути перевищений більш ніж на 1% обсягу видатків відповідного бюджету [2]. Крім того, видатки міського бюджету спрямовуються також на реалізацію програм і заходів щодо організації та діяльності добровольчих формувань територіальної оборони на підтримку внутрішньо переміщених осіб та/або евакуйованих осіб [3].

Для покриття витрат місцевих бюджетів на оплату комунальних послуг, спожитих у будинках (приміщеннях) комунальної власності, в яких проживають тимчасово переміщені особи, місцевим бюджетам надається відповідна компенсація за рахунок коштів резервного фонду на безоплатній основі.

Масштабна війна Росії проти України кинула новий виклик економічній безпеці України. Зі збільшенням масштабів і тривалості агресивних військових дій виникає все більше загроз, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки держави. Країна зазнає великих втрат у вигляді людських жертв, матеріальних і фінансових втрат, погіршення стану навколишнього середовища та загрози екологічної катастрофи. Нині головною умовою збереження фінансової безпеки держави є забезпечення військової безпеки країни та зміцнення могутності Збройних Сил України. Сьогодні економіка України, як і фінансова система, трансформується та адаптується до умов війни. Фактично немає жодної складової національної безпеки країни, яка б прямо не залежала від рівня фінансової безпеки держави.

Основною проблемою забезпечення економічної безпеки є проблема виявлення та оцінки рівня загроз у фінансовій сфері. Загрози фінансовій безпеці України – це сукупність умов і факторів, що загрожують життєво важливим фінансовим інтересам держави, утруднюють саморегулювання фінансової системи та спричиняють перевищення граничних показників фінансових показників. Окрім «старих» загроз фінансовій безпеці України, як-от високий рівень тіньової економіки, корупція, рейдерство, офшоризація (непродуктивний відтік капіталу), тіньова парадержава, основною загрозою фінансовій безпеці України є російсько-українська війна. Завданням держави у зв'язку із забезпеченням необхідного фінансово-економічного рівня є моніторинг та виявлення загроз, вимірювання їх масштабів, вжиття адекватних заходів щодо запобігання та усунення загроз та негативних наслідків їх впливу.

Фінансова безпека забезпечується шляхом проведення збалансованої державної фінансової політики відповідно до доктрин, концепцій, стратегій і програм, прийнятих у встановленому політичному, економічному, фінансовому, соціальному, інформаційному та іншому порядку. Фінансова безпека не є статичною, на систему безпеки впливає конкретна ситуація, що складається на певному етапі соціально-економічного та політичного розвитку суспільства, наприклад: пандемія, або в конкретному випадку – війна [5].

Важливим змістом зміцнення системи фінансової безпеки є процес її інституціоналізації, який має здійснюватися за такими напрямками: створення інститутів, які сприятимуть підвищенню фінансового потенціалу національної економіки та створюватимуть умови для його максимальної реалізації; Проведення заходів інституційного характеру з метою зниження ризиків, особливо в умовах війни тощо. Під інституційними основами забезпечення фінансової безпеки держави слід розуміти сукупність інституцій, закладів та організаційно-правових норм і правил, закони та процедури, які в сукупності цілеспрямовано утворюють інституційний механізм фінансової політики, який є ефективним інструментом у системі державного регулювання та позитивно впливає на фінансові процеси. забезпечення реалізації фіскальної політики для захисту фінансових інтересів України. Зокрема, це стосується інституційно-правового, інституційно-організаційного та інституційно-кадрового забезпечення державних фінансів.

З метою забезпечення фінансової безпеки України необхідно розробити та реалізувати низку заходів щодо стимулювання участі фінансових установ у сприянні захисту України, національних фінансових інтересів, макрофінансової стабільності, розвитку вітчизняного бізнесу, та ін. Здійснення низки інституційно-правових, організаційних та кадрових заходів сприятиме посиленню ролі фінансових установ у

системі зміцнення фінансової безпеки держави в умовах російсько-української війни.

Військова агресія Росії проти України зруйнувала існуючу структуру не лише європейської, а й глобальної безпеки. Це свідчить про нагальну потребу розбудови нових міжнародних інститутів системи безпеки, що обов'язково вплине на формування нової національної системи, зокрема фінансової безпеки України, яка є вирішальним чинником забезпечення військової безпеки країни, зміцнення потужності Збройних Сил України, зокрема, важливий фактор для сталого розвитку економічних країн.

Сьогодні, відповідно до зазначених змін, у середньостроковій перспективі можна передбачити: розвиток сфери безпеки і оборони з урахуванням вимог, заснованих на принципах і стандартах НАТО; розвиток існуючих та формування перспективних спроможностей Збройних Сил України та інших органів сектору безпеки і оборони, забезпечення стримування, стійкості та відсічі збройній агресії проти України та протидії гібридним загрозам; Підвищення боєготовності військ, у тому числі шляхом їх поступового переведення на професійне базування та оснащення найсучаснішими системами озброєння; Розвиток територіальної оборони як цілісної системи, удосконалення системи управління та всебічного забезпечення нею; Посилення можливостей національної системи кібербезпеки щодо ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі; створити безпечне середовище для проживання людей забезпечують захист прав і свобод людини.

Україна йде вперед, незважаючи на всі спроби ворога перешкодити її економічному чи інформаційному розвитку. Потрібно розуміти, що всі поточні зміни в законодавстві так чи інакше відображають воєнний стан в країні. Якщо розглядати податкову політику, яка є одним із напрямів державної фінансової політики, то до війни поняття державного суверенітету було пов'язане з тенденцією до централізації повноважень у податковій сфері, сьогодні поняття державного суверенітету слід вводити з зміни податкового законодавства з метою досягнення максимального оздоровлення та сприяння економічній діяльності малого та середнього підприємництва [6].

Отже, фінансова політика України у 2022 році – це політика національної оборони та безпеки, політика у справах ветеранів, реінтеграції. На виконання вимог статті 35 Закону України «Про національну безпеку України» на 2022-2024 роки на сектор безпеки і оборони планується спрямувати ресурси в обсязі не менше 5 відсотків планового ВВП [4].

Зазначені обсяги видатків використовуються при підготовці проектів законів про державний бюджет України за відповідний рік, враховуючи рішення РНБО, військово-політичну обстановку та зміни податкового законодавства, які дозволяють збільшити надходження до державного бюджету.

Висновки. Усі ці зміни у фінансовій політиці в реаліях сьогодення є оперативними та виваженими кроками органів державної влади. Економіка України проходить воєнне випробування, і, незважаючи на досить нейтральні показники загального економічного розвитку останніх років, фінансово-економічний рівень сьогодні є стабільним і незмінним, що також означає високий професіоналізм державно-політичних рішень, а також професіоналізм і стійкість збройних сил України, які нині перебувають в епіцентрі найбільшого збройного конфлікту з часів Другої світової війни. Стратегія і тактика фінансової політики повинні бути пов'язані між собою. Фінансова стратегія – це довгостроковий курс фінансової політики, розрахований на перспективу і забезпечує вирішення основних завдань, визначених економічною та соціальною стратегією. А фінансова тактика має бути спрямована на вирішення поточних завдань розвитку країни шляхом своєчасного перерозподілу коштів.

Література:

1. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhativ-u-period-voyennogo-stanu-252>
2. Бюджетний кодекс України від 21.03.2022 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Про внесення змін до Порядку зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до загального фонду відповідних бюджетів місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 березня 2022 р. № 246. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-zarahuvannya-chastini-akciznogo-podatku-z-virobленого-v-ukrayini-ta-vvezenogo-na-mitnu-teritoriyu-ukrayini-palnogo-do-zagalnogo-fondu-vidpo-vidnih-byudzhativ-246>
4. Про національну безпеку України: Закон України від 24.11.2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

5. Варналій З. С. Економічна безпекологія в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 21 грудня 2020 р. - 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП, 2021. С. 34-39.
6. Вдовічен В., Бабін І. Правова природа податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2021. С. 151-155

*Рябцев Геннадій Леонідович,
доктор наук з державного
управління, професор,
професор Києво-Могилянської
школи врядування
імені Андрія Мелешевича,
головний консультант
Національного інституту
стратегічних досліджень*

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ ТА ЄС ПІД ЧАС ВІЙНИ І В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4156/>

Нормальне функціонування об'єктів енергозабезпечення є критично важливим для економіки України. Тому енергетична інфраструктура стала пріоритетною ціллю для збройних сил РФ. Масовані пуски балістичних і крилатих ракет, численні атаки безпілотних апаратів, за нестачі ефективних засобів протиповітряної й протиракетної оборони, призвели до враження основних об'єктів виробництва, перероблення, транспортування, розподілення і зберігання енергоресурсів. Виведено з ладу або пошкоджено обладнання на всіх без винятку ключових об'єктах регіональних систем Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України. Пошкоджені всі високовольтні об'єкти систем розподілу й передачі. На тимчасово окупованих територіях і в зонах ведення бойових дій перебуває 35 % операційної потужності об'єктів електричної генерації, в тому числі найбільша в Європі Запорізька АЕС. Не працюють нафто- й газопереробні заводи, продукція яких забезпечувала 30 % внутрішнього споживання нафтопродуктів, зруйновані понад 30 об'єктів зберігання пального стратегічного рівня. Унаслідок блокування морських портів,

постачання нафтопродуктів здійснюється виключно через залізничні та автомобільні пункти пропуску на західному кордоні і дунайські річкові порти.

Виведення з ладу об'єктів енергетичної інфраструктури призвело до суттєвого обмеження постачань палива та енергії. Споживання скоротилося майже наполовину. За оперативною інформацією, в листопаді 2022 року знеструмленими залишалися близько 700 тис. абонентів, тоді як постачання газу було тимчасово припинене близько 230 тис. абонентів. У різних регіонах України періодично загострювалися проблеми з постачанням нафтопродуктів.

Загальні втрати електроенергетичного й нафтогазового секторів унаслідок воєнних дій, за оцінкою автора, становлять близько 600 млрд грн. Однак вони зростатимуть, оскільки змін у тактиці дій РФ не очікується, а наявних озброєнь вистачить на щонайменше шість масованих ракетних пусків.

З огляду на невизначену тривалість бойових дій, збереження ризику подальших руйнувань і втрати контролю України над інфраструктурними об'єктами, повна стабілізація ситуації в енергетичному секторі є неможливою, щонайменше до завершення війни.

Тому пріоритетними завданнями на короткострокову перспективу є:

- збереження цілісності ОЕС України та оперативне відновлення функціонування її об'єктів після кожної атаки;
- усунення територіального дисбалансу у виробництві та споживанні електричної й теплової енергії;
- відновлення постачання палива та енергії в райони зі зруйнованою інфраструктурою;
- розбудова резервних, зокрема міждержавних, та автономних мереж і систем, які можна буде задіяти в разі системної аварії;
- гарантування неперервного постачання енергоресурсів через західний кордон України в достатніх для споживачів обсягах;
- забезпечення надійного й безпечного функціонування працездатних енергетичних об'єктів.

Для реалізації цих завдань Україна потребує прискореної інтеграції з енергетичними ринками ЄС за такими напрямками:

- постачання обладнання для передачі й розподілу електричної енергії, передусім високовольтного, і виключно за запитами операторів і генеруючих компаній, для заміни пошкодженого внаслідок бойових дій;
- розширення пропускної спроможності міждержавних перетинів із Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною до, щонайменше, 2 ГВт, для підвищення надійності роботи ОЕС України;

- об'єднання ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку України з ринками Single Day-ahead Coupling (SDAC) і Single Intraday Coupling (SIDC) для отримання можливості експорту електричної енергії;
- постачання когенераційних установок, бензинових і дизельних генераторів, систем накопичення і зберігання енергії для гарантованого енергозабезпечення споживачів, передусім об'єктів критичної інфраструктури, у випадку системної аварії;
- гарантування фізичної безпеки Запорізької АЕС і повернення контролю, зокрема диспетчерського, над нею;
- забезпечення участі України в об'єднаному механізмі закупівлі газу [1];
- збільшення пропускної здатності залізничних та автомобільних пунктів пропуску на західному кордоні України, створення «зелених коридорів» для енергетичного обладнання й нафтопродуктів;
- укладення договорів з європейськими виробниками з перероблення на давальницьких умовах щонайменше 2 млн т нафти, видобутої в Україні;
- укладення договорів резервування нафтопродуктів із європейськими виробниками з використанням потужностей зберігання, розташованих на території європейських держав поблизу державного кордону з Україною.

У повоєнний період має бути сформована спроможність держави в технічно надійний і безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стає функціонування економіки в нормальних і кризових умовах і захищати національні інтереси незалежно від зовнішніх і внутрішніх впливів [2, с. 13]. Важливим при цьому є дотримання основних принципів державної політики, визначених у праці [3, с. 69-70], із наданням пріоритету гарантуванню енергетичної безпеки [4], а також економічній доцільності і швидкості впровадження ринкових рішень [5, с. 14].

Ключовими можливостями повоєнного періоду є:

- реалізація експортного потенціалу української атомної енергетики;
- використання української газотранспортної системи й підземних сховищ газу;
- розвиток розподіленої генерації енергії, передусім відновлюваних джерел, із виробництвом обладнання для неї в Україні;
- виробництво та експорт водню, зокрема «зеленого» й «рожевого»;
- спільне використання ресурсної бази, передусім вуглеводневої, зокрема на шельфі Чорного моря;

– залучення експертизи й технологій розвідки й розроблення важковидобувних і шельфових вуглеводнів;

– створення повного циклу виробництва систем зберігання енергії.

«Повна» інтеграція енергетичних ринків України та ЄС потребуватиме співпраці за такими напрямками.

1. Розвиток розподіленої генерації енергії, передусім відновлюваних джерел. Забезпечення збалансованості розвитку систем енергозабезпечення з урахуванням нерівномірності графіка споживання та роботи окремих виробників енергії. Розвиток спроможності територіальних громад щодо самозабезпечення за умов порушення функціонування загальнодержавних систем енергопостачання.

2. Набуття повноправного членства в ENTSO-E, відновлення експортних операцій і пропускнуої спроможності міждержавних перетинів до 7,5 ГВт.

3. Набуття повноправного членства в ENTSO-G; перегляд принципу застосування мережевих кодексів ЄС на кордоні ЄС – Україна для глибшої інтеграції; створення додаткових потужностей для транспортування газу з ЄС в Україну та підписання додаткових угод про взаємодію в частині забезпечення безпеки постачання в регіоні. При цьому доцільно забезпечити:

– використання вільних потужностей LNG-терміналів у Польщі, Італії, Хорватії, Греції для накопичення резервів газу в підземних сховищах (ПСГ) України для забезпечення потреб регіону у зимовий період;

– створення в українських сховищах спільного страхового запасу газу, що використовуватиметься на заздалегідь визначених умовах у разі виникнення нестачі, значних коливань цін чи надзвичайних ситуаціях;

– розширення потужності інтерконекторів між LNG-терміналами та українськими ПСГ зі створенням спеціальних тарифних продуктів для транспортування газу від терміналів до сховищ і від сховищ до споживачів.

4. Збільшення видобутку вуглеводнів в Україні, зокрема завдяки застосуванню технологій горизонтального буріння. Видобуток вуглеводнів з колекторів нетрадиційного типу, низькопроникних горизонтів і морського шельфу. Впровадження багатостадійного гідравлічного розриву пласта.

5. Формування висококонкурентного й відкритого ринку нафтопродуктів; відновлення внутрішнього виробництва автомобільного, авіаційного й суднового палива; створення страхового запасу нафти й нафтопродуктів, що використовуватиметься на заздалегідь визначених умовах у разі виникнення нестачі, значних коливань цін чи надзвичайних ситуаціях.

6. Модернізація системи магістральних трубопроводів «Дружба» (південна гілка) і побудова інтерконекторів із метою диверсифікації постачань нафтової сировини в Україну та ЄС, зокрема добудова нафтопроводу Одеса – Броди до Адамової Застави (Польща) для роботи у двосторонньому режимі.

7. Комплексна соціально-економічна трансформація вугільних регіонів і мономіст із вирішенням проблем, що виникають внаслідок зменшення видобутку вугілля, поступового закриття неперспективних і небезпечних вугільних шахт та їхнього виведення з експлуатації.

8. Участь України в реалізації плану RePowerEU, зокрема в частині виробництва та експорту «зеленого» і «рожевого» водню щорічно, шляхом розбудови «водневого кластеру» в Запорізькій і Дніпропетровській областях.

Література:

1. REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for Europe / European Commission website. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en (дата звернення: 12.12.2022).
2. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
3. Рябцев Г. Л. Пріоритети сучасної енергетичної політики. *Шістдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 28-29 лип. 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. Львів : ФОП Шпак В.Б. С. 68-72.
4. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 сер. 2021 р. № 907-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-energetichn-a907r> (дата звернення: 12.12.2022).
5. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Енергетична безпека» / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).

*Шевченко Наталія Іванівна,
кандидат наук з державного
управління, доцент,
Університет митної справи
та фінансів, м. Дніпро*

*Світличний Микола
Володимирович,
магістрант, Університет митної
справи та фінансів, м. Дніпро*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4179/>

Система надійного соціального захисту населення включає, з одного боку, забезпечення зайнятості та гідних умов праці для працездатного населення, а з другого – гарантування достатнього захисту соціально вразливих верств населення державними, корпоративними, суспільними та міжнародними інститутами і установами.

Система соціального захисту – це сукупність правових, економічних та соціальних заходів, гарантованих Конституцією України, щодо створення та забезпечення здорового соціально-економічного мікроклімату для життя та розвитку як економічно активної частини населення, так і тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, гарантуючи обом групам соціальну безпеку (розвиток без війни і тероризму), соціальні зобов'язання, котрі ґрунтуються на соціальній справедливості й рівності прав [1].

Багато джерел ототожнюють систему та механізм соціального захисту населення. Структура системи соціального захисту включає соціальне забезпечення, соціальні гарантії держави населенню, соціальну допомогу та соціальне страхування. Механізм соціального захисту включає в себе комплекс економічних, соціальних та правових заходів, а також сукупність інститутів, що забезпечують усім громадянам рівні можливості для підтримання достойного рівня життя, а також забезпечують підтримку окремих груп населення [2].

Соціальний захист населення – це суспільне завдання, що розподіляється між органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням, а потім між різними рівнями територіального управління з урахуванням особливої ролі найменшої адміністративно-територіальної одиниці (ОТГ) – рисунок 1.

Рисунок 1 Структура управління у сфері соціальної політики

Нині в нашій країні йде реформування державної системи соціального захисту населення. В результаті відповідні повноваження буде розподілено між Пенсійним фондом України та органами місцевого самоврядування.

В Україні населення, наряду із загальносвітовими аспектами, від яких має бути державний захист (нестійкість соціально-економічного розвитку, глобалізація світової економіки, екологічні проблемами, фінансові кризи) спіткається із певними особливостями: непрозорою та несправедливою приватизацією; корупцією у всіх сферах суспільного життя; соціальною демагогією владних інститутів; деградацією моральних цінностей, зростанням поляризації у рівні доходів населення. Люди самотужки прагнуть реагувати на виклики та загрози. Ще однією із складних особливостей стала війна, що підсилює прояви індивідуального егоїзму, недовіри, відчуженості.

Державна соціальна допомога на сьогодні включає: державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям, допомогу на дітей одиноким матерям; допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; допомога на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку та ін.; щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психологічного розвитку; тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання яких невідомо; тимчасова

державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку але не набула права на пенсійну виплату; щомісячна адресна допомога внутрішньопереміщеним особам для покриття витрат на проживання в тому числі на оплату житловокомунальних послуг та пільг, які було призначено раніше, продовжується особам, які проживають на території територіальних громад, включених до переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) [3].

Соціальні послуги надаються екстрено (кризово) (консультування, надання притулку, догляд, підтримане проживання, короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо) у разі наявності загрози життю чи здоров'ю особи та у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях [4].

Джерелами фінансування допомог можуть бути Державний бюджет України чи місцеві бюджети, бюджети установ за місцем роботи отримувачів допомоги. Державний бюджет України на наступний рік спрямовує 444,13 млрд грн на соціальну сферу. Це на 41,9 млрд грн більше, ніж у 2022 році. Незважаючи на складні економічні умови, держава знаходить ресурс для підтримки тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, та вразливих категорій громадян. Верховною Радою внесено зміни до Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо приєднання з 1 січня 2023 року Фонду соціального страхування України до Пенсійного фонду України. Закон передбачає, що ПФУ та його територіальні органи стануть правонаступниками Фонду соціального страхування, його виконавчої дирекції, управлінь виконавчої дирекції Фонду та їх відділень із збереженням усіх соціальних послуг, що зараз надаються Фондом соціального страхування України.

Здійснення страхових виплат та надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням із 1 травня 2023 року буде спрямовано до Пенсійного фонду України на забезпечення загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (до солідарної системи) [5].

Для забезпечення контролю необхідно використати досвід Польщі в розподілі функціональних обов'язків на регіональний рівень і впровадити перевірки на всіх рівнях забезпечення соціального захисту. Також, задля

зменшення навантаження на бюджет, враховуючи досвід зарубіжних країн, необхідно на державному рівні підтримувати розвиток недержавних пенсійних фондів, які в майбутньому сприятимуть підвищенню розміру пенсійних виплат населенню.

Література:

1. *Корецька Т. К.* Сучасні напрями реалізацій державного регулювання соціального захисту населення. *Вісник НУЦЗУ: Державне управління.* Харків, 2020. Вип. 5 (10). – С. 141-153
2. Головніна О. Г. *Основи соціальної економіки: підручник.* 2е вид., перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2013. 648 с.
3. Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану. Постанова КМУ від 7 березня 2022 р. № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2022-p#Text>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. Закон України від 14.04.2022 №2193-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>
5. Деякі питання забезпечення здійснення страхових виплат та надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Постанова КМУ від 29 листопада 2022 р. № 1323. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1323-2022-%D0%BF#Text>

*Бутар Ірина Василівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Національний університет
«Києво-Могилянська академія»*

*Дерев'янку Назар Анатолійович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ, КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4194/>

Світові кризи швидко змінюються. Ми були свідками того, як спочатку пандемія Covid-19, а потім військова агресія з боку сусідньої країни створили глобальну незахищеність і страждання, порушивши зв'язок і вплинувши на всі сфери життя. Керівники отримали потужний виклик: налагодження комунікації зі співробітниками, які працюють з різних куточків світу, з дому, з мобільного, вирішуючи низку сімейних питань та борячись зі стресом.

Тому ми маємо знаходити нові підходи та формувати інші способи передачі інформації. Даною роботою ми висвітлили сучасні тенденції та канали спілкування, які сприяють управлінській комунікації під час війни та у кризових ситуаціях.

Першочерговим способом взаємодії керівника із співробітниками є сегмент мобільних додатків. Так, за допомогою Viber, Telegram, Messenger управлінці можуть вибудувати взаємодію зі співробітниками, здійснюючи онлайн-трансляції, корпоративні розсилки, проводячи опитування, надаючи доступ до файлів та можливість спільної роботи над ними.

Європейська Бізнес Асоціація спільно з журналом «Персональний менеджмент» провела дослідження ринку праці України. За період лютого-квітня 2022 року, 38% компаній заявили, що їхні співробітники активно залучені та відкрито обговорюють і ставлять запитання щодо переміщення та реорганізації компанії. У 31% компаній ділові питання обговорюються лише на рівні керівництва, у 18% компаній така практика відсутня взагалі, у 8% компаній співробітники не залучені та не виконують управлінських рішень. Водночас, важливо зазначити, що 45%

співробітників дуже задоволені рівнем комунікації керівництва під час воєнного стану, 28% співробітників задоволені частково, 20% співробітників кажуть, що керівництву ще багато потрібно зробити і лише 6% співробітників незадоволені рівнем спілкування з боку керівництва [1].

Як правило, керівники компаній досить добре вміють спілкуватися зі співробітниками щодо змін, які впливають на політику управління персоналом під час воєнного стану. 23% спілкуються з керівниками структурних підрозділів, які потім передають інформацію підлеглим, 20% проводять онлайн-зустрічі, де будь-який співробітник може задати питання керівнику компанії, в 17% компаній будь-який співробітник може поставити питання безпосередньо керівнику компанії, 15% керівників публікують повідомлення в Messenger щотижня, а 9% публікують відеозвернення. Ще в 15% компаній спілкуванням зазвичай керує менеджер з персоналу [3].

Згідно з цифровими дослідженнями в Україні 71,8% працездатного населення є користувачами Інтернету, з яких 64,6% є активними користувачами соціальних мереж. Таким чином, соціальні медіа стали невід'ємною частиною корпоративної комунікації. Крім веб-сайту, ряд компаній представлені на одній із багатьох платформ, мають власні канали, групи, пабліки у Facebook та Instagram й щодня спілкуються зі своєю спільнотою, створюють опитування чи обговорення.

Сервіси для онлайн-зустрічей, наприклад, Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Slack ще з часів пандемії відіграють значну роль у якості додатка для комунікацій.

Переваги соціальних медіа очевидні: можна самостійно швидко й легко поширювати повідомлення, досягати широкого охоплення без особливих зусиль і мати прямий зв'язок зі своєю онлайн-командою. Усі ці фактори роблять соціальні медіа ефективним інструментом комунікації керівника зі співробітниками навіть у часи глобальної кризи.

Але неправильно побудована комунікація в соціальних мережах може сама стати тригером і рушієм кризи. Адже соціальні медіа можуть сприяти поширенню недостовірних відомостей, застарілої інформації, зацікавленої однобокої позиції одного із керівників. З початком війни в Україні стало особливо зрозуміло, що соціальні медіа відіграють неоднозначну роль у кризовій комунікації: з одного боку, вони відкривають великі комунікативні можливості, з іншого боку, вони таять у собі гострі ризики та небезпеки, які можуть створювати кризові ситуації внаслідок висвітлення замовленого проросійського контенту чи негативної частини інформації для формування суспільної паніки. Проте, якщо канали медіа-комунікації використовувати правильно, вони можуть стати цінним інструментом для їх нівелювання.

В останні місяці компаніям довелося швидко адаптуватися до роботи в умовах воєнного часу. Основна увага була зосереджена на безпеці та захисті власних працівників, а потім налагодженні бізнес-процесів та оновленні діяльності [2].

Отже, під час кризи соціальні медіа пропонують п'ять головних переваг для комунікації керівників з підлеглими: швидке поширення інформації; самостійне розміщення повідомлення з власним обрамленням; діалог і взаємодія; підтримання зв'язків із підлеглими шляхом вирішення проблем; реагування на кризи в конкретному каналі.

Таким чином, соціальні медіа відіграють центральну роль у сучасній кризовій комунікації та взаємодії керівника зі співробітниками. Тому для керівників усіх рівнів і ланок доцільною буде рекомендація щодо обов'язкового включення соціальних медіа до антикризового управління. Зокрема, вагомими помічниками тут стануть Viber, Telegram, Facebook, Zoom, WhatsApp, Instagram, Twitter – соціальні мережі та месенджери, які дозволять пом'якшити перебіг кризи.

Список використаних джерел:

1. Європейська Бізнес Асоціація: дослідження ринку праці в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://argumenty.com.ua/2022/05/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4/>
2. Комунікації та піар в юрбізнесі під час війни. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://lcf.ua/thought-leadership/corporate/komunikatsiyi-ta-piar-v-yurbiznesi-pid-chas-vijni/>
3. Роль соціальних мереж у кризовій комунікації в умовах війни. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eba.com.ua/rol-sotsialnyh-merezh-u-kryzovij-komunikatsiyi-v-umovah-vijny/>

*Гордієнко Олександр
Олександрович,
студент, Черкаський
національний університет
імені Богдана Хмельницького*

*Науковий керівник:
Сіденко Юлія Олександрівна,
кандидат психологічних наук,
Черкаський національний
університет імені Богдана
Хмельницького*

ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4178/>

У сучасному світі, сповненому великих ризиків, невпевненості у майбутньому та різних соціально-економічних конфліктів гостро постала проблема психічного здоров'я суб'єкта, а саме його емоційної рівноваги, стійкості та вміння приймати зважені рішення. Вказана вище проблематика обумовлює актуальність розробки емоційного навчання як складової розвитку емоційного інтелекту.

Авторами теорії емоційного інтелекту є колектив дослідників – Д. Маєр та П. Саловей, згодом до них приєднався Д. Карузо. Саме вони вперше сформулювали поняття «емоційний інтелект». Також вченими розроблений та апробований тест на визначання рівня емоційного інтелекту, відомий як *Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT)* [2]. Приблизно у цей же час теорію емоційно-соціального інтелекту розробляє Р. Бар-Он, який ввів у науковий вжиток поняття «EQ» («емоційного коефіцієнту») для вимірювання емоційної та соціальної компетенції. На підставі моделі емоційно-соціального інтелекту Р. Бар-Она розроблений тест для діагностики кількісних показників – *Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i™)* [6]. Пізніше розроблена версія для дітей та підлітків – *Bar-On EQ-i: YV™* (2000 р.) та доповнена версія тесту – *Bar-On EQ-360™* (2003 р.) [6]. Значний вклад у популяризацію емоційного інтелекту зробив Д. Гоулман. У 1995 році опублікована наукова праця «Емоційний інтелект». Ідеї закладені у першій частині книги Д. Гоулман продовжує розвивати у наступних, які присвячені розробці проблеми емоційного інтелекту. Публікація ідей

Д. Гоулмана вплинула на популяризацію серії досліджень у сфері емоційного інтелекту [2].

На сьогодні, поняття «емоційного інтелекту» стало центром наукових пошуків із різних галузей знань: психології, педагогіки, політології, економіки та інших.

Д. Маєр, П. Саловей, Д. Карузо «запропонували розгорнуте визначення емоційного інтелекту, поділивши здібності, що лежать в його основі, на п'ять категорій:

1. Усвідомлення власних емоцій.
2. Управління емоціями.
3. Самомотивація.
4. Вміння розпізнавати емоцій інших людей.
5. Уміння будувати стосунки» [2, с. 93].

Відповідно до теорії Д. Гоулмана емоційний інтелект складається із 4 основних складових та 18 навичок, а саме:

1. Самосвідомість (складова): емоційна самосвідомість, точна самооцінка, впевненість у собі (навички).

2. Самокерування: емоційний самоконтроль, відкритість, здатність до адаптації, цілеспрямованість, ініціативність, оптимізм.

3. Соціальна свідомість: емпатія, або співпереживання, відчуття організації, служіння.

4. Керування взаєминами: «натхненне лідерство» [4, с. 57], вплив, розвиток інших, каталізатор змін, урегулювання конфліктів, командна робота і співпраця [4].

Визначення емоційного інтелекту за різними теоріями, в цілому, дещо подібні та вирізняються лише поглядами авторів на трактування складових емоційного інтелекту. Вказана вище структура і надалі видозмінюється в залежності від того як та чи інша теорія розвивається з часом.

Згідно результатів теоретичного аналізу наукової літератури впливає залежність між розвитком емоційного інтелекту та життєвими досягненнями суб'єкта. Згідно Д. Готтмана та Д. Деклер, чим більше рівень емоційного інтелекту тим легше людині керувати своїми емоціями та впливати на інших людей, що з більшою вірогідністю дозволяє досягти успіху та покращити якість свого життя [1].

Емоційний інтелект може бути не тільки вродженим, але й набуватись з часом та досвідом. Тому існує можливість його розвитку у процесі соціалізації суб'єкта протягом всього життя, постійно підвищуючи та утримуючи його рівень [3]. У науковій літературі акцентується увага на тому, що варто починати розвивати емоційний інтелект з дитячого періоду [1], а у дорослому віці можливо продовжувати емоційне навчання [3].

Згідно думки Д. Готтмана та Д. Деклер: «емоційне виховання – це послідовність дій, яка допомагає створювати емоційні зв'язки» [1, с. 13]. Це забезпечує основу для підтримання близьких стосунків між батьками та їх дітьми на усіх етапах розвитку. Що в свою чергу призводить до розуміння дитиною власного місця та моделі поведінки в родині, а пізніше і в соціумі [1]. Згідно думки Д. Гоулмана: емоційне навчання – це оволодіння емоційною сферою життя, а також усунення прогалин в емоційних і соціальних навичках [2].

Емоційне виховання та емоційне навчання – це майже тотожні терміни, які використовуються різними авторами. Відповідно до теорії Д. Готтмана та Д. Деклер особливу увагу розвитку емоційного інтелекту варто зосереджувати у період від народження до підліткового віку. Емоційне навчання за Д. Гоулманом охоплює дорослий період та передбачає емоційне перенавчання.

Д. Готтман та Д. Деклер виділяють «п'ять кроків емоційного виховання, які батьки здійснюють, щоб встановити емпатію в стосунках зі своїми дітьми й підвищити їхній емоційний інтелект:

- Усвідомлення емоцій дитини.
- Ставлення до емоцій як до можливості для зближення і навчання.
- Співчутливе вислуховування дитини й підтвердження обґрунтованості її почуттів.
- Допомога дитині правильно назвати свої емоції.
- Позначення меж переживань і допомога в розв'язанні проблеми» [1, с. 87].

Д. Гоулман розглядає емоційне навчання як здобуття складових та навичок які складають, за його визначенням, поняття емоційного інтелекту.

Існує багато авторських програм для емоційного навчання, які використовують різні підходи для розвитку емоційного інтелекту. Нижче представлені деякі програми:

- «Наука про себе» авторства К. С. Мак-Каун, де досліджуються власні почуття та почуття, що виникають у стосунках з іншими, вивчається емоційна структура життя дитини [2].

- Програма *PATHS* (Популяризація стратегій альтернативного мислення) М. Грінберга на базі Пенсільванського університету, яка розроблена у межах стандарту *SEL* (соціального і емоційного навчання). Ця програма підвищує успішність, через покращення уваги та короткочасної пам'яті [2]. Програми *SEL* – це різноманітні навчальні програми які об'єднує направленість на розвиток соціальних та емоційних

навичок. ЮНЕСКО у 2002 року запровадило популяризацію *SEL* по всьому світу [2].

- Програма *Соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН)* є прикладом емоційного навчання в Україні. Ця програма розроблена фахівцями Emory University для застосування в Новій українській школі (НУШ) [5].

Он-лайн курс *«Як справлятися зі змінами в житті: соціально-емоційне навчання через гру»*. Курс було створено The LEGO Foundation за підтримки фахівців з Університету Нотр-Дам, Гарвардської школи вищої освіти, Кембриджського університету та The MHPSS Collaborative [7].

Отже, емоційний інтелект – це сукупність ментальних здібностей для розуміння та керування власними емоціями та емоціями інших людей. У статті розглянуто теорії Д. Маєра, П. Саловея, Д. Карузо, Р. Бар-Она, Д. Гоулмана, Д. Готмана та Д. Деклер, які орієнтовані на дослідження природи емоційного інтелекту та визначення сензитивного періоду розвитку. Проблема емоційного інтелекту на сьогоднішній час не втрачає своєї актуальності, що засвідчує низка авторських програм для емоційного навчання.

Література:

1. Готтман Дж. Емоційний інтелект у дитини / Джон Готтман, Джоан Деклер; пер. з англ. Х. Шиналь. – Х.: Віват, 2022. – 272 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Деніел Гоулман; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. – Х.: Віват, 2020. – 512 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект у бізнесі/ Деніел Гоулман; пер. з англ. Ю. Шекет. – Х.: Віват, 2021. – 528 с.
4. Гоулман Деніел, Бояціс Річард, Маккі Енні. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. Валерія Глінка. – 3-тє вид. – К.: Наш Формат, 2021. – 288 с.
5. Веб-сайт: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/>
6. Веб-сайт: https://en.wikipedia.org/wiki/Reuven_Bar-On
7. Веб-сайт: <https://mon.gov.ua/ua/news/onlajn-kurs-yak-spravlyatisya-zi-zminami-v-zhitti-socialno-emocijne-navchannya-cherez-gru-u-vilnomu-dostupi>

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Yuliia Teres</i> ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ.....	3
<i>Биців Марія</i> FORMATION OF SYSTEM OF STATE SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN UKRAINE.....	5
<i>Горбач Діана Володимирівна</i> СТРАТЕГІЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	8
<i>Гринюк Ангеліна Валентинівна</i> ОБЛІК ДОХОДІВ ВІД НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	11
<i>Козакова Руслана Юріївна</i> ВАЖЛИВІСТЬ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ БРЕНДИНГУ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ТЮТЮНОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ.....	13
<i>Красівський Данило Романович</i> КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДКСУ У СФЕРІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	16
<i>Кречетова Ірина Геннадіївна</i> ВПЛИВ ІТ-РИНКУ НА ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....	20
<i>Купінець Лариса Євгенівна, Шершун Ольга Миколаївна</i> СТАН ТА СПРОМОЖНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ.....	22
<i>Курганов Василь Русланович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	25
<i>Лісеній Євген Володимирович, Колісник Ярослав Валерійович</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПЛАНОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	30

<i>Лучик Ірина Олегівна, Лучик Павло Олегович</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТИТУТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	32
<i>Мірошниченко Олександр Володимирович</i> ВПЛИВ ОФШОРНИХ МЕХАНІЗМІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ.....	36
<i>Павлюк О.О., Ільницький Р.Є.</i> ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	39
<i>Ромадіна Поліна Альбертівна</i> БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я.....	43
<i>Самчук Анна Андріївна</i> ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТАРТАП ЕКОСИСТЕМУ В УКРАЇНІ.....	46
<i>Федишин Софія Олегівна</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	48
<i>Хільченко Анна Андріївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	51

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

<i>Водорезова Сусанна Робертівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ В ЄС.....	55
<i>Данишенко Діана Ігорівна</i> БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ: ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	57
<i>Квітка Юлія Валеріївна</i> ЩОДО ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ДЕРЖАВИ.....	63
<i>Коваленко Інна Ігорівна</i> ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ.....	66

<i>Кязимова Галина Хадирівна</i> СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ТА ПОРТУГАЛІЇ ВІДНОСНО БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 р.....	70
<i>Максименко Марія Вячеславівна</i> ПЕРЕБУВАННЯ СТОРОНИ У СКЛАДІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЩО ПЕРЕВЕДЕНІ НА ВОЄННИЙ СТАН, ЯК ОBOB`ЯЗКОВА ПІДСТАВА ЗУПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ.....	74
<i>Набок Валерія Дмитрівна</i> ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	80
<i>Петришина Марина Олександрівна</i> ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СТВОРЕННІ НАЛЕЖНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ СТРУКТУР: ДОСВІД ШВЕЦІЇ.....	84
<i>Попович Ольга Станіславівна</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИСТИЧНІ ЗЛОЧИНИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	87
<i>Смишляєва Алла Василівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	90
<i>Чобітько Вікторія Валеріївна</i> ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	94

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

<i>Поручинська Тетяна Федорівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ КОРОТКОЧАСНОЇ ПАМ`ЯТІ В ОСІБ З РІЗНОЮ ЛАБІЛЬНІСТЮ НЕРВОВИХ ПРОЦЕСІВ.....	97
<i>Сірант Неля Петрівна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІЧНИХ БЛОКІВ ДЬЄНЕСА ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	99

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Грацлі Ілона Юрїївна ДАЛЛАСЬКЕ ВБИВСТВО:
ПОЛІТИЧНА ЗМОВА ЧИ ВИПАДОК ДОЛІ.....102

Кїнд-Войтюк Наталія Василївна ВЛАДИСЛАВ ГОРОДЕЦЬКИЙ –
«КИЇВСЬКИЙ ГАУДІ», АРХІТЕКТОР СТИЛЮ «МОДЕРН»,
«ПСЕВДОГОТИКИ» ХІХ – ПОЧ. ХХ СТОЛІТТЯ.....104

Чеканов Всеволод Юрїйович ПРЕДСТАВЛЕННЯ
ІСТОРИЧНОГО ПРОСТОРУ В ТЕКСТАХ ЕКСКУРСІЙ.....106

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Сїгуля Валерія Сергїївна УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА
КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО
КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ.....109

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Федосенко Максим Борисович СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ДИЗАЙНУ ВИРОБІВ З ПАП'Є МАШЕ.....115

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Дем'янець Дар'я Юрїївна ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З
КОМПОНЕНТОМ «ТВАРИНА» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ.....118

Сеньків Ірина Дмитрївна ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ НАЗВ
АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА УКРАЇНСЬКУ
МОВУ.....121

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Хижняк Лариса Михайлівна, Хижняк Олександр Володимирович
ВІДКРИТІ ДАНІ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ
В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....125

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Вербицька Анастасія Ігорівна ТЕОРЕТИЧНІ ТА
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ.....128

Кириченко Єлизавета Андріївна ФЕМІНІСТИЧНІ ТЕОРІЇ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИМІРУ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....130

Костюк Вероніка Сергіївна УКРАЇНА ЯК КЛЮЧОВИЙ
ЕЛЕМЕНТ У ВІДРОДЖЕННІ РОСІЄЮ «МОГУЧОГО СОЮЗУ».....132

Чулкова Анастасія Віталіївна ГЕОПОЛІТИЧНІ
ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ НАРКОТРАФІКУ У
ДЕРЖАВАХ «ЗОЛОТОГО ТРИКУТНИКА».....135

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Баландіна Ірина Сергіївна, Чмутова Вікторія Володимирівна
ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ
РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....138

Поляк-Свергун Мар'яна ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА
ПОЛІТИКА ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВІЙНИ.....141

Рябцев Геннадій Леонідович ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ
ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ ТА
ЄС ПІД ЧАС ВІЙНИ І В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....146

Шевченко Наталія Іванівна, Світличний Микола Володимирович
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....151

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Бутар Ірина Василівна, Дерев'яно Назар Анатолійович***
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ, КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В ПЕРІОД ВІЙНИ.....155
- Гордієнко Олександр Олександрович*** ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ
ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....158

Наукове видання

«Економіко-правові дискусії»

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 28.12.2022р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 100 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Відріковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net